

CERAMICA DIN SITURLE CULTURII BABADAG. CU PRIVIRE SPECIALĂ ASUPRA DESCOPERIRILOR DIN DOBROGEA

Sorin Cristian Ailincăi*

Abstract: *In our endeavor, we have identified 10 categories of pottery, noted with letters from A to J, which are also classified in 33 subcategories and 110 types differentiated especially based on whole or graphically reconstructed vessels. Undoubtedly, the typological repertoire of Babadag culture pottery is much ampler, and our typology may be subject to significant extension.*

After processing exhaustive lots of materials from the settlements at Enisala–Palanca, Garvăn–Mlăjitul Florilor, Jijila–Cetățuie, Niculițel–Cornet, we obtained certain data regarding the frequency of the categories and subcategories of pottery that we have established. Amongst them, the majority was pottery under letters A (amphorae), C (cups), E (bowls) and F (coarse ware), used especially for storing/transporting liquid or solid products or as kitchenware, while the other categories are usually underrepresented in the analyzed lots.

This analysis provided us with the opportunity to observe the types of pattern and the frequency of decoration on certain types of vessels. Even though the pottery was analyzed according to S. Morintz's delimitations and observations for the 2nd and 3rd phase of Babadag culture, we can consider that the decorations used in this in the entire areal of Babadag culture are relatively unitary, and the differences are most likely due to the distinctions in investigating and publishing the materials.

Thus we can say that none of S. Morintz's criteria based on stylistic characteristics can hold ground against the study of a numerous lot of materials analyzed exclusively according to the context of the find (and not to the stylistic elements). The three main decoration techniques coexist and seem to be associated rather with certain types of vessels than to chronological landmarks.

Rezumat: *În prezentul studiu sunt definite 10 categorii ceramice, notate cu litere de la A la J, acestea fiind împărțite la rândul lor în 33 de subcategorii și 110 tipuri, diferențiate mai ales pe baza recipientelor întregi sau întregibile grafic. Fără îndoială, repertoriul tipologic al ceramicii culturii Babadag este mult mai vast, iar schema noastră se pretează unei lărgiri considerabile.*

Prelucrarea unor loturi exhaustive de materiale provenite din așezările de la Enisala–Palanca, Garvăn–Mlăjitul Florilor, Jijila–Cetățuie, Niculițel–Cornet ne-a oferit ocazia să obținem unele date referitoare la frecvența categoriilor și subcategoriilor ceramice diferențiate de noi. Dintre acestea, predominante sunt cele notate cu A (vase bitronconice), C (cești), E (străchini) și F (vase borcan sau sac) folosite mai ales pentru depozitarea/transportul produselor lichide sau solide, ca veselă sau pentru gătit, celelalte categorii reprezentând de obicei ponderi foarte mici în cadrul loturilor analizate.

În același timp, acest studiu ne-a permis să observăm tipurile de decor și frecvența decorării unor anumite tipuri de recipiente. Deși materialul ceramic a fost analizat ținând cont de delimitările și observațiile făcute de S. Morintz pentru fazele a II-a și a III-a a culturii Babadag, putem considera că ornamentele apărute pe întreg arealul acestei culturi sunt relativ unitare, diferențele intervenind probabil datorită metodelor diverse de cercetare și publicare a materialelor arheologice. Putem astfel spune că nici unul din criteriile cronologice fixate de S. Morintz, bazate pe caracteristici stilistice, nu rezistă unui studiu bazat pe un lot mare de materiale analizat exclusiv în funcție de contextul descoperirii (și nu pe bază de elemente stilistice). Cele trei tehnici principale coexistă și par mai mult a se asocia cu anumite tipuri de recipiente decât să reprezinte un indiciu cronologic.

Key words: *Early Iron Age, Babadag culture, pottery.*

Cuvinte cheie: *prima epocă a fierului, cultura Babadag, ceramică.*

* Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Str. 14 Noiembrie, nr. 1bis, 820009, Tulcea; sailincai@yahoo.com

1. Introducere

1.1. Tendințe generale în studierea ceramicii culturii Babadag

În cele cinci decenii de cercetări în situri atribuite culturii Babadag au fost scoase la lumină cantități impresionante de ceramică. În ciuda acestui fapt, un studiu de ansamblu asupra olăriei acestei culturi se lasă încă așteptat.

Direcții generale de analiză a ceramicii

Încă din ultimele decenii ale secolului XX, studiul ceramicii s-a dezvoltat în trei direcții principale: 1. datare; 2. distribuția geografică; 3. relația om-ceramică¹.

- *Valoarea cronologică a ceramicii* se bazează pe ideea că, la un moment și într-un spațiu dat, o comunitate confecționează o serie ceramică având modalități proprii de realizare în ceea ce privește tehnologia, concepția asupra formei vasului și manierei de decorare, funcția etc. Ceramica este datată prin comparație, pornind de la un moment clar databil prin izvoare scrise sau de cele mai multe ori prin elemente mai fine de cronologie (obiecte de bronz sau fier, analize C¹⁴, dendrocronologie etc.). În funcție de observațiile stratigrafice și analogii, datarea este transmisă intuitiv în termeni de cronologie relativă și grupurilor similare, precedente sau ulterioare²;
- Prezența simultană a unor forme ceramice sau moduri de realizare a decorului în mai multe situri indică o contemporaneitate sub forma unui *orizont ceramic*³. Studiul *distribuției geografice* a unui stil ceramic trebuie să ia în considerație și posibilitatea mobilității vaselor. Acestea pot fi produse în anumite centre și apoi distribuite pe un anumit areal sau pot marca rute sau relații comerciale între culturi diferite;
- *Relația om-ceramică* implică ideea că ceramica poate fi studiată și din perspectiva funcției și scopului pentru care a fost produsă. Acest tip de analiză implică relația olar-intermediar-consumator, cu o atenție deosebită asupra funcției și statutului;

Direcții existente în studiul ceramicii culturii Babadag

Sesizarea existenței unei schimbări stilistice a recipientelor, coroborată cu observațiile stratigrafice de la Babadag, l-a determinat pe S. Morintz să atribuie ceramicii un rol aproape exclusiv cronologic. În cele câteva studii publicate, cercetătorul pune accentul mai ales pe asocierile dintre formele de vase și modalitățile de decorare ale acestora, pentru a evidenția caracteristicile celor trei faze de evoluție ale așezării⁴. Extrapolarea observațiilor de la Babadag pe alte situri a condus la conturarea în linii mari a unui stil ceramic specific, răspândit pe un anumit areal, într-o perioadă limitată de timp. Aceste observații au determinat identificarea a ceea ce înțelegem noi prin *cultura Babadag*. Fără a se baza pe un raționament greșit, cercetătorul considera că *prin abundența și specificul său ceramica ne permite să urmărim originea, răspândirea și relațiile culturii Babadag cu culturile înconjurătoare*⁵. Această direcție de abordare a fost preluată de toți cercetătorii implicați direct sau indirect în cercetarea

¹ van As 1987, 7; Millet 1979, 35 și urm.

² Millet 1987, 101.

³ Franken 1987, 43.

⁴ Morintz 1964; Morintz 1986; Morintz 1987.

⁵ Morintz 1987, 46.

acestei culturi. Evidentă în acest sens este introducerea capitolului dedicat ceramicii în singura lucrare de sinteză dedicată culturii Babadag, semnată de G. Jugănaru: *Principalul material arheologic în studierea originii, evoluției și a conexiunilor cu mediile culturale învecinate – pentru cultura Babadag, este ceramica*⁶.

Metode de analiză și terminologia folosită

Până în prezent nu există un studiu dedicat exclusiv ceramicii culturii Babadag. Analiza materialului ceramic descoperit pe un anumit sit s-a făcut aproape exclusiv pentru a arăta similitudinile cu una din fazele evidențiate de săpăturile din așezarea eponimă. Caracterizând aprecierile referitoare la ceramica culturii Babadag, putem considera următoarele:

- acestea s-au bazat pe un lot restrâns de materiale provenite din una sau mai multe locații;
- în nicio situație nu s-a făcut o analiză exhaustivă a ceramicii de pe un sit, aprecierile privind frecvența unui tip de vas făcându-se cu aproximație, pe baza unei imagini de ansamblu a cercetătorului;
- nu au existat preocupări referitoare la studiul tehnologiei folosite în producerea ceramicii;
- nu au existat preocupări referitoare la relația formă–tehnologie–funcționalitate;
- tipologiile aplicate s-au bazat pe variabile generale/vagi și inconstante sugerând mai mult existența unor familii de vase pe baza observațiilor legate de calitatea pastei și formă;
- diferențele cronologice întrevăzute în cele trei faze de evoluție a culturii Babadag s-au reflectat în ceramică exclusiv prin modalitatea de realizare a decorului și nu prin identificarea unor tipuri ceramice caracteristice;

Ilustrative pentru analiza acestui stil ceramic sunt articolul publicat de S. Morintz în 1987 și monografia *Cultura Babadag* semnată de G. Jugănaru. Astfel, un prim criteriu de diferențiere unanim acceptat și aplicat este cel al tehnologiei de realizare al vaselor. Din acest punct de vedere, ceramica culturii Babadag era împărțită în trei categorii de vase⁷ sau trei categorii ceramice⁸: grosieră, bună și fină. Pe baza observațiilor vizuale, fiecărei categorii i-au fost atribuite în linii mari anumite tipuri de vase. Astfel, ceramica de factură grosieră era formată dintr-o *mare cantitate de oale de formă relativ tronconică, cu deschiderea mai largă decât fundul, cu profilul mai mult sau mai puțin bombat ... precum și ... un număr redus de cești și căni ne semnificative din punct de vedere cronologic*⁹. În studiul său, S. Morintz considera: *categoria predominantă a ceramicii din așezarea de la Babadag este de factură bună ... acestei categorii îi aparțin vasele bitronconice de dimensiuni mari și mijlocii, străchinile tronconice cu marginea arcuită spre interior și unele căni; în vreme ce categoria fină era reprezentată din cești și cănițe*¹⁰.

⁶ Jugănaru 2005, 47.

⁷ Morintz 1987, 46.

⁸ Jugănaru 2005, 47.

⁹ Morintz 1987, 46.

¹⁰ Morintz 1987, 46.

Privind în ansamblu, analiza ceramicii culturii Babadag a avut ca rezultat sublinierea existenței unor *forme ceramice caracteristice*¹¹ sau *principale*¹²: vase bitronconice (sau cu mijlocul bombat), cești, căni, străchini, vase borcan (de bucătărie sau sac), pixide și strecurători, fără a amănunți analiza.

Deficiențe de înregistrare, prelucrare și publicare a materialului ceramic

Metodele inadecvate de înregistrare a materialului arheologic afectează de cele mai multe ori valoarea cronologică a artefactelor și împiedică o analiză evolutivă, funcțională și contextuală a acestora. Așezarea de la Babadag este mai mult decât sugestivă în acest sens. Existența aici a unei stratigrafii complexe constituia o premisă excelentă pentru observarea evoluției olăritului pe parcursul îndelungatei sale locuiri. Înregistrarea materialelor din campaniile vechi, pe adâncimi și nu pe niveluri arheologice, face însă imposibil un astfel de demers.

O altă deficiență majoră în studierea ceramicii Babadag este prelucrarea parțială a acesteia. În cele mai multe cazuri s-a preferat selectarea unor recipiente considerate *directive* din punct de vedere cronologic, de obicei fragmente ceramice decorate și vase întregi, mai ales cele confecționate din *pastă de calitate bună și fină*. Aceste criterii de selecție conduc fără îndoială la crearea unei imagini de ansamblu eronate.

În cele mai multe cazuri editarea ceramicii s-a bazat pe criterii tipologice și cronologice având ca scop evidențierea caracteristicilor fiecărei faze de evoluție a culturii. Deși în principiu raționamentul nu este greșit, acest tip de expunere ar trebui să aibă susținerea analizei exhaustive a unui lot de materiale și se pretează mai curând unei prezentări generale decât unui studiu amănunțit.

1.2. Date generale referitoare la lotul analizat

Prezentul studiu se bazează pe înregistrarea grafică și analiza a 5132 recipiente ceramice și accesorii ale acestora. Acestea pot fi atribuite exclusiv culturii Babadag și au fost descoperite în urma unor cercetări arheologice sistematice sau de salvare, sondaje, cercetări de suprafață și achiziții (Tabel 1).

Date referitoare la proveniența recipientelor

Cea mai mare parte a materialului ceramic înregistrat provine din nordul Dobrogei, mai ales din siturile de la Babadag–*Cetățuie* (1819 recipiente), Niculițel–*Cornet* (1149 recipiente), Garvăn–*Mlăjițul Florilor* (704 recipiente), Jijila–*Cetățuie* (335 recipiente) și Enisala–*Palanca* (250 recipiente).

Loturi importante de ceramică provin și din așezările de la Beidaud–*Dealul Carabalâc* (78 recipiente), Enisala–*Cetea Medievală* (47 recipiente), Murighiol–*Ghiolul Pietrei* (73 recipiente), Revărsarea–*Dealul Tichilești* (163 recipiente), Telița–*Amza* (75 recipiente), Satu Nou–*Valea lui Voicu* (79 recipiente), Țibrinu–*La lac* (113 recipiente), în vreme ce din alte locații deținem informații destul de reduse atât datorită numărului mic de vase cât și datorită redării lor grafice neadecvate.

¹¹ Morintz 1987, 46.

¹² Jugănar 2005, 47.

Nr. cat.	Denumire sit	Proveniența materialului / Tip cercetare	Nr. recipiente înregistrate	Datare		
				Faza a II-a	Faza a III-a	incert
1	Babadag– <i>Cetățuie</i>	sistematică	1819	627	912	280
2	Beidaud– <i>Dealul Carabalâc</i>	sondaje	78	78		
4	Canlia– <i>Gura Canliei</i>	salvare	23		23	
9	Cernavodă– <i>Dealul Sofia</i>	salvare	18	18		
10	Cernavodă– <i>10 km S de localitate</i>	de suprafață	1			1
14	Enisala– <i>Cetatea medievală</i>	sistematică	47	47		
15	Enisala– <i>Palanca</i>	Sondaj/salvare/sistematică	255		255	
19	Garvăn– <i>Mlăjitul Florilor</i>	sistematică	704	704		
20	Gârlița	sondaj	7			7
24	Ghindărești– <i>La far</i>	sondaj	1			1
25	Ghindărești– <i>locul de încărcare al șlepurilor</i>	suprafață	4			4
26	Ghindărești– <i>Valea Cichirgeaua</i>	sondaj	7			7
28	Hârșova– <i>La lac</i>	suprafață	4			4
29	Hârșova– <i>Rasim</i>	sondaj	12			12
30	Hârșova– <i>Tell</i>	sondaj	20	20		
33	Isaccea– <i>passim</i>	achiziție	2			2
39	Jijila– <i>Cetățuie</i>	sistematică	335	335		
41	Jurilovca– <i>Orgame/Argamum</i>	sistematică	33	33		
42	Luncavița– <i>Tell</i>	sistematică	3			3
43	Luncavița– <i>Valea Joiței</i>	sondaj	27		27	
44	Luncavița– <i>passim</i>	achiziție	3			3
45	Mahmudia	fortuit	6	6		
48	Murighiol– <i>Ghiolul Pietrei</i>	salvare	73	73		
50	Niculitel– <i>Cornet</i>	salvare	1147	1147		
52	Ostrov– <i>Beroe</i>	sistematică	11	11		
55	Rachelu– <i>cimitir</i>	suprafață	2			2
56	Rasova– <i>Malul Roșu</i>	sistematică	14		14	
58	Revărsarea– <i>Dealul Tichilești</i>	salvare	163	163		
60	Sarichioi– <i>La bursuci</i>	sondaj	28	28		
62	Satu Nou– <i>Valea lui Voicu</i>	sistematică	79	79		
70	Telița– <i>Amza</i>	salvare	75	75		
71	Topalu– <i>Stânca</i>	suprafață	12	12		
72	Tulcea– <i>Dealul Taberei</i>	salvare	4		4	
73	Țibrinu– <i>La lac</i>	suprafață/ sondaj	113	113		
	Total: 34 locații		5132	3474	1314	344

Tabel 1. Distribuția recipientelor analizate în funcție de proveniență.
Table 1. Distribution of analyzed vessels according to source.

Date despre repartizarea cronologică a recipientelor

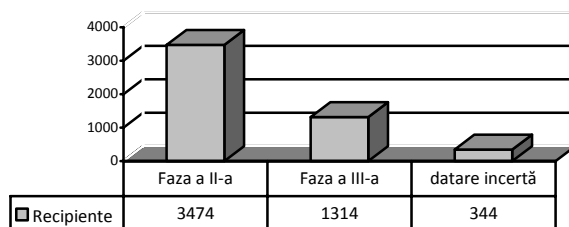
Datele cronologice relative și absolute indică existența în Dobrogea a două faze de evoluție a culturii Babadag, ce corespund fazelor II și III stabilite de S. Morintz. Așa cum se va putea observa, delimitarea stilistică între faze nu este atât de strictă și nu există așezări caracterizate exclusiv prin ceramică incizată, imprimată, canelată sau nedecorată, această imagine fiind creată prin publicarea exclusivă a unor vase considerate ideal specifice. De altfel,

cele trei tehnici utilizate în decorarea ceramicii coexistă, fapt evidențiat de asocierea lor în complexe închise. Din acest motiv considerăm mai indicată o caracterizare a specificului fiecărei faze în funcție de frecvența decorării recipientelor decât de prezența exclusivă a uneia din tehnicile folosite. Această observație dă o oarecare incertitudine datării unor situri cunoscute prin loturi restrânse de materiale nesuținute de indicii cronologici mai precise.

Din păcate, la Babadag, datorită deficiențelor de săpătură și înregistrare a materialului dar și ca urmare a bulversărilor produse în vechime, nu putem delimita cu exactitate procentajul ceramicii decorate descoperite în contextul fazei a III-a. De altfel, singurul sit care se pretează unei astfel de analize este cel de la Enisala–Palanca, datarea acestuia fiind indicată și de descoperirea unei fibule cu două resorturi și buclă pe arc.

Având ca reper principal contextul descoperirii și nu caracteristicile stilistice, materialul analizat poate fi împărțit din punct de vedere cronologic în trei loturi:

- *ceramică descoperită în contextul fazei a II-a a culturii Babadag.* În acest sens, evidente sunt așezările sau nivelurile în care ceramica este decorată abundent cu motive imprimate și incizate (care se asociază atât pe un singur vas, cât și pe vase diferite aflate în contexte arheologice contemporane). Aceeași datare o putem atribui unor loturi mari de materiale, cu același loc de proveniență, cu un context arheologic de descoperire necunoscut/incert, dar care poate sugera frecvența ridicată a aplicării decorului incizat și imprimat;
- *ceramică descoperită în contextul fazei a III-a a culturii Babadag.* Ceramica provenită din așezări sau niveluri caracterizate printr-o frecvență redusă a decorării ceramicii cu motive incizate și imprimate, această observație fiind susținută și de elemente cronologice relative și absolute;
- *ceramică al cărei context de descoperire și datare este incert.* Aici vom include o parte al lotului ceramic de la Babadag, dar și descoperirile reduse cantitativ care nu dețin indicii suficiente pentru o datare clară.

Grafic. 1. Distribuția cronologică a materialului ceramic analizat.

Graphic 1. Chronological distribution of the analyzed pottery.

Cu toate că o serie de recipiente considerate de noi incerte ca datare vădesc caracteristici reprezentative pentru a fi încadrate într-o anumită fază, considerăm că stabilirea unor criterii cât mai amănunțite de delimitare corespunzătoare fiecărei etape cronologice se poate face numai pe baza materialului descoperit în contexte arheologice clare. O dată obținute, acestea se pot aplica, în măsura limitelor conturate, și pieselor izolate, lipsite de context arheologic.

2. Principii și metode teoretice folosite în analiza materialului ceramic

Cel mai intens instrument folosit în analiza materialului arheologic este tipologia. Diferind de la caz la caz, tipologia arheologică nu are ca rezultat clasificarea artefactelor în tipuri naturale ci mai degrabă obținerea unor diferențieri utile în demersul arheologic. Din aceste considerente este imposibil să vorbim despre un anumit tip în afara termenilor subiectivi¹³.

Arheologii folosesc tipologiile ca sisteme de formare a conceptelor, iar tipurile sunt concepte formate conform acestui sistem. Folosind una din definițiile date de W. Y. Adams și E. W. Adams considerăm că *o tipologie este un sistem de concepte făcut pentru partiționarea unei anumite categorii de entități conforme unor norme, în tipuri reciproc exclusive, delimitate de criterii comune dictate de scopul unui tipolog*¹⁴.

Tipologia este o unealtă concepută pentru atingerea unui anumit scop, validitatea și utilitatea constând în valoarea sa. În aceste condiții, demersul nostru trebuie să se raporteze la rezultatele obținute până în prezent. După părerea noastră, cele trei categorii tehnologice și cele șase sau șapte tipuri principale, asociate cu trei tehnici de realizare a decorului, definite pe criterii vagi, sunt insuficiente unei valorificări satisfăcătoare a olăritului culturii Babadag.

Deși materialul analizat este limitat la arealul Dobrogei, *scopul* nostru este întocmirea unei tipologii aplicabile pentru toată ceramica culturii Babadag, în vederea *obținerii unor date comparative între situri și perioade diferite având ca variabile criterii funcționale și stilistice*.

2.1. Principii privind determinarea funcționalității ceramicii

În general, recipientele ceramice pot fi considerate unelte sau facilități, fiind folosite la „îngrădirea” conținutului și păstrarea calităților acestuia. Există mai multe căi de determinare a funcției recipientelor determinate de sursele de informații disponibile precum: *consemnările grafice antice* (izvoare scrise, picturi, sculpturi); *contextul arheologic al descoperirii* (așezări, necropole etc.); *date etnografice* (analogii între situații etnografice și arheologice); *analize științifice* (identificarea în laborator a conținutului); sau *empirice* (fixarea unor interdependențe logice între caracteristicile recipientelor și funcția lor)¹⁵.

Din punct de vedere funcțional, ceramica poate avea trei mari direcții de folosire: *depozitare, transformare/procesare și transport/transfer*¹⁶, modul de confecționare al unui vas fiind dictat de scopul în care acesta va fi folosit și de natura conținutului său (Fig. 1).

În acest sens, putem porni de la premisa că scopul utilizării unui recipient dictează alegerile olarului încă de la prelevarea materiilor prime și continuă cu prepararea pastei, modelarea vasului, arderea, finisarea și decorarea acestuia. Din acest motiv, considerăm că o categorie funcțională de vase trebuie să dețină diferite combinații de calități legate de *formă și tehnologie*, fără a exclude și posibilitatea ca un singur vas să aibă funcții multiple.

¹³ Adams, Adams 1991, 5.

¹⁴ Adams, Adams 1991, 91.

¹⁵ Rice 1987, 210 și urm.

¹⁶ Rice 1987, 207.

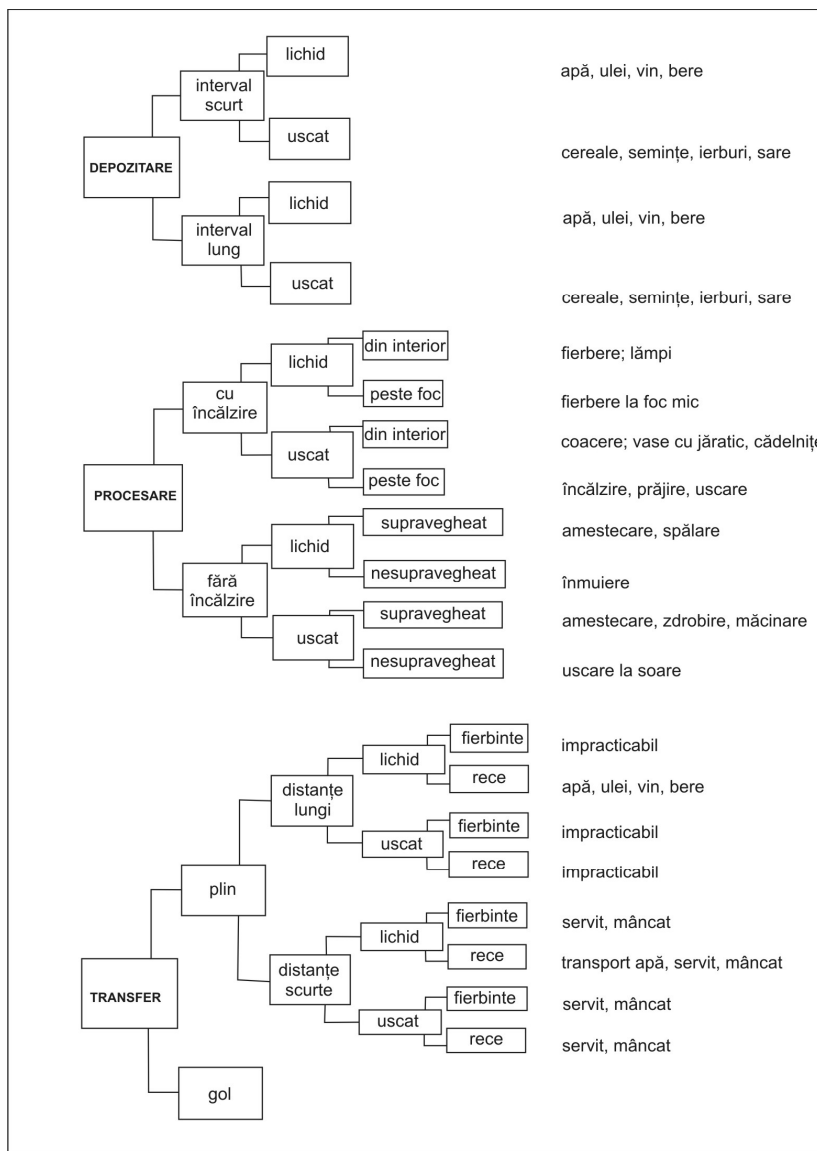

Fig. 1. Categoriile funcționale ale ceramicii (după Rice 1987).

Fig. 1 Categories of vessel use (according to Rice 1987).

2.2. Forma recipientelor

Relația dintre formă și funcție trebuie să țină cont și de o serie de interacțiuni între caracteristicile morfologice și structurale ale unui recipient. Studiul formei vaselor poate da informații legate de funcție, estetică și taxonomie. Totuși, folosirea exclusivă a formei în

analiza ceramicii este nesemnificativă, ținând cont că o formă poate deservi mai multe scopuri, iar un scop poate fi deservit de mai multe forme¹⁷.

Criteria de clasificare a formelor

O metodă uniformă de descriere și analiză a formei a fost amplu descrisă și argumentată de A. Shepard în lucrarea sa fundamentală *Ceramics for Archaeologist*¹⁸. Această metodă se bazează pe descrierea conturului unui vas în funcție de punctele caracteristice existente.

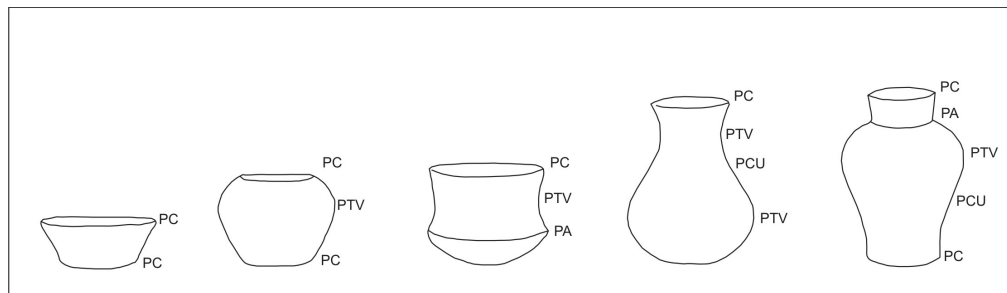

Fig. 2. Punctele caracteristice regăsite în conturul unui vas (după Shepard 1956).

Fig. 2. The characteristic points of a vessel profile (according to Shepard 1956).

În funcție de modul de elaborare a formei, un recipient poate să aibă patru tipuri de puncte caracteristice (Fig. 2):

- *Puncte de capăt (PC)* – marchează limitele conturului unui vas (la bază și buză);
- *Puncte de tangență verticală (PTV)* – puncte în care tangenta este verticală, ca de exemplu diametrul maxim în cazul vaselor cu corp sferic;
- *Puncte de curbură (PCU)* – punctul în care conturul își schimbă curbura de la concav la convex sau invers;
- *Puncte ascuțite (PA)* – marchează o schimbare ascuțită, bruscă a conturului unui vas.

Existența acestor puncte caracteristice diferențiază tipurile de forme în *clase inițiale de contur* (Fig. 3):

- Forme definite doar de puncte de capăt, fără a avea vreun punct de tangență verticală. Pereții pot fi înclinați spre interior sau exterior fără a atinge vreun PTV (Fig. 3/a-e);
- Forme cu un singur punct de tangență verticală (Fig. 3/f-i);
- Forme cu un punct ascuțit (Fig. 3/j-k);
- Forme cu un punct de curbură (Fig. 3/l-m).

¹⁷ Shepard 1956, 224.

¹⁸ În cele ce urmează vom prezenta sumar principiile clasificării formelor, stabilite de Shepard 1956, 224 și urm.

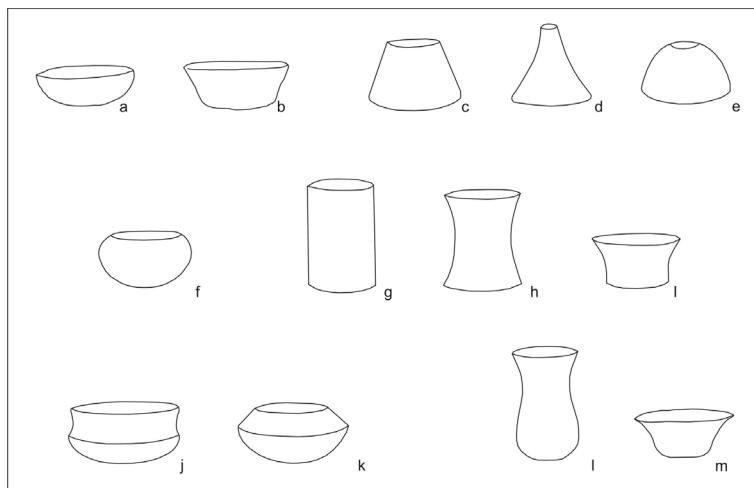

Fig. 3. Clase de forme definite pe baza punctelor caracteristice (după Shepard 1956).

Fig. 3. Shape classes defined by characteristic points (according to Shepard 1956).

Simetrie

Un alt criteriu de diferențiere al formelor este bazat pe *simetrie*. Aceasta diferențiază două mari clase de forme în funcție de existența unei *axe verticale de revoluție*. Vasele care au această axă nu își schimbă profilul în timpul rotirii, iar toate secțiunile orizontale sunt cercuri. Vasele care nu au această axă sunt *asimetrice* și pot fi imitații după natură sau pot avea un grad scăzut de simetrie (ex. secțiune ovală)¹⁹.

Structură

Analiza formei recipientelor (mai ales a celor simetrice) a evidențiat existența a trei *clase structurale* definite pe baza caracteristicilor deschiderii.

- *Vase cu deschidere nerestricționată* – vase al căror diametru maxim coincide cu deschiderea (Fig. 4/a-c, i-j);
- *Vase cu deschidere restricționată* – vase al căror diametru maxim este mai mare decât deschiderea (Fig. 4/d-e);
- *Vase cu gât* – reprezintă o categorie aparte de vase cu deschidere restricționată (Fig. 4/f-h, k-q).

¹⁹ Shepard 1956, 228.

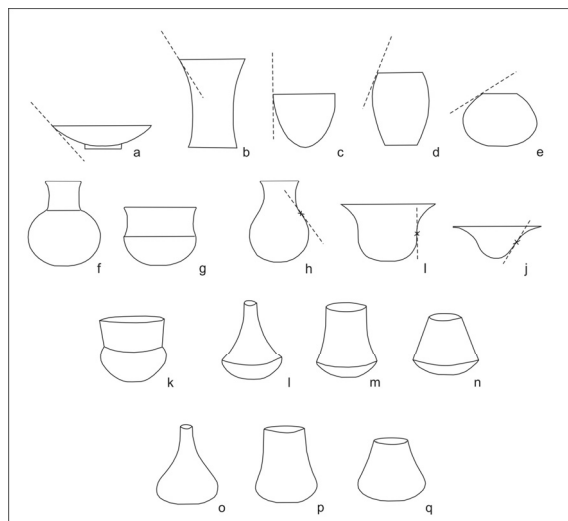

Fig. 4. Clase structurale (după Shepard 1956).
 Fig. 4. Structural classes (according to Shepard 1956).

Contur și forme specifice

Cele trei clase structurale sunt divizate, la rândul lor, după conturul determinat de punctele caracteristice existente în: simple, compuse, curbate și complexe (Fig. 5).

- *contur simplu* – forme care se apropie cu aproximație de formele geometrice; acestea au numai puncte de capăt sau un punct de tangență verticală;
- *contur compus* – forme care au un punct ascuțit ce marchează joncțiunea dintre două părți componente, fiecare dintre acestea putându-se compara cu o formă geometrică; formele compuse pot avea mai multe puncte de tangență verticală, dar nu au puncte de curbură;
- *contur curbat* – au părți convexe și concave unite printr-o curbă lină, fiind caracterizate prin existența unui punct de curbură;
- *contur complex* – forme care au mai multe puncte de curbură sau ascuțite;

Coroborarea celor trei clase structurale cu cele patru tipuri de forme au determinat definirea a trei clase generale de **forme specifice** pe care le pot avea recipientele:

- *Vase cu deschidere nerestricționată* – acestea pot avea contur simplu, compus, curbat și complex;
- *Vase cu deschidere restricționată și formă simplă sau dependentă* – pot avea contur simplu, compus, curbat sau complex. Dacă un punct de curbură sau ascuțit se află sub, sau coincide cu diametrul maxim, forma vasului este considerată dependentă;
- *Vase cu deschidere restricționată și formă independentă* – pot avea contur compus, curbat sau complex. Dacă un punct de curbură sau ascuțit se află deasupra unui punct major (diametrul maxim), atunci vasul are o structură independentă.

Formă vs. Utilitate

Deși nu se poate stabili cu precizie o legătură sigură între forma și utilitatea vasului, se pot face totuși unele observații legate de avantajele și dezavantajele oferite de forma unui recipient în sensul eficienței utilizării sale într-un anumit scop.

Există patru mari proprietăți utilitare ale vaselor ceramice aflate în directă legătură cu forma: *capacitate, stabilitate, accesibilitate și transportabilitate*²⁰.

- *Capacitatea* depinde de forma și dimensiunile vasului. Relația dintre capacitatea și utilitatea vasului poate fi stabilită în funcție de tipul de material pe care îl conține (lichid, solid), cantitatea, perioada de depozitare, numărul celor care folosesc conținutul etc.

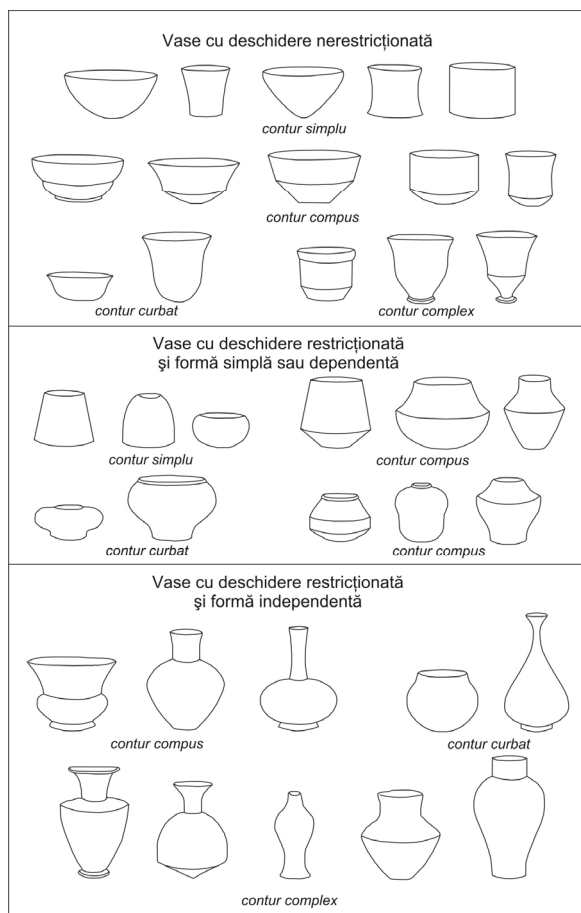

Fig. 5. Sistemul general de clasificare al formelor (după Shepard 1956)
 Fig 5. General system of shape classification (according to Shepard 1956).

²⁰ Rice 1987, 225 și urm.

- *Stabilitatea* se referă la rezistența la răsturnare sau clătinare a unui recipient. Aceasta este determinată de forma vasului, proporțiile acestuia și lățimea bazei. Proporțiile părților componente au impact direct asupra centrului de greutate, care reprezintă punctul de rezistență/balans;
- *Accesibilitatea* la conținutul unui recipient este determinată de deschiderea, înălțimea și lățimea acestuia. Vasele cu deschidere nerestricționată permit accesul direct la conținut prin introducerea mâinii sau a unui obiect intermediar, în vreme ce vasele cu gât prezintă avantaje evidente pentru turnarea lichidelor;
- *Transportabilitatea* unui recipient este determinată de formă, dimensiuni, greutate, securitatea păstrării conținutului și posibilitatea de manipulare în diverse condiții de umplere.

2.3. Implicații tehnologice în funcția ceramicii

Forma nu este singurul indiciu al funcției unui vas, tehnologia folosită reprezintă de asemenea un indiciu foarte important. Din acest punct de vedere au fost identificate patru grupe de proprietăți legate de tehnologie care pot sugera utilitatea unui vas ceramic: *grosimea pereților, rezistența la stres mecanic, rezistența la stres termic, permeabilitate/porozitate/densitate*. Deși nu se află în directă legătură cu tehnologia, un rol deosebit îl joacă și *tratamentul suprafeței*²¹.

Grosimea pereților vasului

Această proprietate este direct legată de dimensiunile recipientului și de funcția intenționată a acestuia. Pereții groși par a prezenta avantaje pentru vasele folosite la depozitare și procesare, dar reprezintă un dezavantaj pentru vasele folosite la gătit. În funcție de natura transferului, pereții groși încetinesc conducerea căldurii conținutului. În fine, grosimea pereților are implicații directe în greutatea vaselor, pereții groși nefiind probabil preferați în cazul vaselor folosite la transport.

Rezistența la stres mecanic

Reprezintă abilitatea de a tolera acțiuni variate și implică gradul de rezistență la spargere, penetrare, sfărâmare și deformare. Această proprietate este direct legată de compoziția pastei dar și de modificările acesteia în timpul arderii. Rezistența la stres mecanic depinde de tipul, dimensiunile, forma și proporțiile dintre lut și liantul folosit. Vasele care sunt arse la temperaturi mari sau au o perioadă de reducere a atmosferei în timpul arderii vor fi mai solide și sunt mai rezistente în condiții de stres mecanic.

Rezistența la stres termic

Reprezintă reacția la schimbări bruște de temperatură, fiind foarte importantă în cazul vaselor folosite la gătit sau în orice activitate ce implică aceste oscilații de temperatură. Stresul termic crește o dată cu turnarea conținutului fierbinte și poate fi mai sever când suprafața exterioară e în mediu rece. Creșterea rezistenței la stres termic se poate face prin: modelarea unor pereți mai subțiri; folosirea în compoziția pastei a unor lianți ce au un coeficient termic de extindere egal sau mai mic decât cel al lutului (cioburi pisate, calcit, scoici etc.); creșterea porozității pereților, fapt care sporește elasticitatea acestora în condiții de stres termic.

²¹ Rice 1987, 226 și urm.

Porozitate–permeabilitate–densitate

Aceste trei proprietăți sunt determinate de compoziție și de procedeul ales la confecționare. *Permeabilitatea* se referă la trecerea umezelii prin perețele vasului din ambele direcții. Aceasta se reduce prin modificarea suprafețelor interioare și exterioare (lustruire, barbotinare, slip, vitrificare etc.) sau prin creșterea densității pereților. *Porozitatea* este indicată de prezența unor pori sau spații în pereții vasului care permit lichidului să se miște. *Densitatea* se referă la raportul greutate/volum și poate fi considerată opusul porozității.

O porozitate și o permeabilitate excesivă nu sunt dorite în cazul vaselor folosite la stocarea lichidelor pe termen lung. La vasele folosite pentru gătit, porozitatea poate crește rezistența la stres termic.

Tratamentul suprafeței

Această acțiune nu este legată de compoziția pastei sau de tehnologie și are ca rol principal reducerea permeabilității vaselor folosite pentru stocarea și procesarea lichidelor. În același timp, o suprafață aspră, neprelucrată asigură o priză mai bună dar și o absorbție sporită a căldurii.

2.4. Relația Formă–Tehnologie–Utilitate

Deduțiile logice privind *relația formă–tehnologie–utilitate* au fost doar parțial confirmate de cercetările arheologice și etnografice²², totuși, pe ansamblu se pot stabili unele caracteristici generale ale categoriilor funcționale (Tabel 2):

- *Vasele folosite pentru stocarea pe termen lung* sau care nu sunt folosite prea des, au în general dimensiuni mari și sunt dificil de manipulat în condiții de umplere. În funcție de natura conținutului (lichid sau solid) acestea pot avea deschiderea restricționată sau nerestricționată;
- *Vasele pentru gătit* – au ca scop utilizarea cât mai eficientă a căldurii și prezintă caracteristicile modurilor particulare de gătit (mai multe forme). Acestea au de cele mai multe ori: un contur curbat pentru a evita distribuția inegală a căldurii; pereți subțiri, textură grosieră, poroasă, iar liantul are un coeficient redus de dilatare. Deschiderea (restricționată sau nerestricționată) este suficient de mare pentru a permite adăugarea și scoaterea hranei iar restricționarea deschiderii împiedică evaporarea apei. Vasele folosite la prăjire și coacere pot fi și deschise iar cele folosite la uscare sunt plate, fără margine curbată;
- *Vasele folosite ca veselă* – variază ca dimensiuni, în funcție de numărul de oameni care participă la masă; acestea sunt de obicei nerestricționate pentru a permite accesul direct și vizibilitatea; au stabilitate sporită; de multe ori prezintă toarte sau aplici care ajută la manevrare în cazul în care conținutul este fierbinte; pereții sunt lustruiți pentru a reduce permeabilitatea; prezintă decorații elaborate;
- *Vasele folosite la transfer* – sunt ușor de manipulat chiar și în condiții de umplere. Acestea prezintă maniere diferite de realizare, în funcție de distanță și natura conținutului. Caracteristicile formei sunt special modificate pentru utilizarea diferită a orificiului: o deschidere nerestricționată implică un acces ușor și vizibilitatea asupra conținutului; o deschidere restricționată presupune păstrarea în siguranță a

²² Rice 1987, 237.

conținutului (în special lichid) și împiedică vărsarea; gâtul reprezintă o adaptare specială a deschiderii restricționate folosită eficient stocarea și transferul produselor lichide.

Categorie funcțională	Formă	Material	Finisarea suprafeței și decor	Contextul descoperirii	Frecvență	Indicii
<i>Depozitare</i>	Forme restricționate, aplice folosite la suspendat sau manipulat	Variabil, porozitate scăzută	Variabil în funcție de conținut, la depozitarea de lichide are scopul de a reduce permeabilitatea	Locuințe, zone menajere	Scăzută, înlocuire redusă, posibilitate de refolosire	Reziduuri ale conținutului rămase în pori
<i>Gătit</i>	Rotunjite, conice, globulare, nerestricționate, fără puncte ascuțite	Grosier și poros, pereți subțiri, rezistență la stres termic	Foarte redus, spre absent	Locuințe, zone menajere, rar morminte	Ridicată	Urme de ardere
<i>Preparare hrană fără căldură</i>	Forme nerestricționate, simple	Rezistență la stres mecanic, dens, relativ grosier	Foarte redus, spre absent	Locuințe, zone menajere	Moderată ?	Urme de utilizare
<i>Servit</i>	Forme nerestricționate accesibile, au deseori mânere, baza lată	Poate fi fin	Frecvență ridicată	Locuințe, zone menajere, depuneri speciale	Ridicată	Mărimea corespunde numărului indivizilor grupului
<i>Transport</i>	Forme restricționate, mânere, greutate acceptabilă	Rezistență la stres mecanic, dens, tare	Variabil în funcție de conținut	Locuințe, zone menajere, zone comerciale	Variabil	Dimensiuni uniforme sau unități multiple de dimensiuni, reziduuri ale conținutului

Tabel 2. Corelațiile posibil existente între categoriile funcționale de vase și caracteristicile legate de formă și tehnologia folosită (după Rice 1987).

Table 2. Possible correlations between functional vessel categories, shape-related characteristics and the used technology (according to Rice 1987).

3. Tehnicile folosite pentru confecționarea ceramicii

O reconstituire a procesului tehnologic de confecționare a ceramicii Babadag este în momentul de față un deziderat greu de îndeplinit în lipsa analizelor fizico-chimice care să identifice tipurile de materii prime folosite, sursele de exploatare ale acestora, temperaturile de ardere, rezistivitatea la stres termic sau mecanic etc. În aceste condiții, considerațiile noastre vor fi mai mult intuitive, bazate pe o analiză vizuală a artefactelor.

Materii prime

Dobrogea, prin caracteristicile sale fizico-geografice, a oferit din abundență materii prime ce pot fi folosite la confecționarea ceramicii. Filoane de *argilă* sunt cunoscute astăzi de-a

lungul Dunării (ex. Peceneaga, Luncavița etc.), printre cele mai cunoscute fiind cele situate la 3 km de Măcin sau la Țibrinu, Satu Nou și Tortomanu²³.

Accesul la apă nu a fost o problemă pentru comunitățile culturii Babadag, multe din așezări fiind dispuse pe malurile Dunării sau ale marilor lacuri dobrogene.

Ca *aditivi non-plastici*, olarii culturii Babadag foloseau cel mai frecvent cioburi pisate și în puține cazuri pietre sfărâmate. O frecvență mult mai redusă o au scoicile, nisipul sau materiile vegetale. *Granulația* acestora diferă în funcție de tipurile de vase și de dimensiunile acestora, fapt ce determină porozități diferite.

Studiile de polen din așezări neo-eneolitice și din epoca bronzului indică existența în Dobrogea a unor zone de stepă și silvostepă dar și a unor suprafețe împădurite²⁴ care ar fi asigurat fără probleme *combustibilul* necesar. Tot ca și combustibil putea fi folosit stuful aflat din abundență pe marginea apelor dobrogene.

Modelarea recipientelor

În funcție de dimensiunile și forma recipientelor se poate presupune folosirea mai multor tehnici de modelare. La vasele de dimensiuni mici, cu pereți subțiri, se realiza probabil modelarea directă a vasului sau mai întâi a părților componente (corp, gât, proeminente, toarte etc.) ce urmau a fi asamblate ulterior.

În cazul unor recipiente de dimensiuni mari și medii se poate observa (mai ales pe suprafața interioară) că au fost confecționate prin suprapunerea unor „colaci” de lut, zonele de legătură dintre aceștia fiind atent finisate prin folosirea unor ustensile rotunjite (probabil pietre de râu sau unelte din lemn) care uniformizau și compactau lutul.

Există posibilitatea ca unele forme cu deschiderea nerestricționată să fi fost executate pe calapoade de lut, așa cum o dovedesc și cele câteva exemplare descoperite în așezarea de la Babadag.

Grosimea pereților variază în funcție de tipul de vas, de dimensiunile acestora precum și, în cadrul aceluiași recipient, de părțile morfologice. În cazul vaselor de dimensiuni mici pereții pot avea în zona superioară a gâtului grosimi minime de chiar 2 mm, aceștia fiind ușor mai groși spre bază. În cazul recipientelor de dimensiuni mari grosimea pereților corpului poate ajunge până la 1,5-1,7 cm, în vreme ce baza poate avea o grosime de peste 2 cm.

Tratamentul suprafeței

În cele mai multe cazuri (pentru toate tipurile ceramice) se poate observa o netezire atentă a pereților ceea ce a determinat crearea unei *texturi* a pastei destul de compacte, chiar și pentru majoritatea vaselor considerate „grosiere”.

Cea mai mare parte a ceramicii descoperite în așezările culturii Babadag prezintă urme de lustruire, mai ales a suprafeței exterioare (pentru vasele de dimensiuni mari cu gât strâmt) dar și a celei interioare (pentru vasele cu gât larg sau cele cu forme simple restricționate ori nerestricționate). Lustruirea vaselor implică o compactizare sporită a lutului și implicit crearea unei texturi mai fine.

²³ Ionesi 1994, 135, 164-165.

²⁴ Pașcovschi, Doniță 1967; Tomescu 2000; Marinova, Atanassova 2006.

Modalități de ardere

În ciuda cantității mari de ceramică descoperite în așezările culturii Babadag, datele referitoare la modalitățile de ardere sunt mai mult decât modeste. Singurele mențiuni legate de existența unor cuptoare provin din așezarea de la Babadag²⁵. Deși menționate destul de sumar, acestea pot fi încadrate în *tipul cu flacără ascendentă*²⁶ și se caracterizează prin existența a două camere (una de combustie și una în care se aflau vasele) despărțite de un perete de lut cu perforații (Fig. 6).

Deși nu toate vasele au fost descoperite întregi, datorită distrugerilor ulterioare, putem presupune că șarjele conțineau un număr destul de mic de vase (16 în cazul de la Babadag), din categorii diverse (2 vase bitronconice, 4 vase de bucătărie, 9 străchini și o ceașcă). Arse în aceleași condiții, recipientele cu suprafața lustruită aveau o culoare maronie cu pete negre, în vreme ce cele cu suprafața nelustruită aveau o culoare cenușie ce dovedește existența unei atmosfere incomplet reduse de oxigen în camera vaselor.

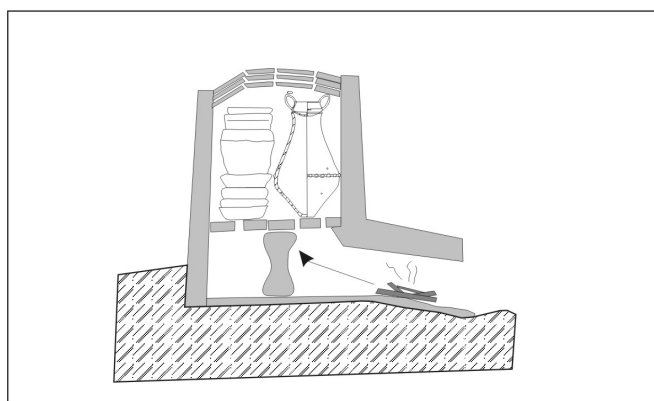

Fig. 6. Reconstituirea grafică a cuptorului de ars ceramică de la Babadag.

Fig. 6. Graphic reconstruction of the pottery kiln from Babadag.

Lipsa cuptoarelor din majoritatea așezărilor culturii Babadag implică cel puțin două posibilități de interpretare: confecționarea și arderea vaselor în afara așezărilor (ipoteză posibilă dar neatestată arheologic) sau folosirea altor metode de ardere (cu foc deschis – (Fig. 7) sau în groapă (Fig. 8) – greu de atestat arheologic).

Folosirea unor astfel de tehnici de ardere este dovedită și de existența pe majoritatea recipientelor a mai multor nuanțe de culoare precum și de o ardere neuniformă a pereților. O caracteristică a focurilor deschise ar fi atingerea în termen scurt a unor temperaturi de maxim 900°C, după acest punct maxim, temperatura se reduce repede la 500-600°C. Această

²⁵ Morintz, Jugănar, Munteanu 1995; un alt cuptor este menționat de S. Morintz în jurnalul de săpătură de la Babadag, cercetătorul exprimându-și îndoielele asupra atribuirii acestui complex culturii menționate.

²⁶ Rye 1981, 105 și urm; Rice 1987, 160.

schimbare rapidă de temperatură determină încălzirea diferită a părților vaselor și determină variații de gaze în atmosferă ce pot duce la un colorit neuniform al suprafeței²⁷.

După culoare, cele mai multe recipiente au fost arse într-o atmosferă reducătoare sau neutră. Controlul atmosferei în condițiile unui foc deschis este practic imposibil după aprinderea focului, totuși, obținerea unei culori negre caracteristice unei atmosfere reducătoare se putea face prin acoperirea vaselor cu cenușă, rumeguș, iarbă după ce temperatura a atins punctul maxim și începe să scadă (Fig. 7/a). Reducerea oxigenului se putea face cu mai mare ușurință în cazul arderii recipientelor în groapă, prin acoperirea deschiderii (Fig. 8). Un astfel de caz, sesizat arheologic, poate fi groapa acoperită cu *pietre de dimensiuni destul de mari*, ce conținea 11 vase întregi descoperită la Cernavodă–Dealul Sofia²⁸. Cele mai multe dintre acestea aveau o culoare neagră, cu luciu metalic, sugerând arderea simultană într-o astfel de amenajare.

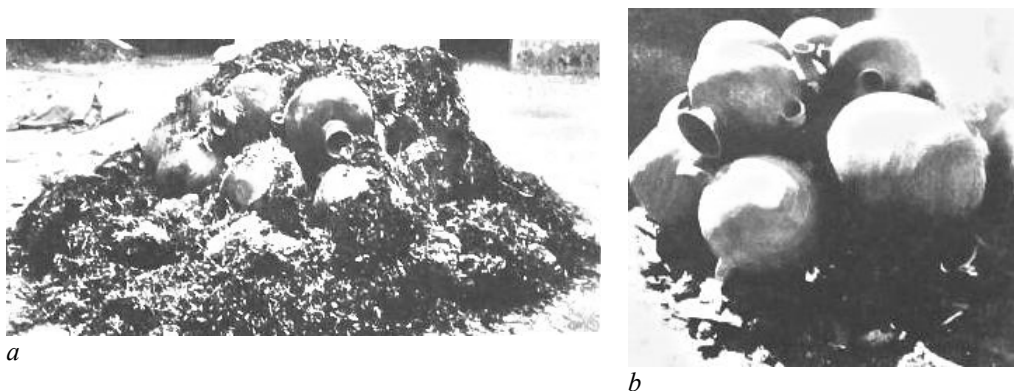

Fig. 7. Exemplu de ardere a vaselor cu foc deschis (după Rice 1987)
 Fig. 7. Example of pottery open firing (according to Rice 1987)

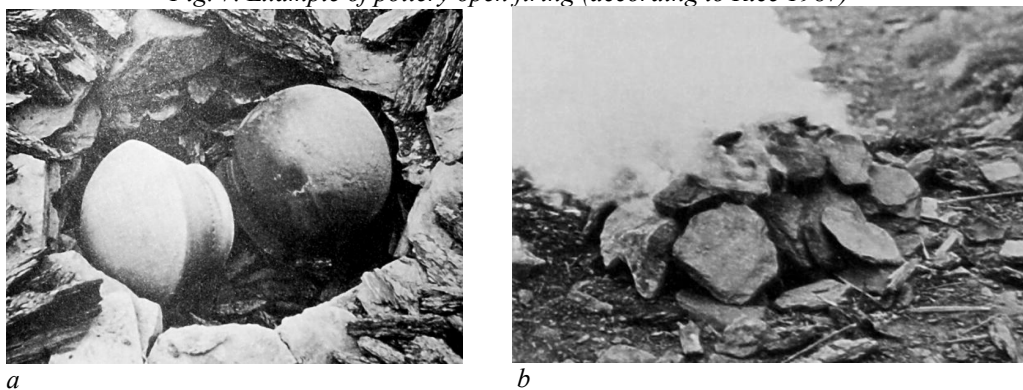

Fig. 8. Exemplu de ardere a vaselor în groapă (după Rye 1981)
 Fig. 8. Example of pottery pit firing (according to Rye 1981).

²⁷ Henderson 2000, 135 și urm.

²⁸ Berciu *et alii* 1961.

Categoriile tehnologice

În lipsa unor analize fizico-chimice, care să testeze principalele proprietăți ale ceramicii Babadag, putem considera că există două mari categorii tehnologice primare:

A. Ceramică cu suprafața lustruită. Cea mai mare parte a vaselor culturii Babadag au suprafața lustruită. Acest procedeu conduce de cele mai multe ori la formarea unei texturi compacte sau chiar fine și era folosit pentru o varietate mare de forme ceramice. Ca aditivi în prepararea pastei putem menționa folosirea cioburilor și a unor calcare sau scoici sfărâmate foarte mărunț și în unele cazuri a nisipului. Granulația acestora, deși mai redusă decât în cazul vaselor cu suprafața nelustruită, diferă în funcție de dimensiunile și tipul vaselor.

În cele mai multe cazuri, culoarea lor sugerează o ardere în mediu reducător sau neutru (mai rar oxidant), ceea ce împreună cu textura compactă și lustruirea suprafeței determină o creștere a rezistivității la stres mecanic și o permeabilitate redusă, dar o mai slabă rezistență la stres termic.

B. Ceramică cu suprafața nelustruită – deține o frecvență mai redusă și se referă la o gamă mai restrânsă de forme ceramice de dimensiuni diferite. Termenul „grosier” nu este de cele mai multe ori indicat pentru a defini această categorie ceramică.

În compoziția pastei se folosesc aditivi precum cioburi și roci de calcar pisate mărunț, în puține cazuri fiind vizibile scoici sau materii vegetale (urme de pleavă). Granulația acestora este în general mai mare, comparativ cu vase de aceleași dimensiuni din categoria precedentă. Culoarea acestor vase variază de la gălbui spre roșiatic cu unele nuanțe cenușii, ceea ce denotă arderea îndeosebi într-o atmosferă oxidantă sau neutră.

Pe ansamblu, putem considera că vasele din această categorie, spre deosebire de cele lustruite, au o permeabilitate și o porozitate mai mare, fiind într-o oarecare măsură mai rezistente la stres termic.

4. Tipuri de accesorii aplicate pe suprafața vaselor

Pe multe din recipientele descoperite în așezările culturii Babadag se observă o serie de aplici/proeminențe care facilitau manevrabilitatea. În linii mari putem evidenția existența a trei categorii de astfel de elemente: torți, proeminențe și brăuri.

Torțile

Fără îndoială, torțile sunt cele mai sugestive elemente care indică manevrabilitatea unui recipient. Acestea au fost realizate în moduri diferite și aplicate pe anumite tipuri de vase (cești, căni și vase bitronconice).

Tipul I. Torți supraînălțate – sunt de obicei aplicate pe cești și căni și permit apucarea lor cu întreaga mână sau cu câteva degete în funcție de dimensiunile recipientelor, suficient însă pentru a fi manevrate. În funcție de forma vasului, toartele au diferite grade de înclinare. În cele mai multe cazuri, vârful, care depășește nivelul buzei, este rotunjit (Fig. 9/I.1.a-d; I.3.) dar există și situații în care acesta este ascuțit (Fig. 9/I.2.c; I.3.b) sau prezintă diverse deformări (Fig. 9/I.2.a-b). Într-un singur caz s-a observat realizarea unei torți/apucători fără perforație (Fig. 9/I.3.c).

Tipul II. Torți închise la nivelul buzei – sunt asemănătoare tipului anterior, dar înălțimea toartei nu depășește nivelul buzei, permițând totuși manevrarea vaselor cu o singură mână. Sunt mai puțin frecvente, fiind aplicate pe căni și unele vase bitronconice de dimensiuni mai mari (Fig. 9/II.1.a).

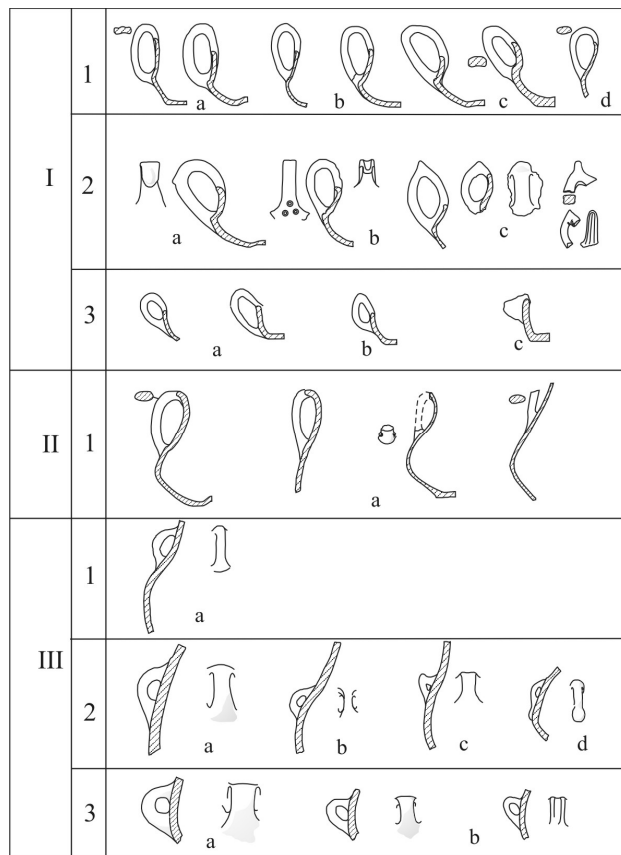

Fig. 9. Tipuri de torți aplicate pe vasele culturii Babadag.
Fig. 9 Types of handles on Babadag culture vessels.

Tipul III. Torți-apucători dispuse pe corpul recipientelor – deși au aspectul unor torți, acestea erau folosite mai mult ca apucători sau ajutau la fixarea capacului. Acest tip a fost aplicat pe gâtul (Fig. 9/III.1.a), umărul (Fig. 9/III.2.a-d) sau diametrul maxim (Fig. 9/III.3.a-b) al unor câni și vase bitronconice de dimensiuni mari și medii.

Proeminențe

Proeminențele sunt prezente pe o mare parte din vasele culturii Babadag, indiferent de tipul de vas (Fig. 10). Acestea erau realizate cu scop utilitar (apucători sau agățători) sau estetic (de exemplu proeminențele de dimensiuni mici prezente pe vasele care au deja toartă). În funcție de aspect și mod de realizare am distins patru tipuri de proeminențe, a căror dimensiuni variază în funcție de mărimea vaselor pe care au fost aplicate.

Tipul I. Proeminențe conice – aplicate de obicei simetric pe umărul sau pe diametrul maxim al vaselor, sunt, probabil, cel mai frecvent utilizate, pe aproape toate tipurile de recipiente. Pe ansamblu, putem diferenția trei variante de realizare:

1.1. Proeminențe conice plate – vârful este amplasat aproximativ pe mijloc. Acestea erau dispuse simetric pe umărul sau diametrul maxim al vaselor (mai ales vase bitronconice și,

uneori, cești), câte una sau în grupaje de două, fiind aplicate pe lutul umed, modelate din corpul vasului sau realizate prin împingerea peretelui dinspre interior (Fig. 10/I.1.a-d);

I.2. Proeminențe ascuțite cu vârful dispus în partea superioară – reprezintă probabil cea mai frecventă modalitate de realizare, fiind dispuse simetric pe corpul vaselor atât singular, cât și în grupaje de două, trei sau patru (Fig. 10/I.2.a-h);

I.3. Proeminențe de dimensiuni mari cu vârful curbat – au o frecvență mai redusă, fiind aplicate simetric (nu au fost identificate grupaje), mai ales pe vase bitronconice de dimensiuni mari și medii, dar și pe unele forme de căni. Acestea au fost realizate atât prin aplicare (Fig. 10/I.3.a-b), cât și prin împingerea peretelui vaselor dinspre interior (Fig. 10/I.3.c).

Tipul II. Proeminențe cu profil rectangular sau oval aplicate orizontal – se regăsesc mai ales pe vasele cu suprafața nelustruită, cu brâu alveolar (Fig. 10/II. a), dar și pe străchini (Fig. 10/II.b-c). În unele cazuri acestea prezintă perforări verticale ce serveau la agățarea recipientelor sau la fixarea capacului (Fig. 10/II.d).

Tipul III. Proeminențe cu profil oval dispuse vertical – sunt aplicate îndeosebi pe cești și străchini, singular sau în grupaje de două sau trei exemplare dispuse simetric (Fig. 10/III.a-d). Și în acest caz, există situații în care proeminențele au fost perforate pe direcție orizontală pentru a ușura agățarea vaselor (Fig. 10/III.e).

Tipul IV. Proeminențe curbate – au o frecvență redusă și au apărut până în prezent doar pe două recipiente din faza a III-a a culturii Babadag.

IV.1 – Proeminențe cu punctul de curbură dispus în partea superioară (Fig. 10/IV.1);

IV.2 – Proeminențe cu punctul de curbură dispus în partea inferioară (Fig. 10/IV.2).

Fig. 10. Tipuri de proeminențe realizate pe vasele culturii Babadag.

Fig. 10. Types of prominences on Babadag culture vessels.

Benzi aplicate

Aplicarea unor benzi de lut pe circumferința recipientelor a fost deseori invocată mai ales în cazul vaselor cu suprafața nelustruită, considerate „de bucătărie”. Acest tip de accesoriu este însă prezent, cu o frecvență mai redusă, și pe vasele bitronconice sau chiar pe unele cești. Deși nu prezintă o varietate prea mare, se pot evidenția trei tipuri de astfel de aplici:

Tipul I. Benzi sau brâuri cu alveole – reprezintă cea mai frecventă modalitate de realizare. Alveolele erau realizate cu degetul sau cu un instrument rudimentar și aveau ca atât un rol decorativ, cât și unul practic, determinând o mai bună aderență a benzii la peretele vasului.

Aceste benzi erau dispuse de cele mai multe ori orizontal, pe circumferința recipientelor (Fig. 11/I.1.a), fiind în unele cazuri suprapuse (Fig. 11/I.1.b). O frecvență mai redusă o au cele dispuse vertical (Fig. 11/I.2.a), dar și cele așezate oblic (Fig. 11/I.3.a-b) sau curbat (Fig. 11/I.3.c-d);

Tipul II. Benzi răsucite – au o frecvență mult mai redusă, fiind regăsite pe vase bitronconice (Fig. 11/II.a) și chiar pe unele cești (Fig. 11/II.b);

Tipul III. Benzi cu secțiune triunghiulară sau rotunjită – vasele pe care au fost aplicate astfel de benzi au fost de multe ori atribuite culturii Coslogeni. Deși nu au o frecvență prea ridicată, aceste accesorii sunt specifice și ceramicii culturii Babadag și apar mai ales pe vasele bitronconice sau de bucătărie, atât sub forma unor brâuri (Fig. 11/III.1.a-b), cât și dispuse vertical (Fig. 11/III.2).

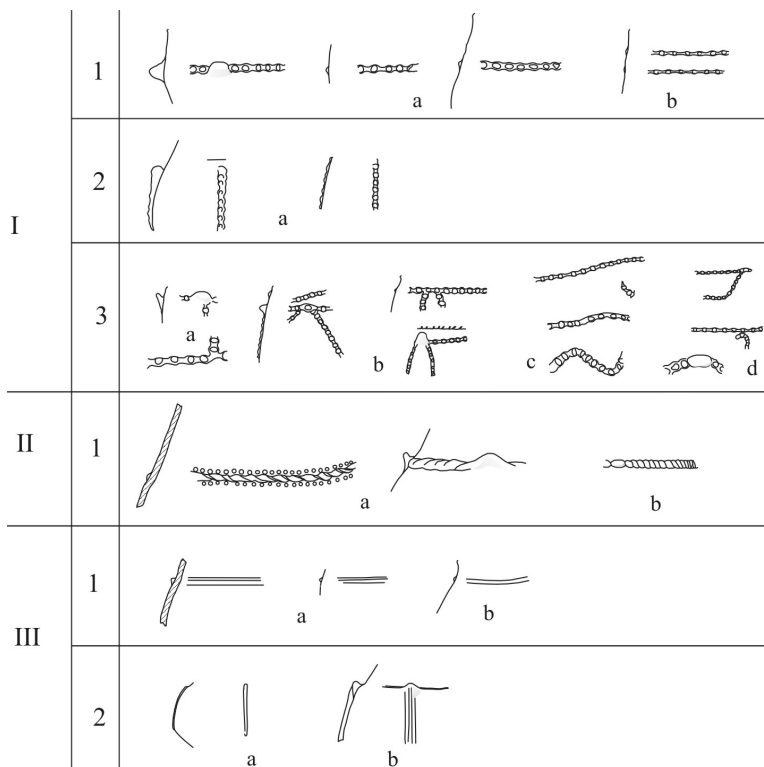

Fig. 11. Tipuri de benzi aplicate pe vasele culturii Babadag.
Fig. 11. Types of strips on Babadag culture vessels.

5. Tipologia recipientelor ceramice

Structura tipologiei și variabilele

Deși subiectivă, analiza noastră își propune crearea unei scheme tipologice a recipientelor ceramice regăsite în siturile analizate în această lucrare, cu posibilitatea unei aplicabilități pe tot arealul culturii Babadag. În acest sens, vom încerca stabilirea principalelor categorii ceramice, pe care le vom împărți în subcategorii, grupe, tipuri și variante în funcție de caracteristicile tehnologice (pastă, densitate, textură, tratamentul suprafeței), formă (simetrie, structură, proporții, torți, proeminențe etc.), dimensiuni și decor (adâncit și în relief).

În concepția noastră, *categoriile* (notate cu inițiale A, B, C, D etc.) reprezintă denumiri generice des utilizate în literatura de specialitate, date unor recipiente caracterizate în genere de aceleași trăsături. Categoriile includ subcategoriile definite prin caracteristici stricte ale formei, pe care le vom numi *subcategorii* și le vom marca prin adăugarea unor indici la codul inițial al categoriei (ex: A₂, B₁, C₃ etc.). Pentru a delimita diferențele legate de dimensiuni, îndeosebi de înălțime, vom împărți recipientele în grupe de dimensiuni, pe care le vom nota cu cifre romane (ex. A₁–I = vase bitronconice de dimensiuni foarte mari). În fine, recipientele cu aceleași caracteristici legate de tehnologie, simetrie, formă, dimensiuni, proporții vor delimita tipurile și eventual variantele acestora.

CATEGORIA A

V a s e b i t r o n c o n i c e

Caracteristici tehnologice. Recipiente confecționate dintr-o pastă de calitate bună, cu textură compactă, densă. Ca aditivi erau folosite fragmente ceramice sau pietre pisate mărunț, granulația lor variind în funcție de dimensiuni. Suprafețele vaselor au fost atent lustruite și prezintă luciu. Arderea, de cele mai multe ori neuniformă, s-a realizat mai frecvent în mediu reducător sau neutru. Din punct de vedere tehnologic, putem considera că aceste recipiente sunt rezistente la stres mecanic, au o permeabilitate și o porozitate redusă, fiind folosite mai ales la stocarea și transferul produselor lichide.

Dimensiunile sunt variabile, de la vase de dimensiuni foarte mari la vase în miniatură. Dificultatea separării unor tipuri evidente ale recipientelor modelate în această formă constă în folosirea unor „tipare” asemănătoare pentru mărimi sensibil diferite. Capacitatea de stocare a unui astfel de recipient, condițiile în care acesta poate fi manevrat, indică probabil eventuale date referitoare la utilitatea sa. Din acest motiv, considerăm important să fixăm un criteriu de diferențiere bazat pe dimensiunile vaselor.

Astfel, în condițiile permise de starea de conservare a lotului analizat, vom încerca împărțirea acestuia în grupe condiționate de anumite valori ale înălțimii, după cum urmează:

Grupa I – vase cu o înălțime de peste 50 cm, cu capacitate relativ mare, a căror manevrabilitate în condiții de umplere se făcea cu dificultate. Din acest motiv, vom considera că aceste recipiente erau folosite, probabil, mai ales la stocarea produselor lichide. Pe baza exemplarelor întregi sau întregibile putem considera că vasele din această categorie aveau o înălțime mai mare de 50 cm (cea mai mare înălțime înregistrată fiind de 75 cm) și o valoare a diametrului maxim de peste 40 cm. *Date tehnologice:* datorită dimensiunilor sporite, granulația aditivilor este mai mare, pereții au o textură compactă, densă, având o grosime variabilă de la 1 cm până spre 2 cm. Arderea a fost efectuată de cele mai multe ori cu reducerea incompletă a atmosferei.

Grupa II – vase cu înălțimea cuprinsă între 30-50 cm. Recipientele din această categorie erau ușor de manevrat și au o capacitate sporită față de alte recipiente. *Date tehnologice*: granulația aditivilor este mai mică decât a vasele din grupa anterioară, pereții au o textură compactă, densă, având o grosime variabilă la 0,75 cm până spre 1,5 cm. Arderea a fost efectuată uniform, de cele mai multe ori cu reducerea incompletă a atmosferei.

Grupa III – vase cu înălțimea cuprinsă între 15-30 cm. Vasele din această categorie au corpul mai mult sau mai puțin bombat, sunt ușor de manevrat, dar au o capacitate mai scăzută decât recipientele din grupele anterioare. *Date tehnologice*: sunt confecționate din pastă de bună calitate, cu textură compactă. Granulația lianților este în general mică, în raport cu dimensiunile vasului. Arderea s-a efectuat în cele mai multe cazuri în mediu reducător sau neutru, relativ uniform pe toată suprafața corpului, petele de culoare fiind mai puțin frecvente.

Grupa IV – recipientele din această grupă au dimensiuni reduse, limita lor de înălțime fiind stabilită de noi la 15 cm. *Date tehnologice*: datorită dimensiunilor reduse, granulația aditivilor non-plastici este fină, pasta prezintă o textură densă și compactă.

Forme. Vasele din această categorie au de cele mai multe ori o formă independentă, cu contur rotunjit, compus, complex sau dependentă cu contur compus.

Din punctul de vedere al *simetriei* putem considera că aceste recipiente prezintă un ax simetric vertical. Vasele din această categorie au o formă mai ales independentă (există și recipiente cu formă dependentă), conturul fiind compus sau rotunjit, corpul bombat, gâtul strâmt față de corp și marginea de cele mai multe ori trasă spre exterior. Frecvent, pe diametrul maxim sunt aplicate proeminențe sau/și toarte de tip III.

Din punct de vedere *morfologic*, aceste vase au puncte de capăt (a – bază; e – buză), două puncte de tangență verticală (b și d) și un punct ascuțit sau de curbură (în funcție de caz b sau c). Din punct de vedere morfologic, părțile componente ale acestor vase sunt: corpul (a-c compus din: a – bază; c – limita superioară a corpului) și gâtul (c-e compus din: d-e – margine și e – buză).

Dimensiunile părților morfologice ale recipientelor se notează astfel: a-a – diametrul bazei; b-b – diametrul maxim; c-c – diametrul zonei superioare a corpului sau zonei inferioare a gâtului; e-e – diametrul gurii; a-c – înălțimea corpului; c-e – înălțimea gâtului; a-e – înălțimea vasului.

În demersul nostru vom lua în considerare mai ales următoarele proporții²⁹:

- *raportul dintre înălțime și diametrul maxim: a-e/b-b*. În funcție de acest raport, recipientele pot avea siluetă zveltă, când $a-e > b-b$ (A_1), sau un aspect mai mult sau mai puțin plat, dacă $a-e < b-b$ (A_2);
- *raportul dintre înălțimea gâtului și înălțimea corpului: c-e/a-c*. În linii mari, există cinci situații: **1.** Corpul reprezintă până 50% din vas; **2.** 51-60%; **3.** 61-70%; **4.** 71-80%; **5.** peste 80%.
- secundar se pot folosi și următoarele proporții: *înălțimea la care se află diametrul maxim: a-b/b-e; raportul dintre înălțimea corpului și diametrul maxim: a-c/b-b; raportul între înălțimea gâtului și diametrul bazei acestuia: c-e/c-c; raportul dintre diametrul bazei gâtului și diametrul maxim al corpului: c-c/b-b*.

Pe ansamblu, luând în calcul variabilele legate de formă și proporții, am putut identifica cinci subcategorii, pe care le vom nota după cum urmează:

²⁹ În ilustrație vom trasa cu linii de culoare zona în care sunt situate diametrul maxim și zona de contact dintre corp și gât.

A₁ – recipiente cu formă independentă, contur curbat sau compus, corp bombat, gât îngust și aspect zvelt;

A₂ – recipiente cu formă independentă, contur curbat sau compus, corp bombat, gât îngust, cu grad scăzut de aplatizare;

A₃ – recipiente cu formă independentă, contur curbat sau compus, corp bombat, gât scurt și deschidere largă;

A₄ – recipiente cu formă independentă și contur complex (vase miniaturale cu picior);

A₅ – recipiente cu formă dependentă, contur compus sau curbat și deschidere largă.

Între recipientele de mărimi asemănătoare există însă de cele mai multe ori unele diferențe legate de modul de realizare a părților componente, care pot influența aspectul general al unui vas. Coroborarea dimensiunilor cu forme de realizare asemănătoare va contura în acest fel existența unui tip de recipiente cu capacități de stocare, posibilități de manevrare și utilitate asemănătoare.

Decor. Vasele din această categorie sunt frecvent decorate în zona părții superioare a corpului precum și zona de îmbinare a gâtului cu corpul. O frecvență mai redusă o au benzile aplicate atât orizontal cât și vertical.

Grupa I

Vase bitronconice de dimensiuni foarte mari SUBCATEGORIA A₁

Tipul A₁-I.2-1

Formă: vase cu contur curbat, gâtul îngust, lung și marginea răsfrântă spre exterior. Pe umăr (partea superioară a corpului) apar proeminențe tip I sau toarte de tip III, benzi de tip I.

Proporții caracteristice: recipiente suple ($a-e > b-b$); corpul este ușor mai înalt decât gâtul, având aproximativ 54% din înălțimea vasului ($a-c/c-e=1,17$); diametrul maxim se află dispus între 34-38% din înălțime (Fig. 12).

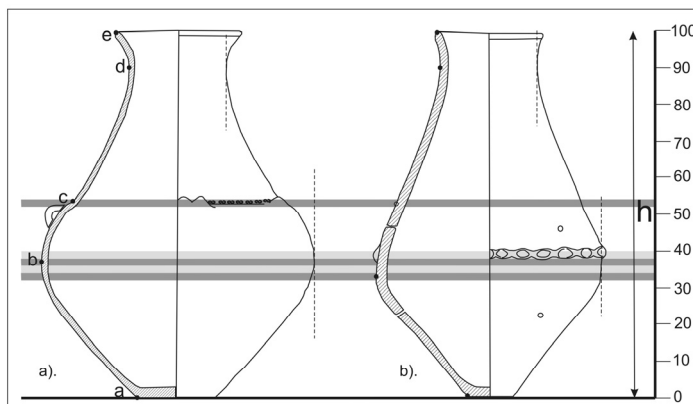

Fig. 12. Recipiente de tip A₁.I.2-1 / Fig. 12. Type A₁.I.2-1 vessels.

Varianta A₁-I.2-1.a – are corpul mai bombat ($a-e/b-b=1,33$), capacitate și stabilitate mai mare;

Varianta A₁-I.2-1.b – la aceleași proporții pe verticală, prezintă un diametru maxim sensibil mai mic ($a-e/b-b=1,6$), ceea ce implică o capacitate și o stabilitate mai redusă decât varianta a.

Exemplare întregi: Babadag: 2 exemplare – faza a III-a³⁰.

Tipul A₁-I.2-2

Formă: independentă cu contur compus. Prezintă puncte ascuțite atât la diametrul maxim, cât și la îmbinarea corpului cu gâtul.

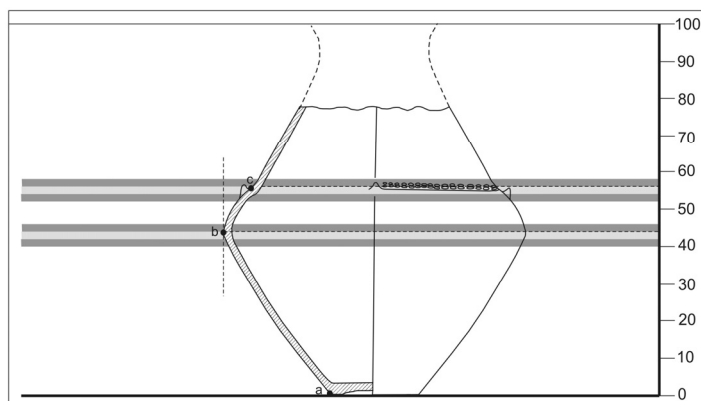

Fig. 13. Recipient de tip A₁-I.2-2 / Fig. 13. Type A₁-I.2-2. vessels.

Proporții caracteristice: singurului recipient de acest tip îi lipsește partea superioară a gâtului, proporțiile sale par ușor diferite față de tipurile anterioare, partea superioară a corpului fiind mai puțin înaltă (Pl. 36). Dacă reconstituirea noastră grafică este corectă, atunci corpul ar reprezenta aproximativ 56% din vas ($a-c/c-e=1,27$) iar diametrul maxim s-ar afla undeva la 44% din înălțime.

Exemplare întregibile: Satu Nou–Valea lui Voicu: 1 exemplar – faza a II-a³¹.

Tipul A₁-I.3-1

Formă: vase cu contur curbat, gâtul îngust și scurt iar marginea este trasă spre exterior. La baza gâtului apar proeminențe tip I.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă în jur de 66% din vas ($a-c/c-e=1,94$) iar diametrul maxim este dispus la aproximativ 42-44% din înălțime (Fig. 14).

Exemplare întregi sau întregibile: Beidaud, 1 exemplar – faza a II-a³²; Țibrinu–La lac, 1 exemplar – faza a II-a³³.

³⁰ Jugănaru 2005, fig. 26/4; 36/5.

³¹ Irimia, Conovici 1993, fig. 7/2.

³² Simion 2003, fig. 8/6.

³³ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 2/1.

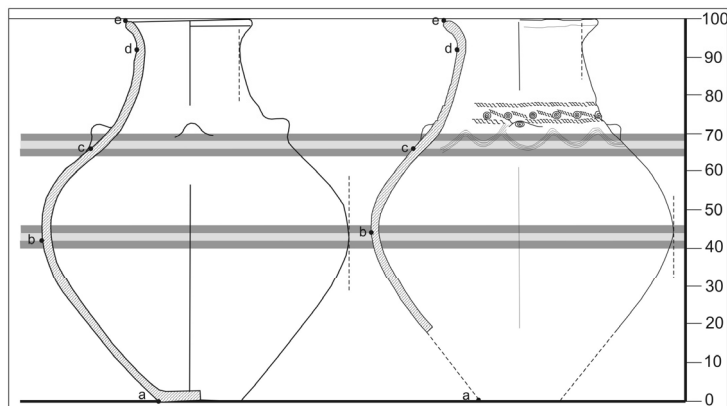

Fig. 14. Recipiente de tip A₁-I.3-1/ Fig 13. Type A₁-I.2-2.vessels.

SUBCATEGORIA A₅

Tipul A₅-I-1

Formă: deși nu deținem decât fragmente de la aceste vase, putem presupune că au fost modelate într-o formă dependentă compusă, deschiderea gurii fiind largă, ajungând la un diametru de aproximativ 50 cm.

Proporțiile sunt greu de precizat în condițiile prezente; putem totuși presupune că diametrul maxim era dispus aproximativ la 50% din înălțime, așa cum am sugerat în reconstituire (Fig. 15).

Recipientele din această subcategorie sunt oarecum inedite în așezările hallstattiene timpurii din Dobrogea; singurele exemplare de acest gen provin din situl de la Garvăn–*Mlăjițul Florilor*, autorul cercetării – G. Jugănarul – atribuindu-le culturii Noua³⁴. Repartizarea lor pe toate nivelurile de locuire, precum și lipsa altor tipuri de vase caracteristice sfârșitului epocii bronzului ne determină să considerăm că acestea au fost produse și în vremea culturii Babadag. Deși inedite, exemplare asemănătoare, asociate cu ceramică Babadag, au fost descoperite și în așezarea de la Suceveni, cercetată de Ion T. Dragomir³⁵.

Fragmentele păstrate sugerează existența a cel puțin două variante: *A₅-I-1.a* – recipiente cu marginea dreaptă (Fig. 15/a); *A₅-I-1.b* – recipiente cu marginea înclinată spre exterior (Fig. 15/b).

Exemplare întregi sau întregibile: Garvăn–*Mlăjițul Florilor*, 19 exemplare – faza a II-a³⁶.

³⁴ Jugănarul 1997.

³⁵ Adamescu 2011, fig. 27/3.

³⁶ Jugănarul 1997, fig. 4/ 1-6.

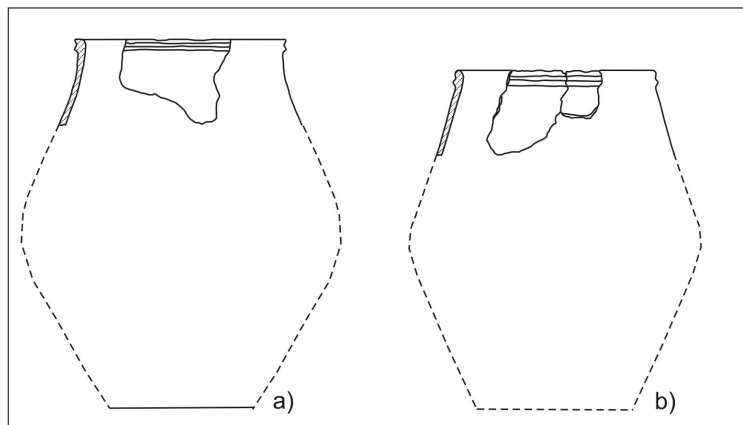

Fig. 15. Recipiente de tip A_5 -I-1 / Fig 15. Type A_5 -I-1 vessels.

*

Așa cum se poate observa, grupei I i-am atribuit recipiente cu capacitate mare, greu de manipulat în condiții de umplere. Singurele exemplare întregi sau întregibile au forme și proporții caracteristice subcategoriilor A_1 și A_5 . Grosimea pereților acestora este de peste 1,5 cm. Vasele sunt bine arse și au o porozitate redusă datorată atât aditivilor cu granulație medie, cât și lustruirii suprafețelor, mai ales a celei exterioare. Diametrul maxim al recipientelor de tip A_1 -I.2-1, A_1 -I.2-2, A_1 -I.3-1 și A_5 -I-1 este dispus sub 50% din înălțime ceea ce le dă o stabilitate destul de mare în condițiile bazei relativ înguste. Având în vedere aceste caracteristici, putem considera că aceste recipiente erau folosite depozitarea pe termen lung a unor produse lichide.

Grupa II

Vase bitronconice de dimensiuni mari

SUBCATEGORIA A_1

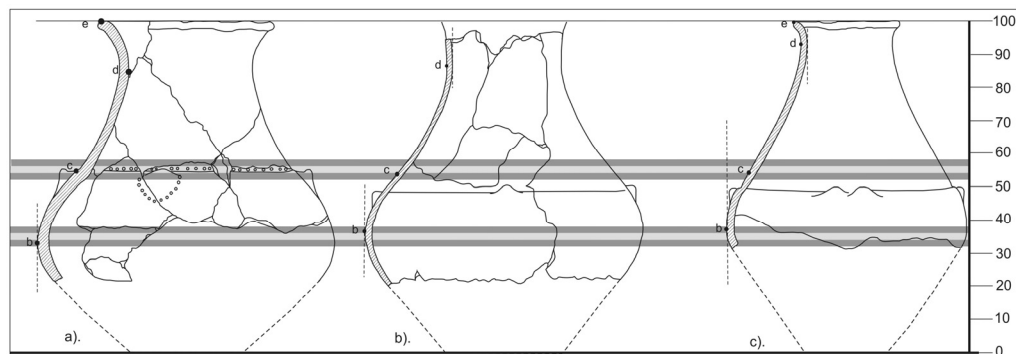
Tipul A_1 -II.2-1

Formă: independentă, cu contur curbat. Corpul este bombat, gâtul lung și îngust se termină cu o margine trasă spre exterior. În partea superioară a corpului apar proeminențe de tip I dispuse câte una sau în grupuri de două.

Proporții caracteristice: corpul este ușor mai înalt decât gâtul, reprezentând 54% din vas. Diametrul maxim este dispus sub 40% din înălțime (între 33-38%) (Fig. 16).

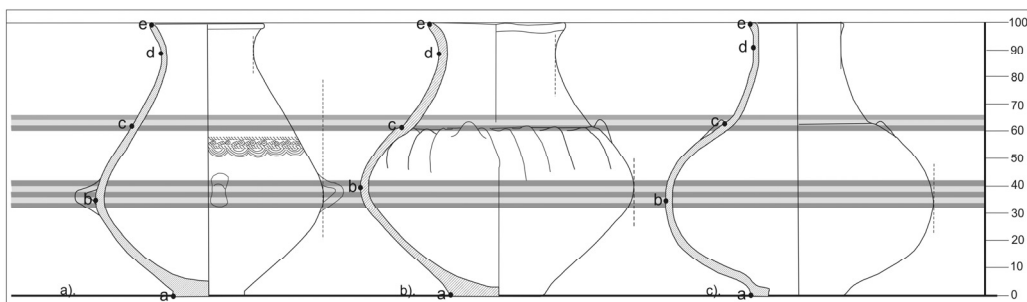
Exemplare întregibile: Babadag, 2 exemplare – context incert, 1 exemplar – faza a III-a³⁷.

³⁷ Morintz 1986, fig. 3/4.

Fig. 16. Recipiente de tip A₁-II.2-1 / Fig 16. Type A₁-II.2-1 vessels.**Tipul A₁-II.3-1**

Formă: independentă cu contur curbat. Corpul este bombat, gâtul relativ lung și îngust, marginea trasă spre exterior. Prezintă proeminențe de tip I în partea superioară a corpului sau toarte de tip III pe diametrul maxim.

Proporții specifice: vase cu siluetă zvultă ($a-e > b-b$), corpul reprezintă 62% din înălțimea vasului ($a-e/b-b=1,63$), diametrul maxim se află dispus între 35-40% din înălțimea vasului.

Fig. 17. Recipiente de tip A₁-II.3-1 / Fig 17. Type A₁-II.3-1 vessels.

Varianta A₁-II.3-1.a – cu aspect suplu pronunțat ($a-e > b-b$) (Fig. 17/a);

Varianta A₁-II.3-1.b – cu aspect suplu mai puțin pronunțat ($a-e$ este egal sau aproape egal cu $b-b$) (Fig. 17/b-c).

Exemplare întregi: Babadag, 1 exemplar – context incert³⁸; Revărsarea–Dealul Tichilești³⁹, 1 exemplar – faza a II-a⁴⁰; Țibrinu–la Lac: 1 exemplar – faza a II-a.

³⁸ Morintz 1987, fig. 8/9.

³⁹ Ailincăi 2010a, fig. 13/9.

⁴⁰ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 2/4.

Tipul A₁-II.3-2

Formă: independentă cu contur curbat. Corpul este înalt, gâtul scurt și îngust, marginea trasă spre exterior. În zona diametrului maxim sau imediat sub acesta apar proeminențe de tip I și/sau torți de tip III.

Proporții caracteristice: vase cu aspect suplu ($a-e > b-b$), corpul reprezintă 70% din vas (2,33) iar diametrul maxim este dispus la 44-48% din înălțime (Fig. 18).

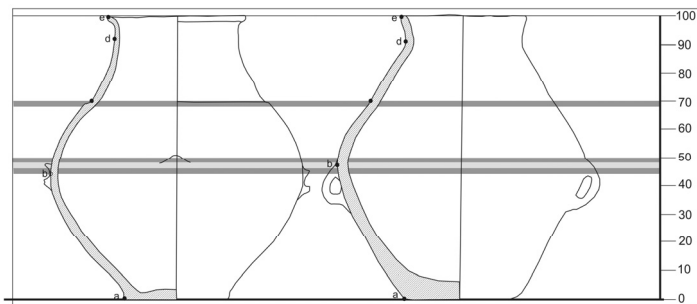

Fig. 18. Recipiente de tip A₁-II.3-2 / Fig 18. Type A₁-II.3-2 vessels.

Exemplare întregi: Niculițel–Cornet, 2 exemplare – faza a II-a.

Tipul A₁-II.4-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este bombat înspre jumătatea înălțimii vasului, gâtul scurt și subțire iar marginea era trasă spre exterior.

Proporții caracteristice (asemănătoare tipului A.I-2): dacă reconstituirea noastră este corectă, aceste vase au un aspect suplu, corpul reprezentând aproximativ 70% (74% - 2,84), diametrul maxim fiind dispus în sectorul median al înălțimii (48-52%).

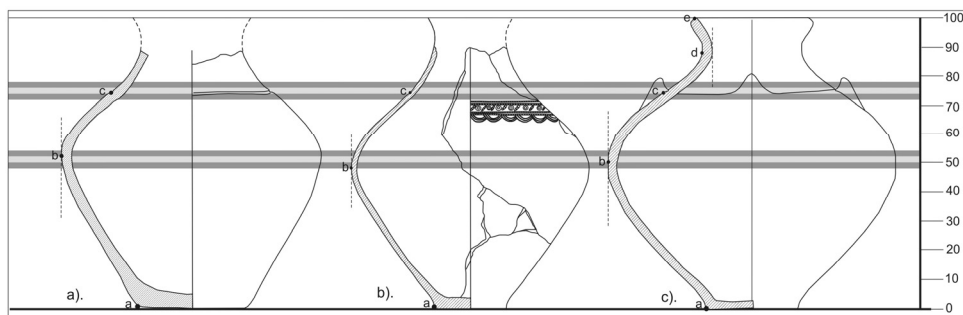

Fig. 19. Recipiente de tip A₁-II.4-1 / Fig 19. Type A₁-II.4-1 vessels.

Variante: Varianta A₁-II.4.a – cu aspect suplu pronunțat ($a-e > b-b$) (Fig. 19/a-b); Varianta A₁-II.4.b – cu aspect suplu mai puțin pronunțat (Fig. 19/c).

Exemplare întregibile: Babadag, 1 exemplar – faza a II-a⁴¹ (Fig. 19/b), 1 exemplar – context incert⁴²; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁴³.

SUBCATEGORIA A₂

Tip A₂-II.3-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este puternic bombat iar gâtul este scurt și îngust. Marginea este amplu trasă spre exterior. În partea superioară a corpului apar proeminențe de tip I.

Proporții caracteristice: are un grad de aplatizare scăzut ($a-e < b-b$). Corpul reprezintă în jur de 75% din vas ($a-c/c-e=3$) iar diametrul maxim este dispus la proximativ 40% (44%) din înălțimea totală (Fig. 20).

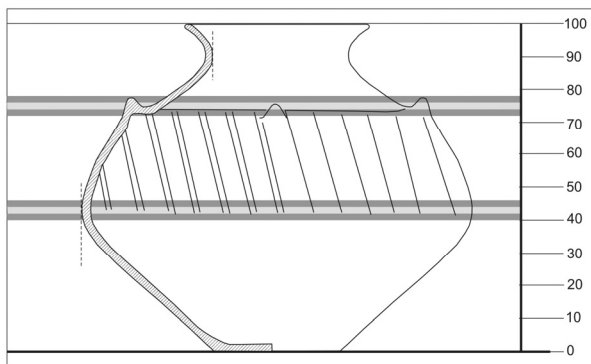

Fig. 20. Recipient de tip A₂.II.3-1/ Fig 20. Type A₂-II.3-1 vessel.

Exemplare întregi: Satu Nou–Valea lui Voicu, 1 exemplar – faza a II-a⁴⁴.

*

Vasele bitronconice cu dimensiuni conforme *grupeii II* prezintă caracteristici asemănătoare cu cele descrise mai sus, fiind reprezentate de forme și proporții caracteristice subcategoriilor A₁ (tipurile A₁-II.2-1, A₁-II.3-1, A₁-II.3-2, A₁-II.4-1) și A₂ (tipul A₂-II.3-1). Dacă recipientele de tip A₁-II se pot preta la transportul unor cantități însemnate de lichide și la stocarea acestora, cele de tip A₂-II.2-1 prezintă un volum asemănător grupeii I și erau folosite probabil numai la stocare, fiind greu de transportat.

⁴¹ Recipientul, încă inedit, a fost descoperit în gr. 70, Supr. A-I, în anul 1965.

⁴² Morintz 1987, fig. 8/7.

⁴³ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 53/9.

⁴⁴ Irimia, Conovici 1993, fig. 7/1.

Grupa III
Vase bitronconice de dimensiuni medii
SUBCATEGORIA A₁

Tipul A₁-III.1-1

Formă: independentă cu profil compus sau curbat. Vasele din acest tip prezintă unul, două sau trei puncte ascuțite (b, c și d). Specific pentru acest tip este corpul puțin bombat, gâtul lung care se îngustează spre marginea trasă spre exterior. Diametrul maxim nu depășește valoarea de 20 cm. Pe exemplarele încadrate în acest tip s-a putut sesiza existența unor proeminențe de tip I, III și IV.

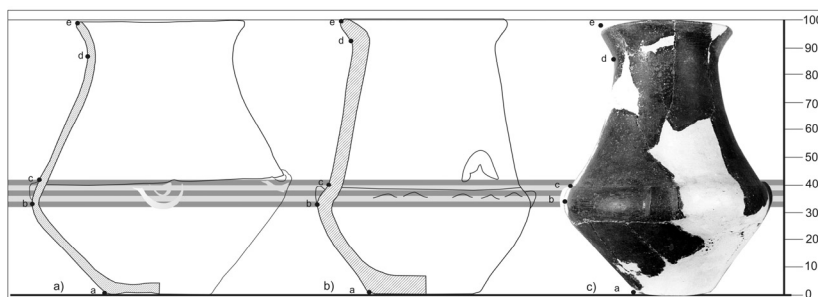

Fig. 21. Recipiente de tip A₁-III.1-1/ Fig. 21. Type A₁-III.1-1 vessels.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă în jur de 40% din recipiente iar diametrul maxim este dispus jos, în jurul valorii de 34%.

Variante: **A₁-III.1-1.a** – cu aspect suplu mai puțin pronunțat, punctul ascuțit fiind dispus în zona diametrului maxim (Fig. 21/a); **A₁-III.1-1.b** – cu aspect suplu pronunțat, prezintă trei puncte ascuțite (b, c și d) (Fig. 21/b); **A₁-III.1-1.c** – cu aspect suplu pronunțat și două puncte ascuțite (b și c) (Fig. 21/c).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a⁴⁵; Cernavodă–Dealul Sofia, 1 exemplar – faza a II-a ?; Enisala–Palanca, 1 exemplar – faza a III-a.

Tipul A₁-III.3-1

Formă: independentă, contur curbat. Corpul este bombat, gâtul strâmt și marginea trasă spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul prezintă ușor peste 60% din vas, diametrul maxim fiind dispus în jurul a 40% din înălțime.

⁴⁵ Hänsel 1976, Taf. 45/2.

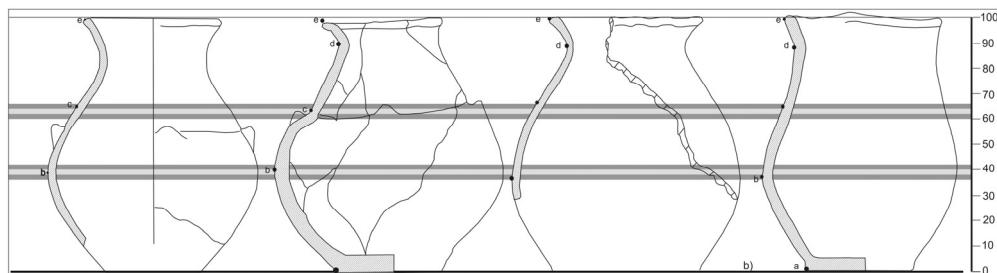

Fig. 22. Recipiente de tip A₁-III.3-1 / Fig. 22. Type A₁-III.3-1 vessels.

Variante: A₁-III.3-1.a – recipiente cu corpul mai bombat, care prezintă în partea superioară a corpului proeminențe de tip I (Fig. 22/a); A₁-III.3-1.b – recipiente cu corpul mai puțin bombat, fără proeminențe (Fig. 22/b-c).

Exemplare întregi sau întregibile: Beidaud–Dealul Carabalâc, 1 exemplar – faza a II-a⁴⁶; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁴⁷; Jurilovca–Orgame, 1 exemplar – faza a II-a⁴⁸; Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a.

Tipul A₁-III.3-2

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este accentuat bombat în partea sa superioară, gâtul și deschiderea fiind mai largi decât la tipul precedent.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproape 65% din vas, diametrul maxim fiind dispus la 46% din înălțime (Fig. 23).

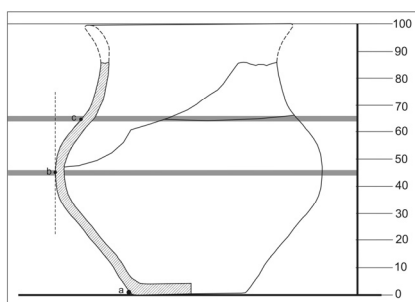

Fig. 23. Recipient de tip A₁-III.3-2 / Fig. 23. Type A₁-III.3-2 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a⁴⁹.

⁴⁶ Simion 2003, fig. 7/9.

⁴⁷ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 21/6.

⁴⁸ Ailincăi, Mirițoiu, Soficaru 2003, fig. 5/2.

⁴⁹ Morintz 1987, fig. 13/6.

Tipul A₁-III.4-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este înalt și bombat iar gradul de înclinare a pereților în zona gâtului este lină, acesta subțindu-se considerabil sub marginea trasă spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă ușor peste 70% din vas, diametrul maxim fiind dispus în jur de 42-44% din înălțime (Fig. 24).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag-Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a; Jijila-Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁵⁰.

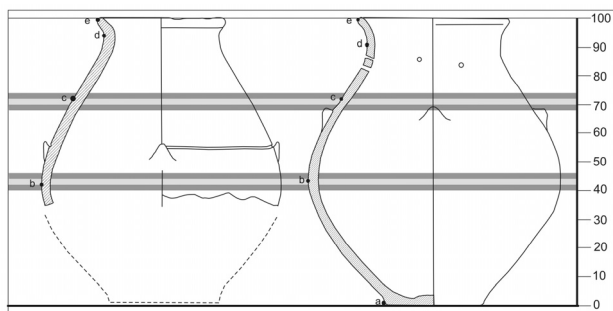

Fig. 24. Recipiente de tip A₁-III.4-2 / Fig. 24. Type A₁-III.4-2 vessels.

SUBCATEGORIA A₂**Tip A₂-III.3-1**

Formă: independentă cu profil curbat sau compus. Corpul este foarte bombat, gâtul îngust comparativ cu acesta iar marginea este trasă spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă între 66-68% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 36% din înălțime.

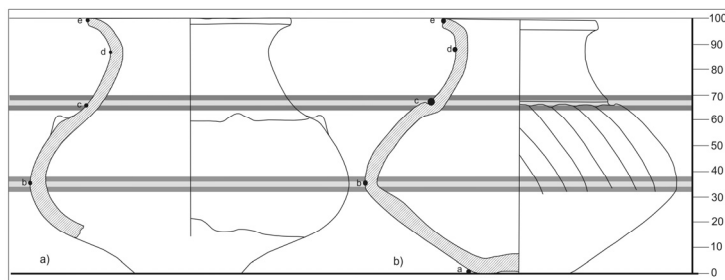

Fig. 25. Recipiente de tip A₂-III.3-1 / Fig. 25. Type A₁-III.3-1 vessels.

Variante: A₂-III.3-1.a – cu profil curbat (Fig. 25/a); A₂-III.3-1.b – cu profil compus (Fig. 25/b).

⁵⁰ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 24/1.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 3 exemplare – faza a II-a⁵¹; 2 exemplare – faza a III-a⁵²; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁵³; Revărsarea–Dealul Tichilești, 1 exemplar – faza a II-a⁵⁴.

Tip A₂-III.4-1

Formă: independentă compusă. Corpul este foarte bombat, gâtul scurt, aproape insesizabil, marginea fiind trasă abrupt spre exterior (PA – d).

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 76% din vas, diametrul maxim fiind dispus în jur de 36% din înălțime (Fig. 26).

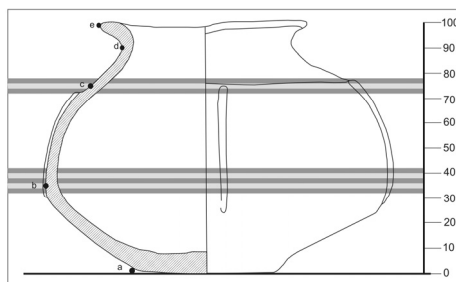

Fig. 26. Recipient de tip A₂- III.4-1 / Fig. 26. Type A₂-III.4-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – context incert.

Tip A₂-III.4-2

Formă: independentă, compusă. Corpul este puternic bombat și se îmbină cu gâtul scurt printr-un punct ascuțit (PA – c).

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproape 78% din vas, diametrul maxim fiind probabil dispus în jur de 46% din înălțime (Fig. 27).

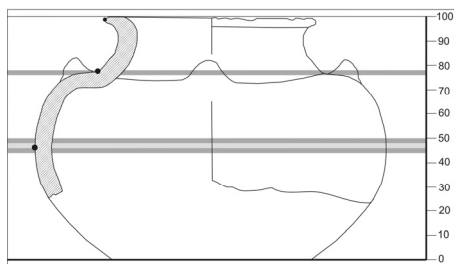

Fig. 27. Recipient de tip A₂-III.4-2 / Fig. 27. Type A₂-III.4-2 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie: 1 exemplar – faza a III-a.

⁵¹ Morintz 1987, fig. 8/1; Morintz, Jugănar, Munteanu 1995, fig. 11/2, 4.

⁵² Morintz 1964, fig. 5/6.

⁵³ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 30/8.

⁵⁴ Ailincăi 2010b, fig. 17/3.

Tip A₂-III.5-1

Formă: independentă cu profil compus. Corpul este foarte bombat, gâtul scurt și îngust este dispus oblic spre exterior (PA – c) iar marginea este trasă spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 87% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 54% din înălțime (Fig. 28).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a.

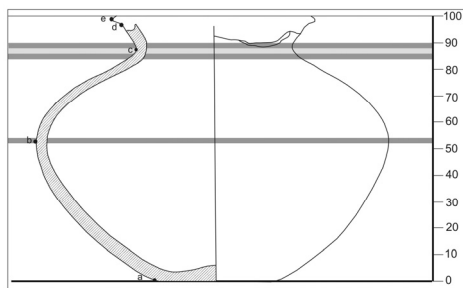

Fig. 28. Recipient de tip A₂-III.5-1 / Fig. 28. Type A₂-III.5-1 vessel.

SUBCATEGORIA A₃**Tipul A₃-III.4-1**

Formă: independentă cu profil compus. Corpul este înalt, ușor bombat, iar gâtul este scurt, larg și dispus aproape vertical, marginea fiind trasă spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 72% din vas, iar diametrul maxim este dispus la aproximativ 60% din înălțime (Fig. 29).

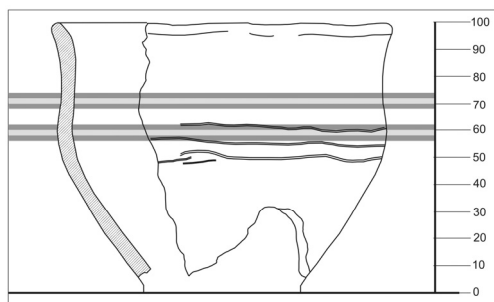

Fig. 29. Recipient de tip A₃-III.4-1 / Fig. 29. Type A₃-III.4-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a⁵⁵.

⁵⁵ Ailincăi 2010b, Pl. 5/1.

Tipul A₃-III.5-1

Formă: independentă cu profil compus. Corpul este înalt, bombat și aproape sferic, iar gâtul este scurt, larg și dispus oblic spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 88% din vas iar diametrul maxim este dispus la aproximativ 68% din înălțime (Fig. 30).

Exemplare întregi sau întregibile: Enisala–Cetatea Medievală, 1 exemplar – faza a II-a; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁵⁶; Niculițel–Cornet, 5 exemplare – faza a II-a; Sarichioi–La Bursuci, 1 exemplar – faza a II-a⁵⁷.

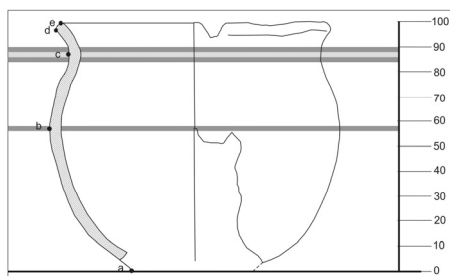

Fig. 30. Recipient de tip A₃-III.5-1 / Fig. 30. Type A₃-III.5-1 vessel.

Tipul A₃-III.5-2

Formă: independentă compusă. Corpul este plat și bombat iar gâtul este scurt și larg, dispus vertical sau ușor tras spre interior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 84% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 60% din înălțime (Fig. 31).

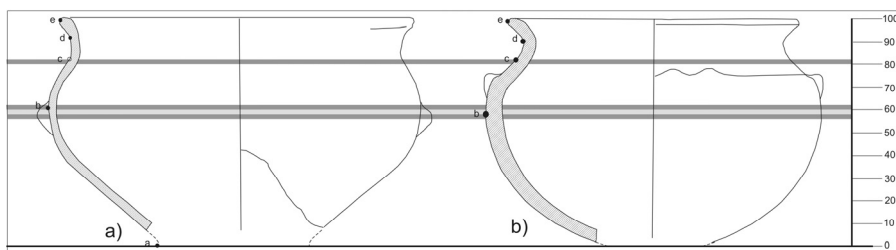

Fig. 31. Recipiente de tip A₃-III.5-2 / Fig. 31. Type A₃-III.5-2 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁵⁸; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁵⁹; Țibrinu–La lac, 1 exemplar – faza a II-a⁶⁰.

⁵⁶ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2003, fig. 39/1.

⁵⁷ Ailincăi, Micu 2006, fig. 5/7.

⁵⁸ Morintz, Jugănar, Munteanu 1995, fig. 11/3.

⁵⁹ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 34/3.

⁶⁰ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 2/3.

*

Recipientele de dimensiuni medii (grupa III) sunt mai diverse din punctul de vedere al formei, fiind încadrate în mai multe tipuri conforme subcategoriilor A_1 (tipurile A_1 -III.1-1, A_1 -III.3-1, A_1 -III.3-2, A_1 -III.4-1), A_2 (A_2 -III.3-1, A_2 -III.4-1, A_2 -III.4-2, A_2 -III.5-1) și A_3 (A_3 -III.4-1, A_3 -III.5-1, A_3 -III.5-2). Vasele de tip A_1 -III și A_2 -III puteau fi folosite pentru transportul și stocarea unor cantități medii de produse lichide, în vreme ce cele de tip A_3 -III, caracterizate printr-o deschidere largă, serveau probabil numai la stocare sau erau folosite ca veselă.

Grupa IV Vase bitronconice de mici dimensiuni sau miniaturale SUBCATEGORIA A_1

Tipul A_1 -IV.2-1

Formă: independentă compusă. Corpul este bombat, de formă sferică, gâtul este lung și dispus aproape vertical, formând un punct ascuțit la îmbinarea cu corpul (PA – c).

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 68% din înălțimea vasului, diametrul maxim fiind dispus la cca. 40% din aceasta (Fig. 32).

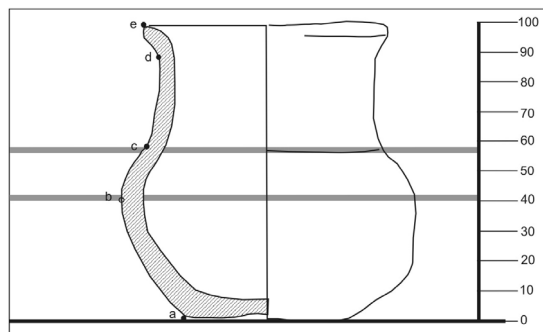

Fig. 32. Recipient de tip A_1 -IV.2-1 Fig. 32. Type A_1 -IV.2-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Jijila–Cetățuie, 1 exemplar–faza a II-a⁶¹.

Tipul A_1 -IV.3-1

Formă: independentă cu profilul curbat. Corpul este înalt și bombat iar gradul de înclinare a pereților în zona gâtului este lină, acesta subțindu-se considerabil sub marginea trasă spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 68% din înălțimea vasului, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 40% din aceasta (Fig. 33).

⁶¹ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 47/10.

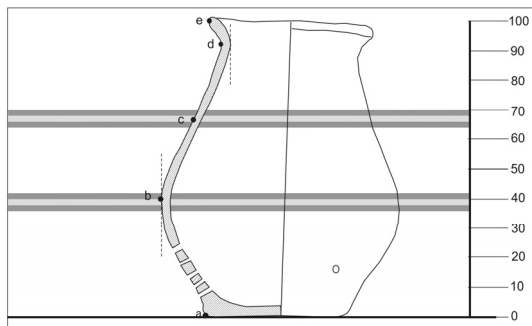

Fig. 33. Recipient de tip A₁-IV.3-1 / Fig. 33. Type A₁-IV.3-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Jijila-Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁶².

Tipul A₁-IV.4-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este înalt iar gâtul foarte scurt, marginea fiind trasă ușor spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 74% din înălțime, diametrul maxim fiind dispus la cca. 34% din înălțime (Fig. 34).

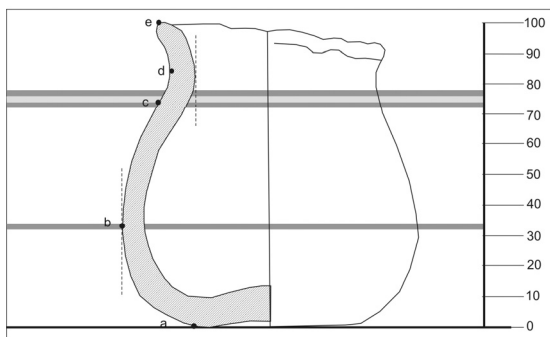

Fig. 34. Recipient de tip A₁-IV.4-1 / Fig. 34. Type A₁-IV.4-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Niculițel-Cornet, 1 exemplar – faza a II-a.

SUBCATEGORIA A₂

Tipul A₂-IV.1-1

Formă: independentă compusă. Corpul are un aspect globular, gâtul lung se prinde de corp printr-un punct ascuțit (PA – c).

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 50% din vas iar diametrul maxim este dispus la cca. 36% din înălțime (Fig. 35).

⁶² Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 23/5.

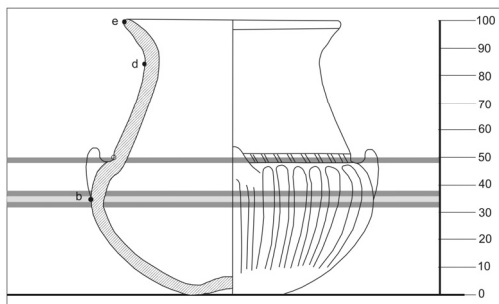

Fig. 35. Recipient de tip A₂-IV.1-1 / Fig. 35. Type A₂-IV.1-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁶³; 2 exemplare – context incert.

Tipul A₂-IV.2-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul acestor vase este aplatizat iar gâtul se îngustează lin până sub margine.

Proporții caracteristice: înălțimea corpului reprezintă 56% din înălțimea totală iar diametrul maxim este dispus între 26-28% din aceasta (Fig. 36).

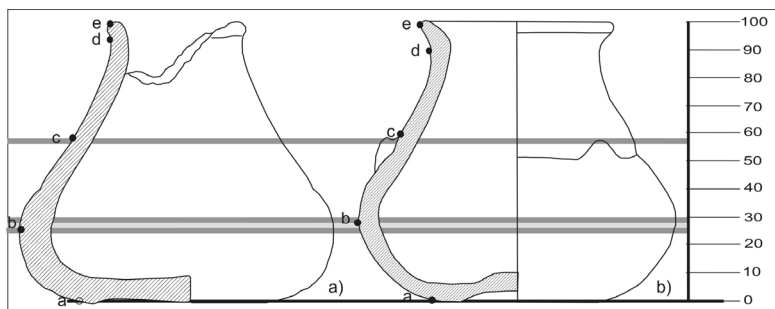

Fig. 36. Recipiente de tip A₂-IV.2-1 / Fig. 36. Type A₂-IV.2-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – context incert; Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a.

Tipul A₂-IV.3-1

Formă: independentă cu profil compus. Corpul bombat se unește cu gâtul lung printr-un punct ascuțit (PA – c) iar marginea este trasă ușor spre exterior. Pe aceste recipiente apar deseori proeminențe de tip I.

Proporții caracteristice: înălțimea corpului reprezintă ușor peste 60% din înălțimea vasului, diametrul maxim aflându-se la cca. 40% din aceasta (Fig. 37).

⁶³ Jugănaru 2005, fig. 26/7.

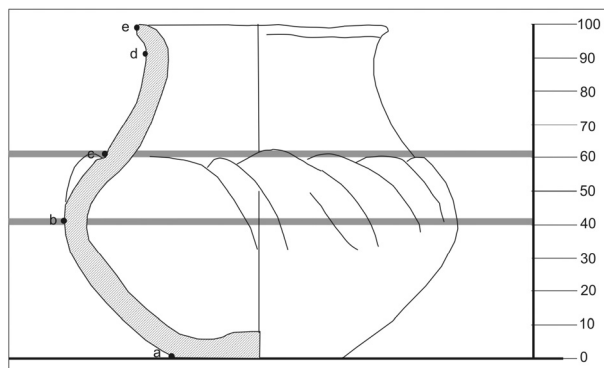

Fig. 37. Recipient de tip A₂-IV.3-1 / Fig. 37. Type A₂-IV.3-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Luncavița–*passim*, 1 exemplar – context incert⁶⁴.

Tipul A₂-IV.3-2

Formă: independentă cu profil compus. Corpul bombat se unește cu gâtul lung printr-un punct ascuțit (PA – c) iar marginea este trasă ușor spre exterior.

Proporții caracteristice: înălțimea corpului reprezintă ușor peste 60% din înălțimea vasului, diametrul maxim aflându-se la cca. 34% din aceasta (Fig. 38).

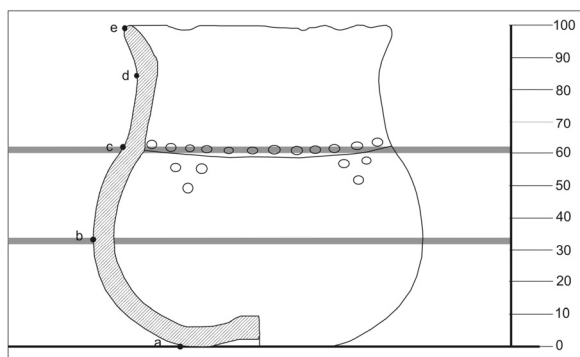

Fig. 38. Recipient de tip A₂-IV.3-2 / Fig. 38. Type A₂-IV.3-2 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–*Cetățuie*, 1 exemplar – context incert.

Tipul A₂-IV.3-3

Formă: independentă cu profil compus. Corpul bombat se unește cu gâtul lung printr-un punct ascuțit (PA – c) iar marginea este trasă accentuat spre exterior.

Proporții caracteristice: înălțimea corpului reprezintă cca. 66% din înălțimea vasului, diametrul maxim aflându-se la cca. 42% din aceasta (Fig. 39).

⁶⁴ Ailincăi 2008, fig. 4/2.

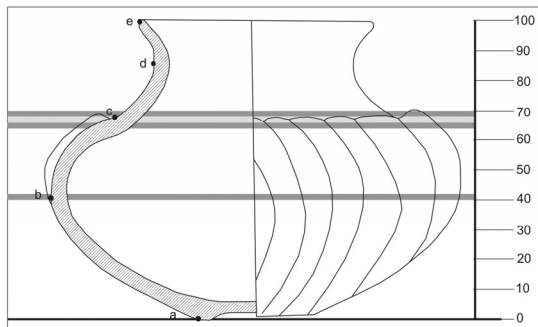

Fig. 39. Recipient de tip A₂-IV.3-3 / Fig. 39. Type A₂-IV.3-3 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a; 1 exemplar – faza a III-a; Enisala–Palanca, 1 exemplar – faza a III-a; Satu Nou–Valea lui Voicu, 1 exemplar – faza a II-a⁶⁵.

Tipul A₂-IV.4-1

Formă: independentă cu profilul curbat. Corpul este înalt și bombat, gâtul scurt este realizat aproape vertical iar marginea este trasă ușor spre exterior.

Proporții caracteristice: înălțimea corpului reprezintă cca. 76% din înălțimea vasului, diametrul maxim aflându-se la cca. 51% din aceasta (Fig. 40).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a.

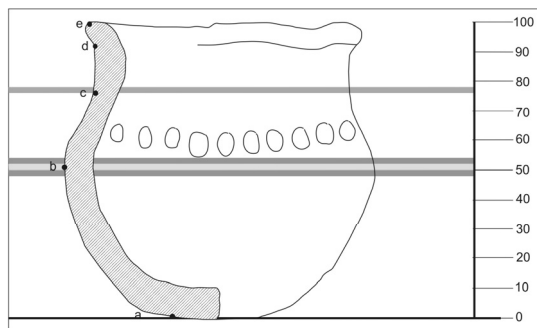

Fig. 40. Recipient de tip A₂-IV.4-1 / Fig. 40. Type A₂-IV.4-1 vessel.

Tipul A₂-IV.4-2

Formă: independentă compusă. Corpul are forma a două trunchiuri de con unite cu baza mare printr-un punct ascuțit (PA – b). Alt punct ascuțit se observă și la îmbinarea cu gâtul dispus oblic spre exterior (PA – c).

Proporții caracteristice: înălțimea corpului reprezintă cca. 75% din înălțimea vasului, diametrul maxim aflându-se la cca. 48% din aceasta (Fig. 41).

⁶⁵ Irimia, Conovici 1993, fig. 9/1.

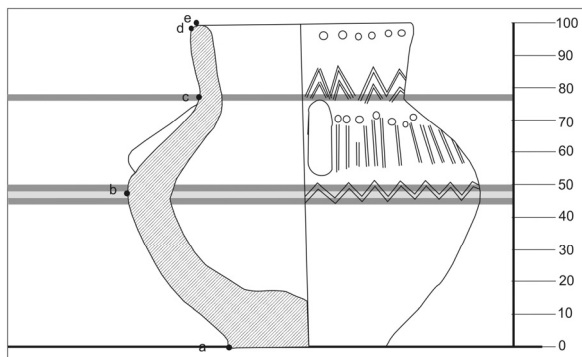

Fig. 41. Recipient de tip A₂-IV.4-2/ Fig. 41. Type A₂-IV.4-2 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁶⁶.

Tipul A₂-IV.4-3

Formă: independentă compusă. Corpul este foarte aplătizat și are forma a două trunchiuri de con unite cu baza mare printr-un punct ascuțit (PA – b). Alt punct ascuțit se observă și la îmbinarea cu gâtul dispus oblic spre exterior (PA – c).

Proporții caracteristice: înălțimea corpului reprezintă cca. 77% din înălțimea vasului, diametrul maxim aflându-se la cca. 42% din aceasta (Fig. 42).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar–faza a III-a.

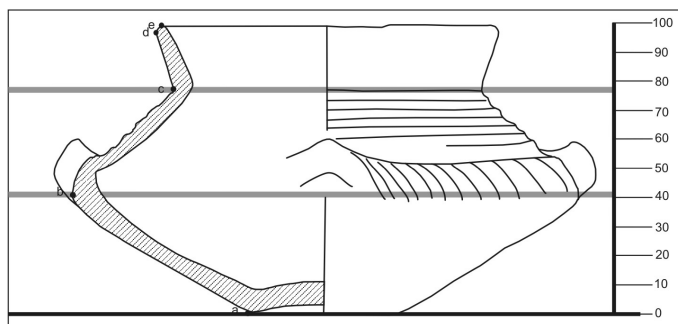

Fig. 42. Recipient de tip A₂-IV.4-3 / Fig. 42. Type A₂-IV.4-3 vessel.

SUBCATEGORIA A₃

Tipul A₃-IV.5-1

Formă: independentă cu profil compus. Corpul este înalt, ușor bombat, gâtul scurt, larg și dispus aproape vertical, marginea fiind trasă spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 72% din vas iar diametrul maxim este dispus la aproximativ 60% din înălțime (Fig. 43).

⁶⁶ Morintz, Jugănar, 1995, fig. 9/5.

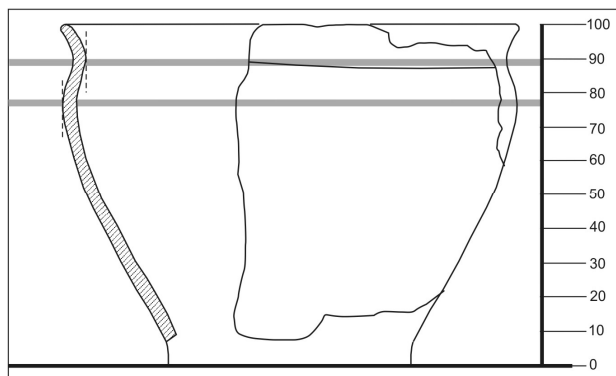

Fig. 43. Recipient de tip A₃-IV.5-1 / Fig. 43. Type A₃-IV.5-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar–faza a II-a.

SUBCATEGORIA A₄

Tipul A₄-IV-1

Formă: independentă cu contur complex. Corpul este aproape sferic, gâtul îngust și marginea trasă spre exterior. Piciorul este îngust iar baza are forma unui trunchi de con (Fig. 44).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a, 1 exemplar – faza a III-a; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁶⁷.

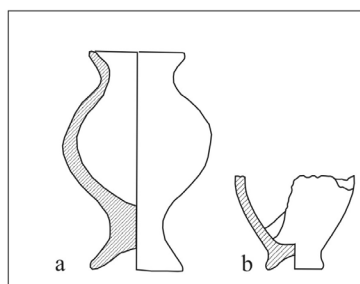

Fig. 44. Recipient de tip A₄-IV-1 / Fig. 44. Type A₄-IV-1 vessel.

*

Vasele grupeii IV au în mare parte proporțiile asemănătoare cu cele specifice subcategoriei A₂ (tipurile A₂-IV.1-1, A₂-IV.2-1, A₂-IV.3-1, A₂-IV.3-2, A₂-IV.3-3, A₂-IV.4-1, A₂-IV.4-2, A₂-IV.4-3), cele cu un aspect suplu (tipurile A₁-IV.2-1, A₁-IV.3-1, A₁-IV.4-1), cu deschiderea largă (tipul A₃-IV.5-1) sau cu picior (A₄-IV-1) fiind mai puțin frecvente. Având în vedere dimensiunile reduse și stabilitatea sporită, putem considera că aceste vase erau folosite preponderent ca veselă.

⁶⁷ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 63/7.

CATEGORIA B

C ă n i

Caracteristici tehnologice: din punct de vedere tehnologic, vasele din categoria B sunt asemănătoare celor anterioare. Acestea sunt confecționate dintr-o pastă de bună calitate, cu textură densă; suprafața lor a fost atent lustruită iar arderea, de obicei desfășurată în mediu reducător sau neutru, este în cele mai multe cazuri uniformă. Ca și în cazul *categoriei A*, putem considera că aceste recipiente erau rezistente la stres mecanic, au o permeabilitate și o porozitate reduse, fiind folosite mai ales la stocarea și transferul produselor lichide.

Dimensiuni: din acest punct de vedere, cănilile au dimensiuni mai reduse, cele mai multe exemplare încadrându-se în grupele III și IV. Deși impropriu numite căni, unele vase bitronconice cu toartă de dimensiuni impresionante pot fi încadrate în grupa II. Pentru a deosebi recipientele și din punctul de vedere al dimensiunii, vom păstra notarea grupelor în mod asemănător cu recipientele din *categoria A*.

Forme: deși sunt asemănătoare vaselor din categoria A, recipientele denumite de noi *căni* se deosebesc de precedentele printr-un grad scăzut de simetrie. Aplicarea torții (în cele mai multe cazuri de tip II.1) a necesitat în cele mai multe cazuri ridicarea marginii și lărgirea diametrului maxim în partea opusă acesteia. Crearea acestui „contrabalans”, care indică și modalitatea prin care era turnat conținutul, a condus la formarea unor secțiuni orizontale de formă ovală prin vas. Prin asemănare cu formele simetrice, cănilile pot avea un contur independent (curbat sau compus) sau dependent (compus).

Din punct de vedere *morfologic*, păstrează caracteristicile categoriei A, dar spre deosebire de aceasta limita inferioară a gâtului (c-c) ne este indicată de partea inferioară a torții, aceste accesorii unind de obicei umărul cu buza vaselor. În privința *proporțiilor caracteristice*, recipientele acestei categorii au un aspect zvelt, diametrul maxim fiind mai mic sau egal cu înălțimea.

Pe ansamblu, am putut deosebi trei modalități de confecționare a acestor vase:

B₁ – recipiente de formă independentă, cu corpul bombat, gâtul îngust, care au aplicate mai ales torți de tip II.1, mai rar de tip I.1;

B₂ – recipiente de formă independentă, cu corpul bombat, gâtul îngust, care au aplicate torți de tip III.1;

B₃ – recipiente de formă independentă, cu corpul bombat, profilul curbat sau compus, gâtul cu deschidere largă și torți de tip I.1;

Decor: numărul relativ redus de recipiente din această categorie ne împiedică să ne pronunțăm asupra frecvenței decorării lor. La exemplarele decorate se poate observa înfrumusețarea părții superioare a corpului (umărului) sau a zonei de contact dintre gât și corp prin motive realizate în cele patru tehnici cunoscute.

Grupa II

SUBCATEGORIA B₁

Tipul B₁-II.2-1

Formă: independentă cu profilul curbat. Corpul este puternic bombat iar gâtul lung se îngustează mult până la marginea trasă accentuat spre exterior. Toarta (de tip II.1) unește marginea de partea superioară a corpului. În zona diametrului maxim se pot observa proeminențe de tip III dispuse în grupuri de câte două.

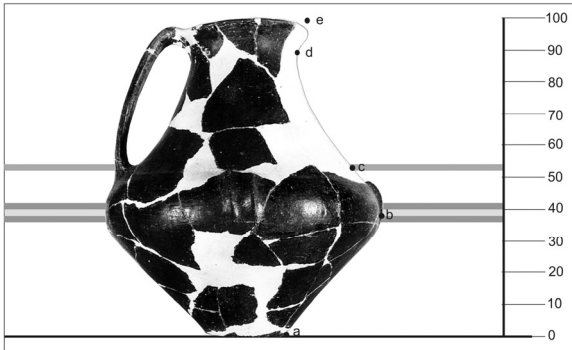

Fig. 45. Recipient de tip B₁-II.2-1 /
Fig. 45. Type B₁-II.2-1 vessel.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 53% din vas iar diametrul maxim este dispus la aproximativ 38% din înălțime (Fig. 45).

Exemplare întregi sau întregibile: Cernavodă–Dealul Sofia, 1 exemplar – faza a II-a⁶⁸.

Deși au dimensiuni destul de mari și denumirea de căni poate fi considerată improprie, aceste recipiente păstrează în linii mari caracteristicile recipientelor similare de dimensiuni mai mici, fiind în fapt forme asemănătoare celor din subcategoria A₁ a căror structură și simetrie a fost

modificată prin aplicarea torții. Deși se păstrează doar fragmentar, în această categorie mai putem încadra unele recipiente descoperite la: Niculițel–Cornet, 3 exemplare – faza a II-a⁶⁹; Sâmbăta Nouă I, 1 exemplar – faza a II-a⁷⁰; Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a⁷¹.

Grupa III SUBCATEGORIA B₁-III

Tipul B₁-III.1-1

Formă: independentă compusă. Corpul este mai puțin bombat și formează un punct ascuțit în zona diametrului maxim. Gâtul este lung și îngust iar marginea este răsfrântă spre exterior. În zona diametrului maxim au fost realizate simetric proeminențe de tip III iar toarta, de tip II, unește umărul de buză.

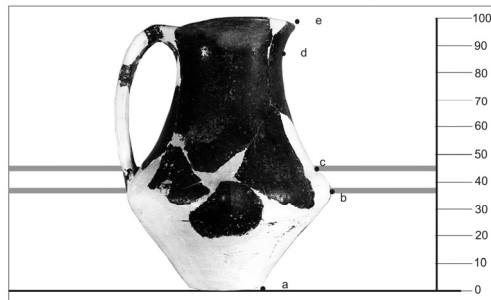

Fig. 46. Recipient de tip B₁-III.1-1 / Fig. 46. Type B₁-III.1-1 vessel.

⁶⁸ Hänsel 1976, Taf. 16/9.

⁶⁹ Topoleanu, Jugănaru 1995, fig. 6/1.

⁷⁰ Hänsel 1976, Taf. 49/10.

⁷¹ Ailincăi 2010b, Pl. 7/2.

Proporții caracteristice: corpul este scurt, reprezentând aproximativ 45% din vas; diametrul maxim este dispus la cca. 37% din înălțime (Fig. 46).

Exemplare întregi sau întregibile: Cernavodă–Dealul Sofia, 1 exemplar – faza a II-a⁷².

Tipul B₁-III.2-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul relativ înalt, puternic bombat este continuat de un gât îngust și lung în formă de trunchi de con, a cărui margine este trasă spre exterior. Toarta, probabil de tip II, unea marginea de umăr, unde se pot observa și proeminențe de tip I.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 58% din vas, diametrul maxim fiind dispus în jur de 33% din înălțime (Fig. 47).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a.

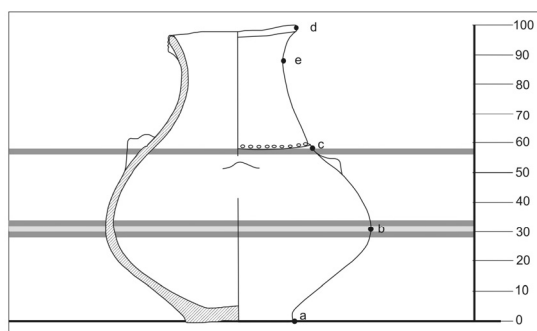

Fig. 47. Recipient de tip B₁-III.2-1 / Fig. 47. Type B₁-III.2-1 vessel.

Tipul B₁-III.2-2

Formă: independentă, contur curbat. Corpul este aproape globular, ușor aplatizat și este continuat de un gât în formă de trunchi de con, relativ lung, a cărui margine este trasă spre exterior. Toarta este puțin supraînălțată, putând fi încadrată în tipul I.1 iar pe partea superioară a corpului se pot observa proeminențe de tip III.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 52% din vas, iar diametrul maxim este dispus la aproximativ 32% din înălțime (Fig. 48).

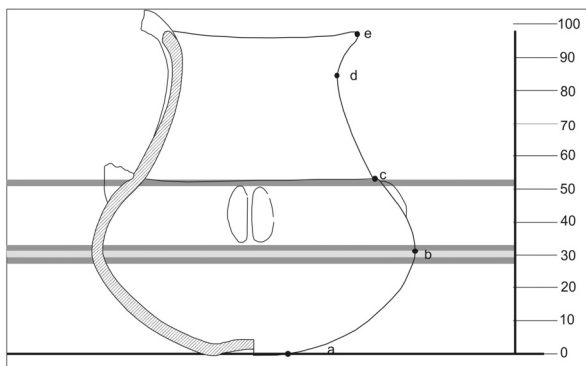

Fig. 48. Recipient de tip B₁-III.2-2 / Fig. 48. Type B₁-III.2-2 vessel.

⁷² Hänsel 1976, Taf. 16/10.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie: 1 exemplar – context incert; Revărsarea–Dealul Tichilești: 1 exemplar – faza a II-a⁷³; Țibrinu–La lac: 1 exemplar – faza a II-a⁷⁴.

Tipul B₁-III.3-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este înalt și puternic bombat iar gâtul este relativ lung și îngust, terminându-se cu marginea trasă spre exterior. Toarta, probabil de tip I.1, unește marginea de umăr, zonă în care se pot observa proeminențe de tip I.2.

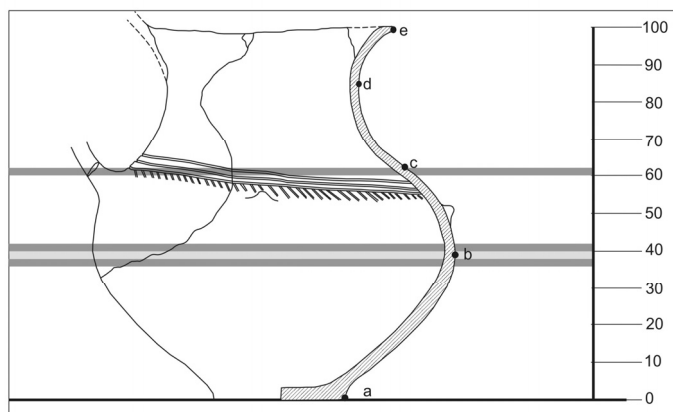

Fig. 49. Recipient de tip B₁-III.3-1 / Fig. 49. Type B₁-III.3-1 vessel.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 62% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 40% din înălțime (Fig. 49).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁷⁵; 1 exemplar – context incert⁷⁶.

Tipul B₁-III.5-1

Formă: independentă cu profil compus. Dacă reconstituirea noastră este corectă, corpul vasului, de formă globulară alungită, se continua cu un gât scurt tubular a cărui margine era trasă spre exterior. În opinia noastră, conturul acestui tip conține cel puțin două puncte ascuțite (PA – c, d). Vasul avea probabil o toartă de tip II, ce unea marginea de umăr, zonă în care erau realizate proeminențe de tip I.1, înconjurate de arcuri realizate prin canelură.

Proporții caracteristice: corpul deține aproximativ 78% din vas, diametrul maxim aflându-se probabil la cca. 45% din înălțime (Fig. 50).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a.

⁷³ Ailincăi 2010a, fig. 28/1.

⁷⁴ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 2/5.

⁷⁵ Morintz 1987, fig. 9/1.

⁷⁶ Morintz 1987, fig. 9/2.

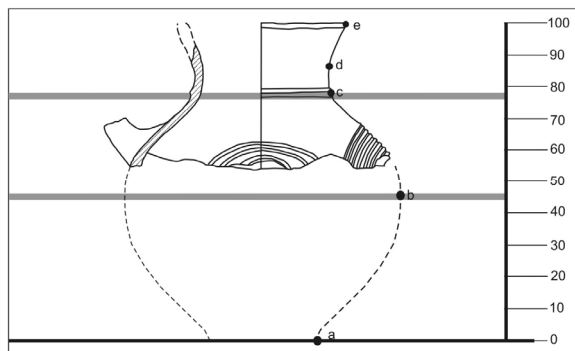

Fig. 50. Recipient de tip B₁-III.3-2 / Fig. 50. Type B₁-III.3-2 vessel.

Subcategoria B₂-III

Tipul B₂-III.3-1

Formă: independentă cu profil compus. Corpul este înalt, ușor bombat, gâtul are forma unui trunchi de con, marginea sa fiind trasă ușor spre exterior. Fără a prezenta proeminențe, aceste recipiente au toate de tip A.III.1, care unesc partea superioară a corpului cu gâtul, sub margine.

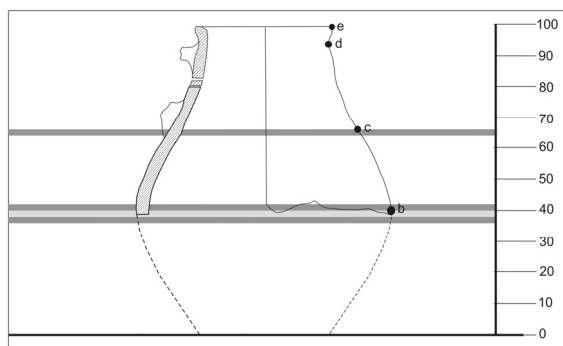

Fig. 51. Recipient de tip B₂-III.3-1 / Fig. 51. Type B₂-III.3-1 vessel.

Proporții caracteristice: dacă reconstituirea noastră este corectă, corpul reprezintă cca. 66% din vas, diametrul maxim aflându-se probabil la aproximativ 40% din înălțime (Fig. 51).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a;
Revărsarea–Dealul Tichilești, 1 exemplar – faza a II-a⁷⁷.

⁷⁷ Ailincăi 2010a, fig. 28/2.

Grupa IV
SUBCATEGORIA B₁-IV

Tipul B₁-IV.1-1

Formă: formă independentă, compusă. Corpul este plat și prezintă un punct ascuțit la diametrul maxim (PA – b), gâtul este lung, marginea sa fiind trasă spre exterior. Toarta, probabil de tip I.1, unea buza de diametrul maxim, zonă unde se pot observa și proeminențe de tip I.2.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 37% din vas, diametrul maxim fiind situat la cca. 30% din înălțime (Fig. 52).

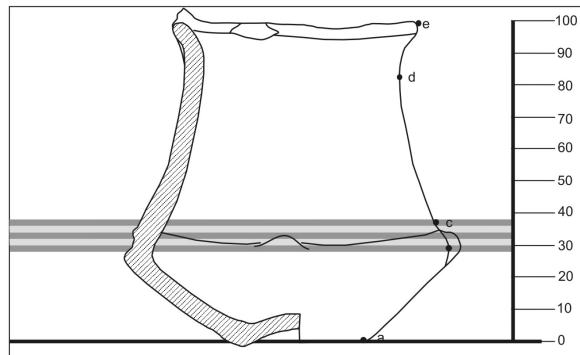

Fig. 52. Recipient de tip B₁-IV.1-1 / Fig. 52. Type B₁-IV.1-1 vessel.

Exemplare întregi: Tulcea–Tabără, 1 exemplar – faza a III-a⁷⁸.

Tipul B₁-IV.1-1

Formă: independentă compusă. Corpul acestor vase este jos, partea superioară având dimensiuni reduse. Gâtul este lung, de forma unui trunchi de con, marginea fiind trasă ușor spre exterior. Conturul are un punct ascuțit la îmbinarea gâtului cu corpul, fapt vizibil pe profilul opus toartei (PA – c). Exemplarul folosit ca etalon are o toartă de tip I.1, care unește marginea de partea mediană a corpului.

Proporții caracteristice: corpul deține cca. 47% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 38% din înălțime (Fig. 53).

⁷⁸ Hänsel 1976, Taf. 14/15.

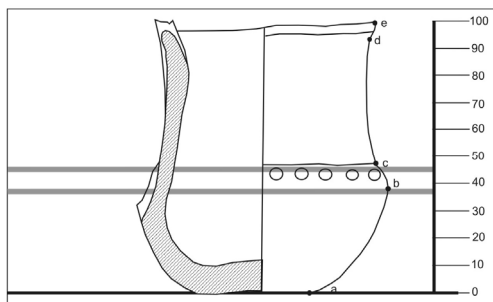

Fig. 53. Recipient de tip B₁-IV.1-2 / Fig. 53. Type B₁-IV.1-2 vessel.

Exemplare întregi: Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a.

Tipul B₁-IV.2-1

Formă: independentă, compusă. Corpul este aproape globular, ușor applatizat și este continuat de un gât în formă de trunchi de con, relativ lung, a cărui margine este trasă spre exterior. Toarta este puțin supraînălțată, putând fi încadrată în tipul I.1 iar pe partea superioară a corpului se pot observa proeminențe de tip III.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă 66% din vas iar diametrul maxim este dispus la cca. 36% din înălțime (Fig. 54).

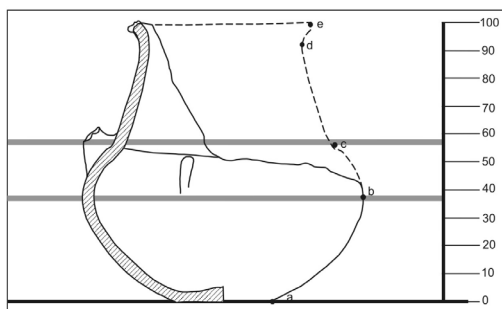

Fig. 54. Recipient de tip B₁-IV.2-1 / Fig. 54. Type B₁-IV.2-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar–faza a II-a.

Tipul B₁-IV.2-2

Formă: independentă compusă. Corpul este bombat, gâtul este lung și tronconic, formând la joncțiunea cu corpul un punct ascuțit. Marginea este lungă și trasă accentuat spre exterior. Vasul are o toartă de tip II.1, care unește buza de umăr, zonă în care se pot observa proeminențe de tip I.2.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă ușor peste 50% din vas, diametrul maxim fiind dispus la cca. 30% din înălțime (Fig. 55).

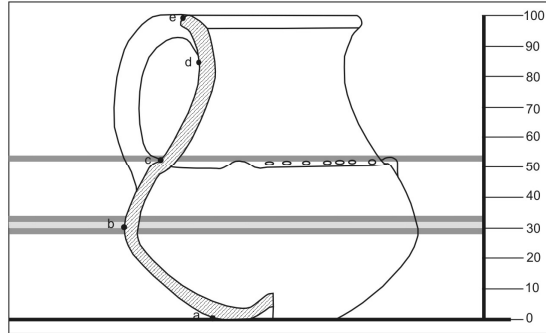

Fig. 55. Recipient de tip B₁-IV.2-2 / Fig. 55. Type B₁-IV.2-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a.

Subcategoria B₃-IV

Tipul B₃-IV.2-1

Formă: independentă, compusă. Corpul are forma a două trunchiuri de con unite pe baza mare, partea superioară (umărul) fiind sensibil mai mică. Gâtul este larg și are forma unui tub, marginea fiind ușor trasă spre exterior. Conturul acestui tip prezintă trei puncte ascuțite (PA – b, c, d).

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 54% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 37% (Fig. 56).

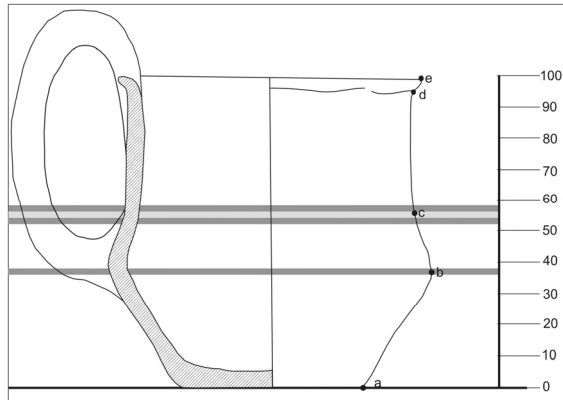

Fig. 56. Recipient de tip B₃-IV.2-1 / Fig. 56. Type B₃-IV.2-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar–faza a III-a⁷⁹.

⁷⁹ Jugănaru 2005, fig. 35/9.

Tipul B₃-IV.2-2

Formă: independentă compusă. Datorită gradului scăzut de simetrie este greu de delimitat corpul de gât, fapt mai vizibil în zona torșii. Conturul vasului are trei puncte ascuțite (PA – b, c și d). Zona mediană este unită de buză printr-o toartă de tip I.1.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 54% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 46% din înălțime (Fig. 57).

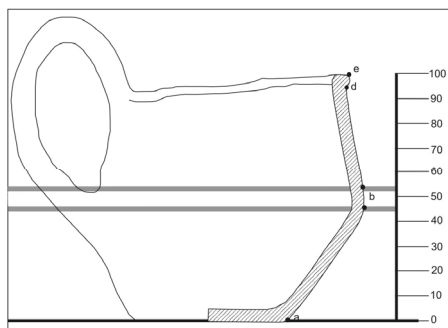

Fig. 57. Recipient de tip B₄-IV.5-2 / Fig. 57. Type B₄-IV.5-2 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – context incert; Revărsarea–Dealul Tichilești, 1 exemplar – faza a II-a⁸⁰.

Tipul B₃-IV.3-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este bombat și se termină cu o margine ușor trasă spre exterior. Partea mediană a corpului este unită de buză cu toartă de tip I.1.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 70% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 52% din înălțime (Fig. 58).

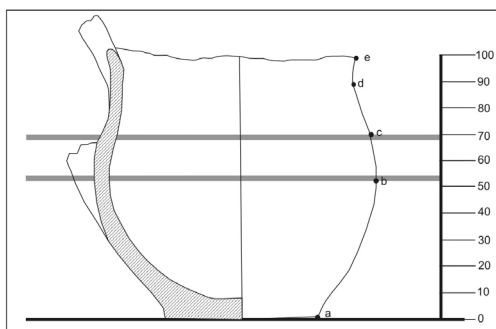

Fig. 58. Recipient de tip B₃-IV.3-1 / Fig. 58. Type B₃-IV.3-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Niculițel–Cornet, 1 exemplar de dimensiuni mai mici – faza a II-a; Revărsarea–Dealul Tichilești, 1 exemplar–faza a II-a⁸¹.

⁸⁰ Ailincăi 2010a, fig. 8/2.

⁸¹ Ailincăi 2010a, fig. 28/6.

*

Cănille de dimensiuni mari (grupa II, tipul B₁-II.2-1) puteau fi folosite fără îndoială la transportul și depozitarea unor cantități mari de produse lichide, în vreme ce cele din grupa III (tipurile B₁-III.1-1, B₁-III.2-1, B₁-III.2-2, B₁-III.3-1, B₁-III.5-1, B₂-III.3-1) pot avea utilități mai diverse precum transportul/depozitarea și servirea unor cantități medii de produse lichide. Dimensiunile reduse ale recipientelor grupei IV (tipurile B₁-IV.1-1, B₁-IV.1-2, B₁-IV.2-1, B₁-IV.2-2, B₃-IV.2-1, B₃-IV.2-2, B₃-IV.3-1) pot indica folosirea lor ca veselă.

CATEGORIA C

C e ș t i

Caracteristici tehnologice: ceștile sunt vase lucrate din pastă de bună calitate. Pereții lor subțiri au impus folosirea unor aditivi non-plastici cu granulație mică (cioburi pisate foarte mărunț sau chiar nisip), fapt ce conferă o textură compactă. Pereții sunt de cele mai multe ori atent lustruiți (pe ambele fețe) având luciu metalic, porozitate și o permeabilitate redusă. Arderea s-a produs uniform, în majoritatea cazurilor în mediu reducător sau neutru. O calitate diferită a pasteii o au ceștile încadrate de noi în subcategoriile C₃ și C₄. Acestea nu au de obicei suprafața lustruită, textura pasteii fiind mai puțin compactă.

Dimensiuni: vasele din această categorie au dimensiuni reduse ce se încadrează cu precădere în grupa IV. Totuși, există și recipiente de acest tip de dimensiuni mai mari care pot fi incluse în grupa III.

Forme: la fel ca și cănille, ceștile se caracterizează printr-un *grad redus de simetrie* cauzat de realizarea uneia sau a două torți (de tip I). Din punctul de vedere al formei, ceștile pot avea un contur independent curbat sau compus, dependent sau simplu, cu deschidere nerestricționată.

Morfologic, ceștile cu formă independentă prezintă aceleași puncte ca și recipientele din categoria A sau B, în vreme ce vasele cu deschidere nerestricționată și contur simplu prezintă doar puncte de capăt iar cele de formă dependentă și un punct de tangență verticală.

Proporțiile caracteristice ale acestei categorii implică un aspect plat, înălțimea fiind mai mică decât diametrul maxim, cele cinci situații remarcate în cazul raporturilor corp/gât rămânând neschimbate în cazul vaselor de formă independentă.

Având în vedere variabilele legate de formă și morfologie, putem deosebi următoarele modalități de realizare (subcategorii):

- C₁ – cești cu formă independentă, contur curbat sau compus și două toarte supraînălțate;
- C₂ – cești cu formă independentă, contur curbat sau compus și o toartă supraînălțată;
- C₃ – cești cu formă dependentă, contur curbat sau compus și o toartă supraînălțată;
- C₄ – cești cu deschidere nerestricționată, contur simplu și o toartă supraînălțată.

Decor: vasele din subcategoriile C₁ și C₂ sunt frecvent decorate, mai ales în zona mediană sau superioară a corpului, în unele cazuri la îmbinarea gâtului cu corpul sau pe toarte.

Grupa III SUBCATEGORIA C₂

Ceștile care se pot încadra în grupa a III-a de dimensiuni (înălțimea cuprinsă între 15-30 cm) au o frecvență redusă și sunt într-un fel atipice categoriei C.

Tipul C₂-III.3-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este ușor bombat și accentuat plat, gâtul prezintă o deschidere largă ce permitea accesul ușor la conținutul vasului, iar marginea este trasă spre exterior. Recipientul are o toartă de tip I.1, puțin supraînălțată, ce unește zona diametrului maxim de buză.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 62% din vas, diametrul maxim fiind dispus probabil la aproximativ 52% din înălțime (Fig. 59).

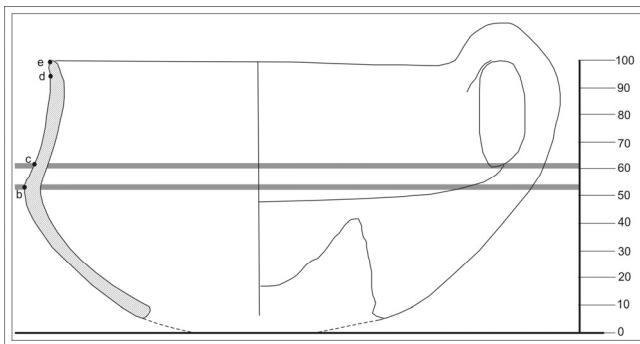

Fig. 59. Recipient de tip C₂-III.3-1 /
Fig. 59. Type C₂-III.3-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Țibrinu–La lac, 1 exemplar – faza a II-a⁸².

Tipul C₂-III.4-1

Formă: independentă compusă (PA – c). Corpul este relativ înalt și bombat, gâtul este tubular și marginea ușor trasă spre exterior. Vasul prezenta probabil o toartă de tip I.1 ce unea umărul de buză.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă 72% din vas, diametrul maxim aflându-se la aproximativ 53% din înălțime (Fig. 60).

Exemplare întregi sau întregibile: Vânători–La Jurică, 1 exemplar – faza a II-a⁸³.

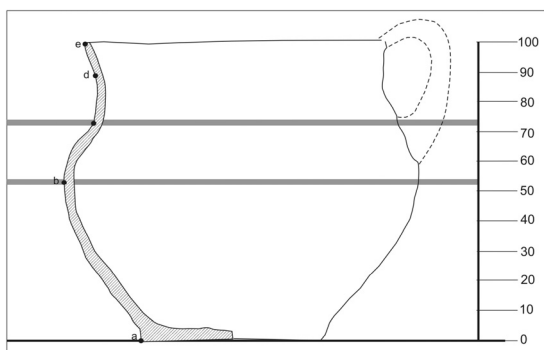

Fig. 60. Recipient de tip C₂-III.4-1 /
Fig. 60. Type C₂-III.4-1 vessel.

⁸² Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 2/2.

⁸³ Brudiu 1980, fig. 4/3.

Grupa IV SUBCATEGORIA C_I-IV

Tipul C_I-IV.1-1

Formă: independentă, compusă (PA-c). Corpul este plat, bombat, gâtul lat, este ușor mai lung, pereții fiind înclinați ușor spre interior. Cele două toarte (tip I.1) unesc buza de zona diametrului maxim, unde se pot observa proeminențe de tip I.2. Pentru a oferi mai multă stabilitate vasului, în cele mai multe cazuri pereții bazei sunt împinși către interior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă până la 50% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 42% din înălțime. Aspectul general al recipientelor este unul plat, diametrul maxim fiind mai mare de 1,5 ori decât valoarea înălțimii dar mai mic decât dublul acesteia (Fig. 61).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a⁸⁴; Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a.

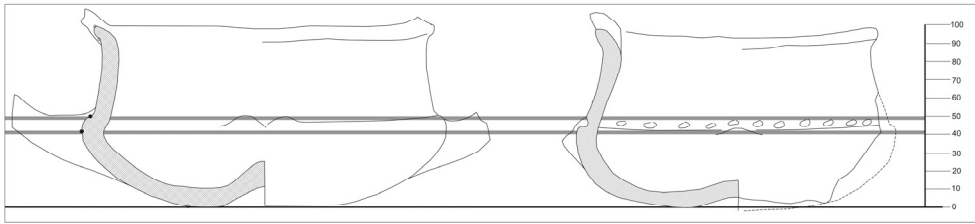

Fig. 61. Recipiente de tip C_I-IV.1-1 / Fig. 61. Type C_I-IV.1-1 vessels.

Tipul C_I-IV.2-1

Formă: independentă cu profil compus (PA-b sau c). Corpul are aproximativ forma unei calote (partea superioară fiind foarte slab reprezentată), gâtul are deschidere largă, pereții fiind oblici spre interior. Cele două torți (tip I.1) unesc buza de zona diametrului maxim unde se pot observa proeminențe de tip I.1.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 54-56% din vas, diametrul maxim fiind dispus între 40-50% din înălțime. Vasele au un aspect accentuat plat, diametrul maxim fiind mai mare decât dublul înălțimii (Fig. 62, 63).

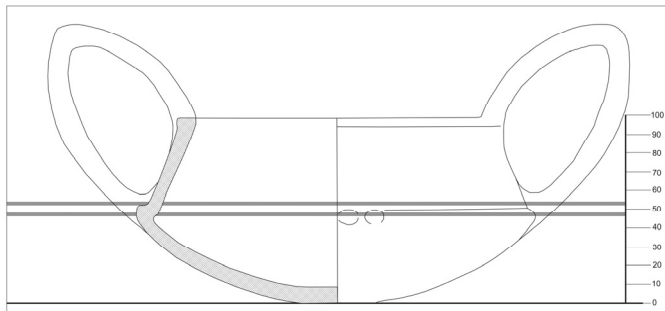

Fig. 62. Recipiente de tip C_I-IV.2-1a / Fig. 62. Type C_I-IV.2-1a vessel.

⁸⁴ Jugănar, Ailincăi 2003, fig. 4/3.

Variante: C_1 -IV.2-1a – punctul ascuțit este dispus în zona diametrului maxim (PA – b);
 C_1 -IV.2-1b – punctul ascuțit este dispus la îmbinarea gâtului cu corpul (PA – c).

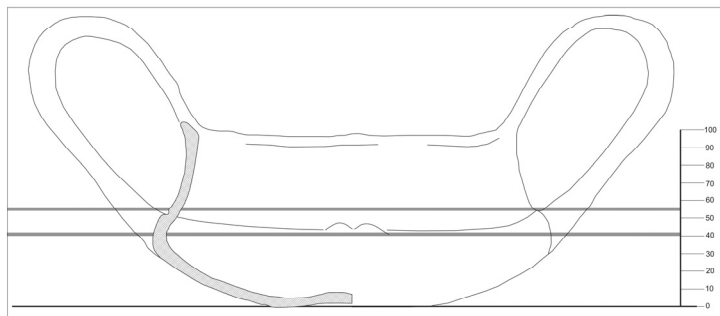

Fig. 63. Recipiente de tip C_1 -IV.2-1b / Fig. 63. Type C_1 -IV.2-1b vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 4 exemplare–faza a III-a⁸⁵;
 Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a⁸⁶.

Tipul C_1 -IV.2-2

Formă: independentă compusă (PA-b sau c). Corpul este plat și bombat iar gâtul larg are pereții modelați ușor oblic spre interior. Torțile unesc buza de zona diametrului maxim unde se pot observa proeminențe de tip I.2 sau III. Baza este împinsă spre interior sub forma unui *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 58% din vas, diametrul maxim fiind dispus la cca. 48% din înălțime. Aspectul vaselor este plat, diametrul maxim fiind mai mare de 1,5 ori decât înălțimea, dar mai mică decât dublul acesteia (Fig. 64-65).

Variante: C_1 -IV.2-2a – vase al căror punct ascuțit coincide cu diametrul maxim (PA–b);
 C_1 -IV.2-2b – vase al căror punct ascuțit se află la îmbinarea gâtului cu corpul (PA–c).

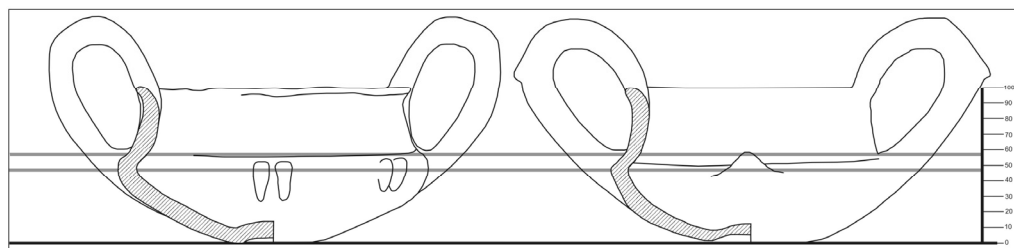

Fig. 64. Recipiente de tip C_1 -IV.2-2a / Fig. 64. Type C_1 -IV.2-2a vessels.

⁸⁵ Morintz, Jugănar, Munteanu 1995, fig. 9/2.

⁸⁶ Ailincăi 2010a, fig. 5/8.

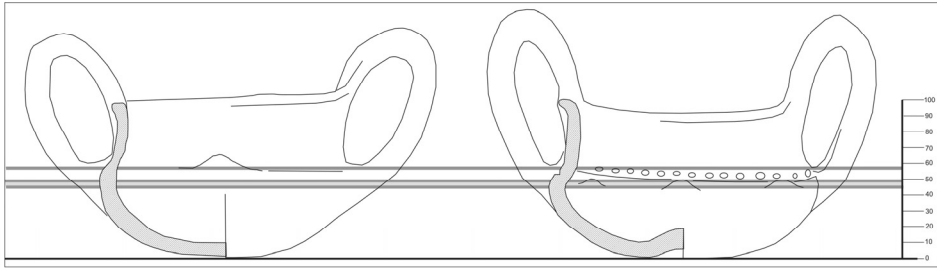

Fig. 65. Recipiente de tip C₁-IV.2-2b / Fig. 65. Type C₁-IV.2-2b vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 2 exemplare – faza a III-a⁸⁷, 3 exemplare – context incert; Beidaud–Dealul Carabalăc, 1 exemplar – faza a II-a⁸⁸; Cernavodă–Dealul Sofia, 3 exemplare – faza a II-a⁸⁹; Mahmudia, 1 exemplar – faza a II-a ?; Niculițel–Cornet, 5 exemplare – faza a II-a, Rachelu–cimitirul actual, 1 exemplar – faza a III-a ?; Revărsarea–Dealul Tichilești, 1 exemplar – faza a II-a⁹⁰.

Tipul C₁-IV.2-3

Formă: independent compusă (PA – c). Corpul este mai înalt și are un aspect globular, gâtul este larg, pereții săi fiind modelați ușor oblic spre interior. Cele două torți (de tip I.1) unesc buza de zona diametrului maxim unde se pot afla proeminențe de tip I.2. Baza este împinsă spre interior sub forma unui *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 56% din vas, diametrul maxim fiind dispus la cca. 50% din înălțime. Vasele de acest tip au un aspect plat mai puțin pronunțat, diametrul maxim fiind mai mic decât 1,5 ori valoarea înălțimii (Fig. 66).

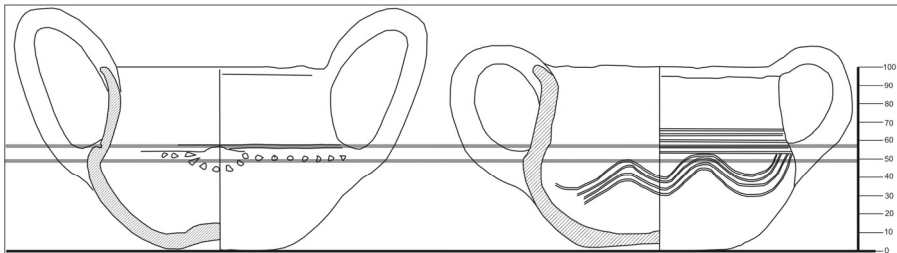

Fig. 66. Recipiente de tip C₁-IV.2-3 / Fig. 66. Type C₁-IV.2-3 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Cernavodă–Dealul Sofia, 1 exemplar – faza a II-a⁹¹ (Fig. 301/3); Garvăn–Mlăjițul Florilor, 1 exemplar – faza a II-a⁹²; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a⁹³.

⁸⁷ Jugănaru 2005, fig. 34/5.

⁸⁸ Simion 2003, fig. 9/8.

⁸⁹ Hänsel 1976, Taf. 16/1-2, 4.

⁹⁰ Ailincăi 2010a, fig. 14/3.

⁹¹ Hänsel 1976, Taf. 16/3.

⁹² Jugănaru 2005, fig. 23/1.

⁹³ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 23/3.

Tipul C₁-IV.3-1

Formă: independentă cu profil compus (PA- b). Corpul este plat și bombat iar gâtul larg are pereții modelați ușor oblic spre interior. Torțile unesc buza de zona diametrului maxim unde se pot observa proeminențe de tip I.2. Baza este împinsă spre interior sub forma unui *umbo*.

Proporții caracteristice: Aspectul acestor vase este pronunțat plat, diametrul maxim fiind de două ori mai mare decât înălțimea.

Variante:

C₁-IV.3-1a – recipient cu contur compus, corpul reprezintă aproximativ 62% din vas, diametrul maxim fiind dispus la cca. 54% din înălțime (Fig. 67).

C₁-IV.3-1b – recipient cu contur compus, corpul reprezintă aproximativ 68% din vas, diametrul maxim fiind dispus la cca. 60% din înălțime (Fig. 68).

Exemplare întregi sau întregibile: Enisala–Palanca, 1 exemplar – faza a III-a⁹⁴; Luncavița–Valea Joiței, 1 exemplar – faza a III-a⁹⁵.

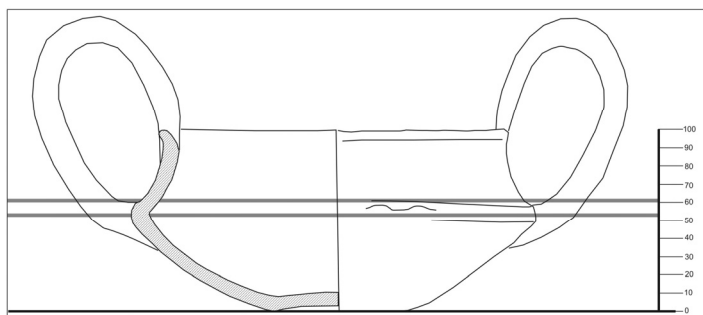

Fig. 67. Recipiente de tip C₁-IV.3-1a / Fig. 67. Type C₁-IV.3-1a vessel.

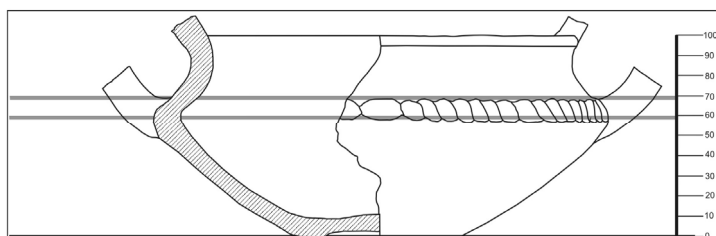

Fig. 68. Recipiente de tip C₁-IV.3-1b / Fig. 68. Type C₁-IV.3-1b vessel.

Tipul C₁-IV.3-2

Formă independentă cu profil curbat. Corpul este plat și bombat, gâtul este larg și marginea trasă spre interior. Cele două toarte (de tip I.1) uneau buza de diametrul maxim, zonă în care se pot observa proeminențe de tip I.2. Baza este împinsă spre interior sub forma unui *umbo*.

⁹⁴ Lăzurcă, Mănușu-Adameșteanu 1980, Fig. 5/1.

⁹⁵ Ailincăi 2008, Fig. 7/3.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 68% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 54% din înălțime. Vasul are un aspect plat, diametrul maxim fiind de aproape două ori mai mare decât înălțimea (Fig. 69).

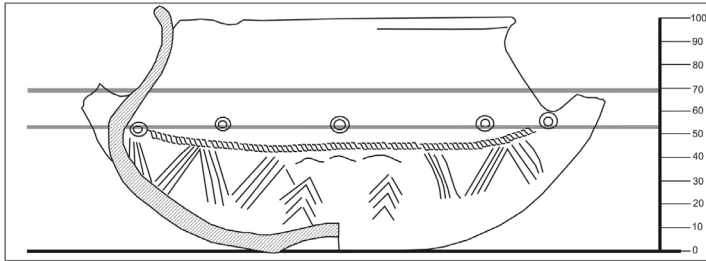

Fig. 69. Recipiente de tip C₁-IV.3-2 / Fig. 69. Type C₁-IV.3-2 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a⁹⁶.

Tipul C₁-IV.3-3

Formă: independentă compusă (PA-b). Corpul este relativ înalt, pereții fiind ascuțiți în zona diametrului maxim, deschiderea gâtului se îngustează spre marginea trasă ușor spre exterior. Cele două toarte, de tip I.1, unesc buza de zona diametrului maxim, unde au fost realizate proeminențe de tip I.2. Baza este împinsă spre interior sub forma unui *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 62% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 50% din înălțime. Vasul are un aspect mai puțin plat, lățimea fiind ușor mai mare decât de 1,5 ori înălțimea (Fig. 70).

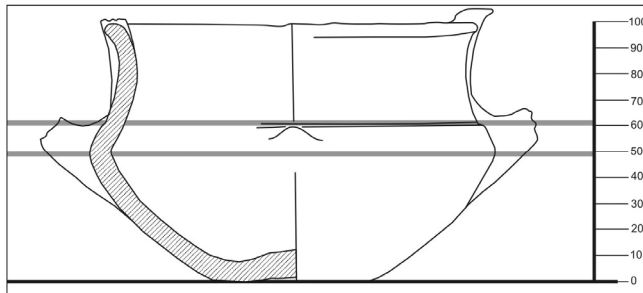

Fig. 70. Recipiente de tip C₁-IV.3-3 / Fig. 70. Type C₁-IV.3-3 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a.

Tipul C₁-IV.3-5

Formă: independentă compusă (PA-c). Corpul este relativ înalt și bombat în partea sa superioară. Gâtul este îngust iar marginea răsfrântă mult spre exterior, astfel încât deschiderea

⁹⁶ Ailincăi, Topoleanu 2003, fig. 4/A.

gurii este egală sau ușor mai mare decât diametrul maxim. Cele două toarte, de tip I.1, unesc buza de zona diametrului maxim, unde au fost realizate proeminențe de tip I.2. La unele exemplare baza este împinsă spre interior sub forma unui *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 64% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 54% din înălțime. Vasele au un aspect mai puțin plat, lățimea fiind ușor mai mare de 1,5 ori decât înălțimea (Fig. 71).

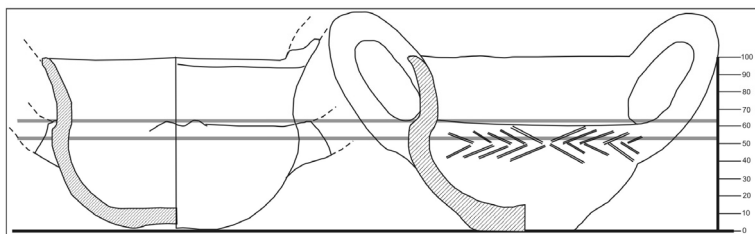

Fig. 71. Recipiente de tip C₁-IV.3-5 / Fig. 71. Type C₁-IV.3-5 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – context incert⁹⁷; Luncavița–passim, 1 exemplar – context incert⁹⁸.

Tipul C₁-IV.4-1

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este bombat, gâtul scurt are deschiderea largă, iar marginea este trasă ușor spre exterior. Cele două toarte, de tip I.1, unesc buza de zona diametrului maxim iar baza este împinsă spre interior sub forma unui *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 76% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 54% din înălțime. Vasul are un aspect mai puțin plat, lățimea fiind ușor mai mare decât de 1,5 ori înălțimea (Fig. 72).

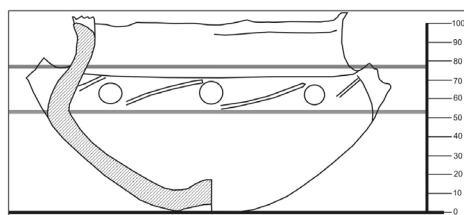

Fig. 72. Recipiente de tip C₁-IV.4-1 / Fig. 72. Type C₁-IV.4-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Niculițel–Cornet, 1 exemplar–faza a II-a.

⁹⁷ Morintz 1964, fig. 6/4.

⁹⁸ Ailincăi 2008, fig. 4/3.

Subcategoria C₂-IV

Tipul C₂-IV.1-1

Formă: independentă compusă (PA – b, c). Corpul este plat și puțin înalt, gâtul este lung și relativ strâmt iar marginea este trasă spre exterior. Pereții corpului sunt oblici cu un grad redus de curbură. Vasele din acest tip au o toartă (Tip I.1) ce unește buza de zona diametrului maxim, unde se pot observa proeminențe de tip I.2. În cele mai multe cazuri pereții bazei sunt împinși spre interior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă sub 40% din vas, cel mai frecvent 38%, diametrul maxim fiind dispus între 32-34% din înălțime. Lățimea vasului este mai mare cu până la 1,5 ori decât înălțimea (Fig. 73).

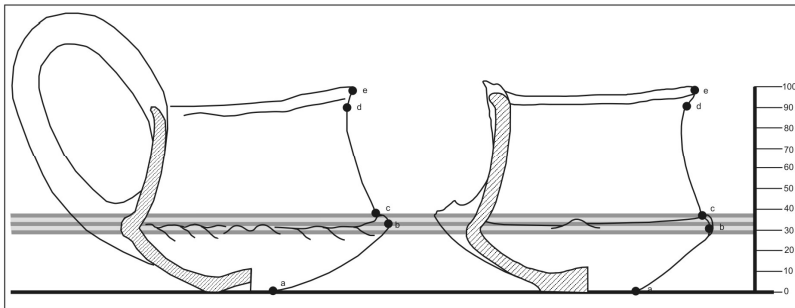

Fig. 73. Recipient de tip C₂-IV.1-1 / Fig. 73. Type C₂-IV.1-1 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 3 exemplare – faza a II-a⁹⁹, 7 exemplare – faza a III-a, 1 exemplar – context incert; Cernavodă–Dealul Sofîa, 1 exemplar – faza a II-a¹⁰⁰; Enisala–Palanca, 3 exemplare – faza a III-a; Luncavița–Valea Joiței, 2 exemplare – faza a III-a¹⁰¹; Tulcea–Tabără, 1 exemplar – faza a III-a¹⁰².

Tipul C₂-IV.1-2

Formă: independentă compusă (PA–b, c). Zona diametrului maxim este ascuțită, gâtul este relativ îngust, lung și înclinat accentuat spre interior, iar marginea este ușor trasă spre exterior. O toartă de tip I.1 unește buza de umăr, zonă în care se regăesc proeminențe de tip I.2.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 50% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 38% din înălțime. Lățimea vasului este mai mare cu până la 1,5 ori decât înălțimea (Fig. 74).

⁹⁹ Morintz, Jugănar 1995, Fig. 14/1.

¹⁰⁰ Hänsel 1976, Taf. 16/5.

¹⁰¹ Ailincăi 2008, Fig. 5/4; 7/2.

¹⁰² Hänsel 1976, Taf. 14/14.

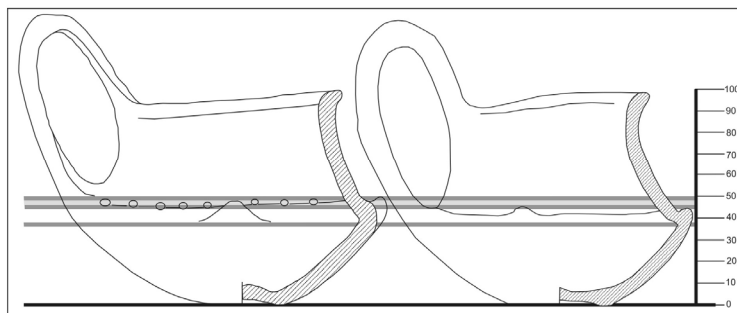

Fig. 74. Recipient de tip C₂-IV.1-2 / Fig. 74. Type C₂-IV.1-2 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – context incert; Enisala–Palanca, 1 exemplar – faza a III-a; Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a; Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a¹⁰³.

Tipul C₂-IV.1-3

Formă: independent compusă (PA-c). Vase de dimensiuni reduse, cu corpul aproape emisferic; gâtul lung se îngustează mult spre marginea trasă spre exterior. Deși nu s-a păstrat decât parțial, partea inferioară a torții cuprindea aproape tot corpul și poate fi încadrată în tipul I.1. Pe singurul exemplar întreg au fost realizate în zona mediană a vasului proeminențe de tip I.3.

Proporții caracteristice: corpul deține aproape 42% din vas, diametrul maxim fiind situat la cca. 34% din înălțime. Vasul are un aspect suplu, lățimea maximă fiind ușor mai mare decât înălțimea (Fig. 75).

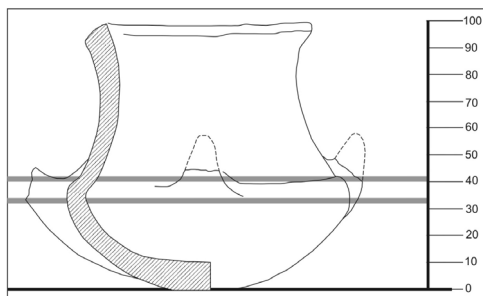

Fig. 75. Recipient de tip C₂-IV.1-3 / Fig. 75. Type C₂-IV.1-3 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a; Garvăn–Mlăjițul Florilor, 1 exemplar – faza a II-a.

Tipul C₂-IV.1-4

Formă: independentă compusă (PA – c). Corpul este plat și jos, gâtul larg este modelat vertical sau puțin răsfrânt spre exterior apropiindu-se de o formă cu deschiderea

¹⁰³ Ailincăi 2010b, Pl. 10/7.

nerestricționată. Toarta, de tip I.1, unește buza de zona inferioară a corpului. Pe umăr se pot observa proeminențe de tip I.2.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă între 40-50% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 30% din înălțime. Recipientul are un aspect plat, b-b reprezentând aproape $2 \times a-e$ (Fig. 76).

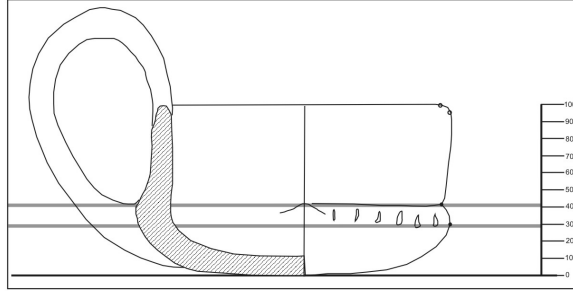

Fig. 76. Recipient de tip $C_2-IV.1-3$ / Fig. 76. Type $C_2-IV.1-3$ vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a¹⁰⁴; Țibrinu–La lac, 1 exemplar – faza a II-a¹⁰⁵.

Tipul $C_2-IV.2-1$

Formă: independentă compusă (PA – b, c). Corpul acestor cești este calotiform și de cele mai multe ori formează un punct ascuțit în zona diametrului maxim (b) și mai rar la îmbinarea gâtului cu corpul (c). Deși prezintă o deschidere largă, pereții gâtului sunt modelați oblic spre interior iar marginea este răsfrântă în direcția opusă. Torțile de tip I.1 unesc cel mai frecvent buza de zona diametrului maxim unde se regăsesc proeminențe dispuse simetric, iar baza este împinsă spre interior sub forma unui *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă între 50-60% (cel mai frecvent 54-56%) din vas, diametrul maxim aflându-se la cca. 46-48% din înălțime. Vasele au un aspect plat, diametrul maxim fiind mai mare de peste 1,5 ori decât înălțimea (Fig. 77).

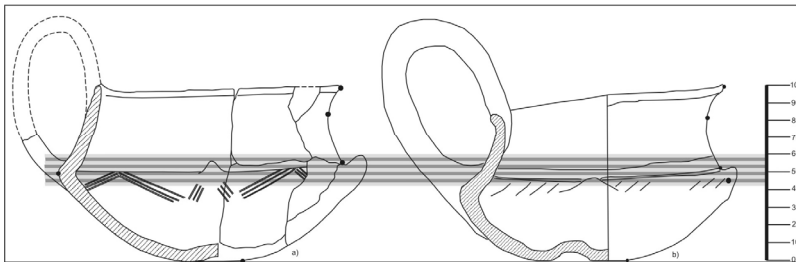

Fig. 77. Recipiente de tip $C_2-IV.2-1$ / Fig. 77. Type $C_2-IV.2-1$ vessels.

¹⁰⁴ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 65/2.

¹⁰⁵ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 5/3.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 8 exemplare – faza a II-a¹⁰⁶, 5 exemplare–faza a III-a, 2 exemplare – context incert; Cernavodă–Dealul Sofia, 1 exemplar – faza a II-a¹⁰⁷; Cernavodă–passim, 1 exemplar – context incert¹⁰⁸; Garvăn–Mlăjițul Florilor, 3 exemplare–faza a II-a; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a¹⁰⁹; Mahmudia, 1 exemplar – faza a II-a; Murighiol–Ghiolul Pietrei, 1 exemplar – faza a II-a; Niculițel–Cornet, 10 exemplare – faza a II-a¹¹⁰; Ostrov–Beroe, 1 exemplar – faza a II-a¹¹¹; Revărsarea–Dealul Tichilești, 1 exemplar – faza a II-a¹¹²; Satu Nou–Valea lui Voicu, 1 exemplar – faza a II-a¹¹³; Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a¹¹⁴; Țibrinu–la lac, 3 exemplare – faza a II-a¹¹⁵.

Tipul C₂-IV.2-2

Formă: independentă compusă (PA-c). Corpul este plat și bombat, gâtul are o deschidere largă, pereții săi fiind ușor oblici spre interior, în vreme ce marginea este trasă în direcția opusă. Torțile de tip I.1 unesc cel mai frecvent buza de zona diametrului maxim unde se regăsesc proeminențe dispuse simetric, iar baza este împinsă spre interior sub forma unui *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă ușor între 50-60% din vas, cel mai frecvent 52-54%, diametrul maxim fiind dispus în jurul valorii de 42% din înălțime. Lățimea vasului este mai mică decât până la 1,5 ori decât înălțimea, dar mai mare decât aceasta (Fig. 78).

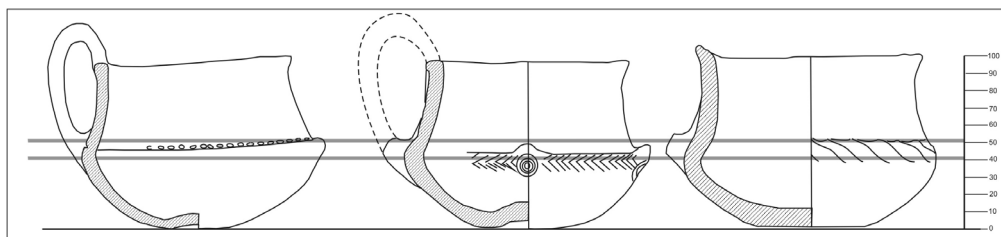

Fig. 78. Recipiente de tip C₂-IV.2-2 / Fig. 78. Type C₂-IV.2-2 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 2 exemplare – faza a II-a, 4 exemplare – faza a III-a¹¹⁶; 2 exemplare – context incert; Jijila–Cetățuie, 7 exemplare – faza a II-a¹¹⁷; Niculițel–Cornet, 5 exemplare – faza a II-a; Satu Nou–Valea lui Voicu, 1 exemplar – faza a II-a¹¹⁸.

¹⁰⁶ Morintz 1964, fig. 5/1; Morintz 1987, fig. 7/14, 16; 9/6; Morintz, Jugănaru 1995, Pl. 3/5; 7/2.

¹⁰⁷ Hänsel 1976, Taf. 16/8.

¹⁰⁸ Schuchhardt 1924, Abb. 45.

¹⁰⁹ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 47/7.

¹¹⁰ Topoleanu, Jugănaru 1995, fig. 8/1-2.

¹¹¹ Hänsel 1976, Taf. 46/9.

¹¹² Ailincăi 2010a, fig. 23/5.

¹¹³ Irimia, Conovici 1989, fig. 13/11.

¹¹⁴ Ailincăi 2010b, fig. 6/2.

¹¹⁵ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 4/5, 13; 5/5.

¹¹⁶ Morintz 1987, fig. 9/4.

¹¹⁷ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 21/1; 26/1; 41/4; 47/3, 8; 53/2; 60/4.

¹¹⁸ Irimia, Conovici 1993, fig. 14/8.

Tipul C₂-IV.2-3

Formă: independentă compusă (PA – b). Corpul este relativ înalt iar gâtul își îngustează deschiderea spre marginea trasă spre exterior. Toarta, de tip I.1, unește buza de zona diametrului maxim, iar baza este plată.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă în jur de 52% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 38% din înălțime. Aspectul este relativ zvelt, diametrul maxim fiind mai mic decât 1,5 din înălțime (Fig. 79).

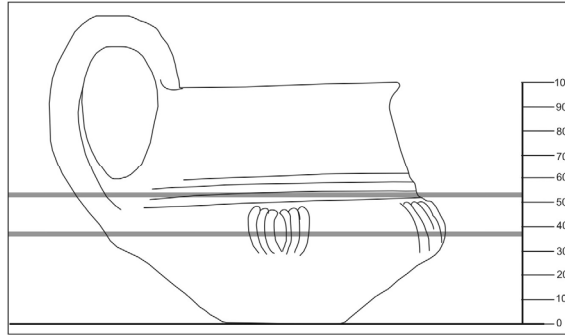

Fig. 79. Recipiente de tip C₂-IV.2-3 / Fig. 79. Type C₂-IV.2-3 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a¹¹⁹, 1 exemplar – context incert.

Tipul C₂-IV.2-4

Formă: independentă compusă (PA-c). Corpul este plat, calotiform, gâtul are o deschidere destul de îngustă, marginea fiind trasă spre exterior. Toarta, de tip I.1, unește buza de zona umărului sau a diametrului maxim, iar baza este plată sau în formă de *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 52% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 40% din înălțime. Recipientele au un grad de aplatizare destul de redus, diferența dintre diametrul maxim și înălțime fiind destul de redusă (Fig. 80).

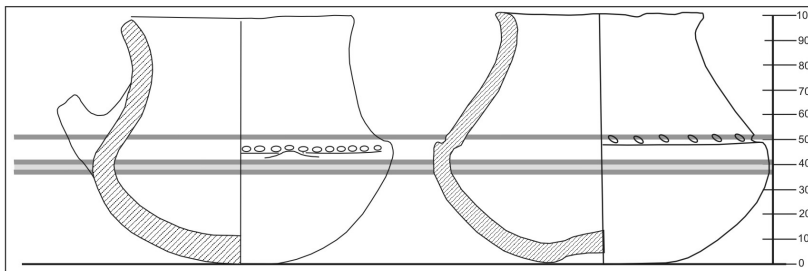

Fig. 80. Recipiente de tip C₂-IV.2-4 / Fig. 80. Type C₂-IV.2-4 vessels.

¹¹⁹ Jugănaru 2005, fig. 35/7.

Exemplare întregi sau întregibile: Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar – faza a II-a; Revărsarea–Dealul Tichilești, 1 exemplar – faza a II-a¹²⁰.

Tipul C₂-IV.2-5

Formă: independentă compusă (PA – c). Corpul acestor vase este rotunjit, bombat, gâtul are o deschidere relativ îngustă, marginea fiind trasă spre exterior. Toarta, de tip I.1, unește buza de zona diametrului maxim, iar baza este plată sau în formă de *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 56% din vas, diametrul maxim fiind dispus între 34-38% din înălțime. Recipientele au un aspect mai suplu decât precedentele, diferența dintre diametrul maxim și înălțime fiind destul de redusă (Fig. 81).

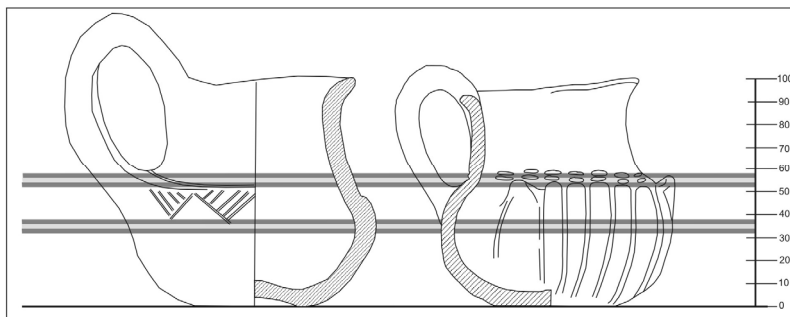

Fig. 81. Recipiente de tip C₂-IV.2-5 / Fig. 81. Type C₂-IV.2-5 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 2 exemplare – faza a II-a¹²¹; Mahmudia, 1 exemplar – faza a II-a?; Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a; Țibrinu–Lac, 1 exemplar – faza a II-a¹²².

Tipul C₂-IV.2-6

Formă: independentă compusă (PA-b,c). Corpul are pereții drepecți, accentuat oblici, gâtul este strâmt și marginea este trasă spre exterior. Toarta, de tip I.1, unește buza de zona diametrului maxim, iar baza este plată. În zona diametrului maxim se pot observa proeminențe de tip I.1.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă 52-54% din vas, diametrul maxim fiind dispus la cca. 46% din înălțime. Recipientele au un aspect mai suplu diferența dintre diametrul maxim și înălțime fiind destul de redusă (Fig. 82).

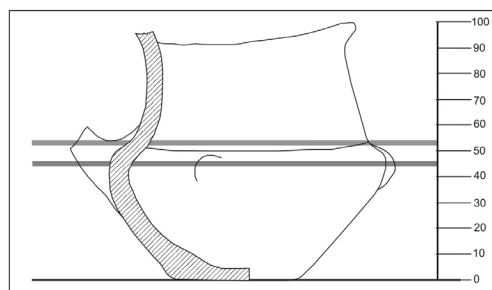

Fig. 82. Recipiente de tip C₂-IV.2-6 / Fig. 82. Type C₂-IV.2-6 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – context incert.

¹²⁰ Ailincăi 2010b, fig. 26/1.

¹²¹ Morintz 1987, fig. 13/5.

¹²² Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 5/7.

Tipul C₂-IV.2-7

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este înalt și ușor bombat iar gâtul relativ scurt cu deschidere largă și marginea trasă spre exterior. Toarta, de tip I.1, unește buza de umăr, iar baza este plată.

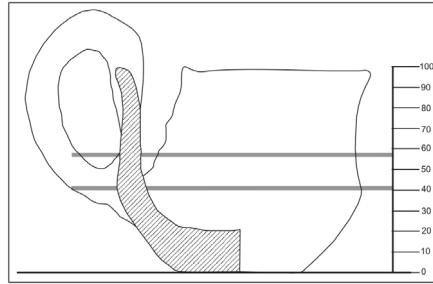

Fig. 83. Recipiente de tip C₂-IV.2-7 / Fig. 83. Type C₂-IV.2-7 vessel.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 58% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 42% din înălțime. Aspectul este relativ zvelt, diametrul maxim fiind mai mic decât 1,5 din înălțime (Fig. 83).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a.

Tipul C₂-IV.3-1

Formă: independentă compusă (PA-c). Corpul are un aspect sferic, gâtul are o deschidere destul de îngustă, marginea fiind trasă spre exterior. Toarta, de tip I.1, unește buza de zona diametrului maxim, iar baza este plată sau în formă de *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 62% din vas, diametrul maxim fiind dispus între 42-46% din înălțime. Recipientele au un aspect mai suplu decât precedentele, diferența dintre diametrul maxim și înălțime fiind destul de redusă (Fig. 84).

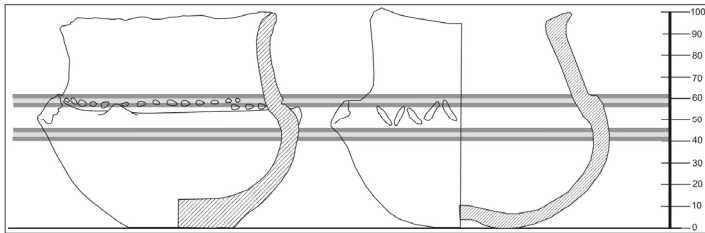

Fig. 84. Recipiente de tip C₂-IV.3-1 / Fig. 84. Type C₂-IV.3-1 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Enisala–Cetatea Medievală, 1 exemplar – faza a II-a¹²³; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a¹²⁴; Luncavița–passim, 1 exemplar – context incert¹²⁵; Rasova–Malul Roșu, 1 exemplar – faza a III-a¹²⁶.

¹²³ Dragomir 1974, fig. 4/1; 6/1.

¹²⁴ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 21/3.

Tipul C₂-IV.3-2

Formă: independentă cu profil curbat. Corpul este înalt, plat și bombat iar gâtul relativ scurt, cu deschidere largă și marginea trasă spre exterior. Toarta, de tip I.1, unește buza de umăr, iar baza este plată.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă aproximativ 68% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 50% din înălțime. Aspectul este relativ zvelt, diametrul maxim fiind mai mic decât 1,5 din înălțime (Fig. 85).

Exemplare întregi sau întregibile: Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a; Țibrinu–La lac, 1 exemplar – faza a II-a¹²⁷.

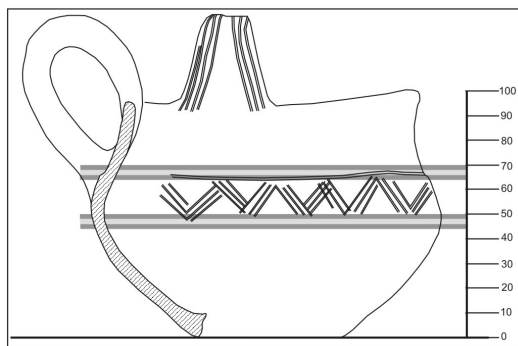

Fig. 85. Recipiente de tip C₂-IV.3-2 / Fig. 85. Type C₂-IV.3-2 vessel.

Tipul C₂-IV.4-1

Formă: independentă compusă (PA – c, d). Vasul este asemănător unuia descoperit la Vânători, dar are dimensiuni mai reduse. Corpul este înalt și bombat. Gâtul scurt cu pereții aproape verticali, este strâmt și se termină cu o margine trasă spre exterior. Vasul avea probabil o toartă de tip I.1 și o bază plată.

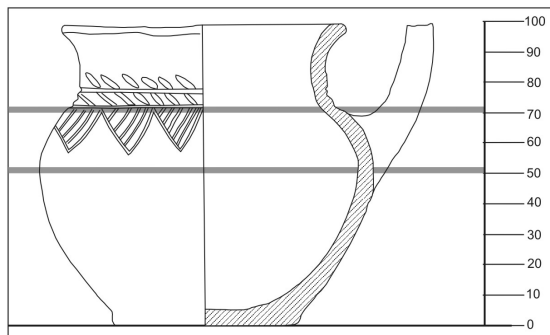

Fig. 86. Recipient de tip C₂-IV.4-1 / Fig. 86. Type C₂-IV.4-1 vessel.

¹²⁵ Ailincăi 2008, fig. 4/1.

¹²⁶ Irimia 1974, fig. 8/5.

¹²⁷ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 5/1.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă cca. 72% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ 50% din înălțime. Aspectul este relativ zvelt, diametrul maxim fiind mai mic decât 1,5 din înălțime (Fig. 86).

Exemplare întregi sau întregibile: Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar – faza a II-a¹²⁸.

Tipul C₂-IV.4-2

Formă: independent compusă (PA – c). Corpul este plat și bombat iar gâtul scurt are deschidere largă, terminată cu marginea trasă ușor spre exterior. Toarta de tip I.1 unește buza de zona diametrului maxim, unde se pot observa proeminențe de tip I.2. Baza este plată sau în formă de *umbo*.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă 72% din vas, diametrul maxim fiind dispus la aproximativ la 58% din înălțime. Vasele au un aspect plat, diametrul maxim fiind mai mare de peste 1,5 ori decât înălțimea (Fig. 87).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a; Beidaud–Dealul Carabalâc, 1 exemplar – faza a II-a¹²⁹; Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a¹³⁰; Țibrinu–La lac, 1 exemplar – faza a II-a¹³¹.

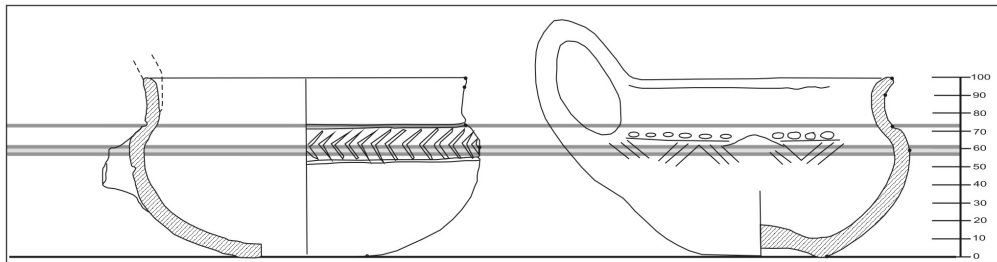

Fig. 87. Recipiente de tip C₂-IV.4-2 / Fig. 87. Type C₂-IV.4-2 vessels.

SUBCATEGORIA C₃-IV

Mult mai puțin frecvente decât ceștile din subcategoriile C₁ și C₂, aceste recipiente au de obicei dimensiuni reduse și sunt confecționate din pastă cu textură mai poroasă, fiind în rare cazuri lustruite.

Tip C₃-IV-1

Formă: dependentă cu profil simplu. Vasele din acest tip au o toartă de tip I.3 și baza plată.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus la cca. 50% din înălțime. Vasele au un aspect pronunțat plat, diametrul maxim fiind aproape dublu decât înălțimea (Fig. 88).

¹²⁸ Jugănaru 2005, fig. 22/5.

¹²⁹ Simion 2003, fig. 9/1.

¹³⁰ Ailincăi 2010b, fig. 5/2.

¹³¹ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 4/1.

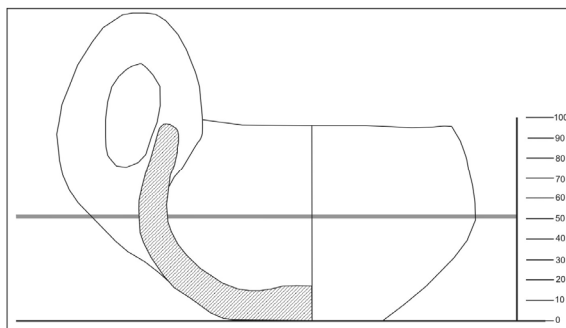

Fig. 88. Recipient de tip C₃-IV-1 / Fig. 88. Type C₃-IV-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a, 2 exemplare – faza a III-a, 1 exemplar – context incert; Canlia–Gura Canliei, 1 exemplar – faza a III-a¹³²; Enisala–Palanca, 1 exemplar – faza a III-a; Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar – faza a II-a; Niculițel–Cornet, 3 exemplare – faza a II-a; Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a¹³³.

Tip C₃-IV-2

Formă: dependentă cu profil simplu. Vasele din acest tip au o toartă de tip I.3 și baza plată.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus la cca. 52% din înălțime. Vasele au un aspect mai compact, diametrul maxim fiind ușor mai mare decât înălțimea (Fig. 87).

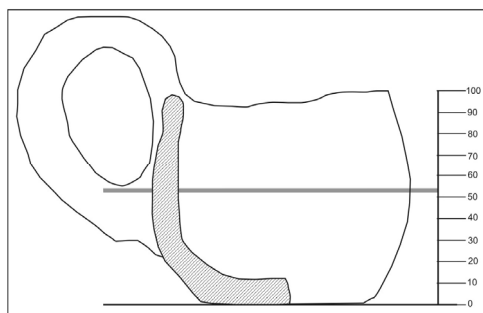

Fig. 89. Recipient de tip C₃-IV-2 / Fig. 89. Type C₃-IV-2 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a; Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar – faza a II-a.

Tip C₃-IV-3

Formă: dependentă cu profil simplu. Vasele din acest tip au o toartă de tip I.3 și baza plată.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus la cca. 64% din înălțime. Vasele au un aspect mai suplu, diametrul maxim fiind ușor mai mare decât înălțimea (Fig. 90).

¹³² Irimia 1981, fig. 14/7.

¹³³ Ailincăi 2010b, Pl. 10/5.

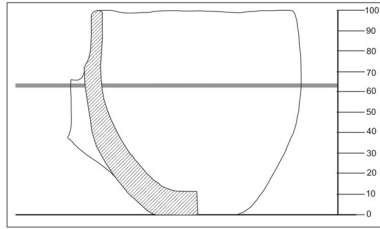

Fig. 90. Recipient de tip C₃-IV-3 / Fig. 90. Type C₃-IV-3 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a.

SUBCATEGORIA C₄-IV

Vasele din această subcategorie sunt asemănătoare din punct de vedere al frecvenței, dimensiunilor și pastei cu cele încadrate în tipurile C₃-IV.

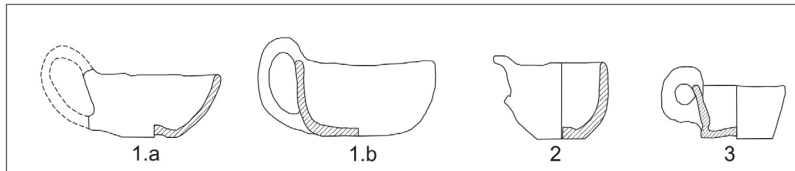

Fig. 91. Recipiente de tip C₄-IV / Fig. 91. Type C₄-IV vessels.

Tip C₄-IV-1

Formă: simplă cu deschidere nerestricționată. Vasele din acest tip au o toartă (I.3) care unește marginea de bază. Aspectul este pronunțat plat, diametrul maxim fiind de aproape două ori mai mare decât înălțimea.

Variante: C₄-IV-1a – cești cu pereții dispuși accentuat spre exterior (Fig. 91/1.a); C₄-IV-1b – cești cu partea superioară aproape verticală (Fig. 91/1.b).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 3 exemplare – faza a II-a, 5 exemplare – faza a III-a, 1 exemplar – context incert; Cernavodă–Dealul Sofia, 1 exemplar – faza a II-a¹³⁴; Enisala–Palanca, 1 exemplar – faza a III-a; Garvăn–Mlăjițul Florilor, 7 exemplare – faza a II-a; Niculițel–Cornet, 7 exemplare – faza a II-a¹³⁵; Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a¹³⁶; Țibrinu–la lac, 1 exemplar – faza a II-a¹³⁷.

Tip C₄-IV-2

Formă: simplă cu deschidere nerestricționată. Corpul are un aspect calotiform, partea superioară fiind de cele mai multe ori verticală. Vasele din acest tip au o toartă (I.3) care unește buza de zona mediană. Aspectul este mai suplu, diametrul maxim fiind ușor mai mare de 1,5 ori decât înălțimea (Fig. 91/2).

¹³⁴ Berciu *et alii* 1961, fig. 3/3.

¹³⁵ Topoleanu, Jugănaru 1995, fig. 8/5.

¹³⁶ Ailincăi 2010b, Pl. 6/8.

¹³⁷ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 5/11.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a; 1 exemplar – context incert; Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar – faza a II-a; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a¹³⁸; Niculițel–Cornet, 2 exemplare – faza a II-a; Țibrinu–La lac, 1 exemplar – faza a II-a¹³⁹.

Tip C₄-IV-3

Formă: simplă cu deschidere nerestricționată. Vasele din acest tip au o formă de trunchi de con, pereții fiind aproximativ drepți și au o toartă (I.3) care unește marginea de partea superioară a corpului. Aspectul este pronunțat plat, diametrul maxim fiind de aproape două ori mai mare decât înălțimea (Fig. 91/3).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a; 1 exemplar – context incert; Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar – faza II-a; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a¹⁴⁰; Niculițel–Cornet, 2 exemplare – faza a II-a; Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a¹⁴¹; Țibrinu–La lac, un exemplar, faza a II-a¹⁴².

*

În ceea ce privește utilitatea ceștilor, mai ales a subcategoriilor C₁ și C₂, părerea cvasiunanimă este că acestea erau folosite mai ales ca veselă. Aproape toate tipurile identificate au o deschidere largă ce permite o vizibilitate a conținutului, în vreme ce toartele ajutau la manevrarea vasului, în cazul în care conținutul era fierbinte. Toate recipientele acestei categorii au un aspect plat și deci o stabilitate sporită. Deși oarecum asemănătoare, ceștile incluse de noi în subcategoriile C₃ și C₄ au de obicei dimensiuni mai mici și sunt confecționate din pastă mai grosieră, fiind uneori chiar nelustruite. Aceste caracteristici, precum și identificarea în unele cazuri a unor urme de ardere în interior, ne determină să credem că aceste vase puteau fi folosite și ca instrumente de iluminat (lămpi).

CATEGORIA D

Pixide

Pixidele (*pyxis*=cutie în limba greacă) sunt recipiente de mici dimensiuni care își găsesc prototipurile în lumea egeeană. Asemănările dintre pixidele protogeometrice și cele găsite în spațiul culturii Babadag au fost observate încă din 1976 de B. Hänsel care paraleliza în acest fel faza a II-a a culturii Babadag cu perioada protogeometrică a necropolei de la Kerameikos.

Recipientele de acest tip au dimensiuni reduse (grupa IV), sunt confecționate din pastă de bună calitate ce conține aditivi cu granulație fină. Majoritatea exemplarelor dețin o prelungire a marginii, care permite o atașare a capacului. Pixidele sunt frecvent decorate cu motive executate prin incizie, ce urmează de regulă o mișcare bilaterală.

Din cele câteva exemplare întregi sau întregibile am putut identifica mai multe modalități de realizare a acestor vase:

¹³⁸ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 53/4.

¹³⁹ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 5/12.

¹⁴⁰ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 51/2.

¹⁴¹ Ailincăi 2010b, Pl. 13/11.

¹⁴² Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 5/9.

Tipul D₁

Formă: pixide de formă aproape tubulară, pereții fiind aproape verticali sau ușor oblici spre interior (Fig. 92/1).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a¹⁴³; 2 exemplare – context incert¹⁴⁴; Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar – faza a II-a¹⁴⁵.

Tipul D₂

Formă: pixide în formă de trunchi de con, cu pereții accentuat înclinați spre interior (Fig. 92/2).

Exemplare întregi sau întregibile: Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a¹⁴⁶.

Tipul D₃

Formă: pixide cu formă independentă compusă sau curbată;

Variante: **D₃₋₁** – recipiente cu profil compus. Corpul este bombat și aplatizat, gâtul, relativ lung, este aproape vertical iar marginea este trasă spre exterior (Fig. 90/3.a); **D₃₋₂** – recipiente cu profil curbat. Exemplarul de la Garvăn este cel mai apropiat ca formă de cele descoperite la *Kerameikos*. Acesta are corpul înalt, gâtul scurt, cu deschidere largă și marginea trasă spre exterior (Fig. 92/3.b).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a; Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar–faza a II-a¹⁴⁷.

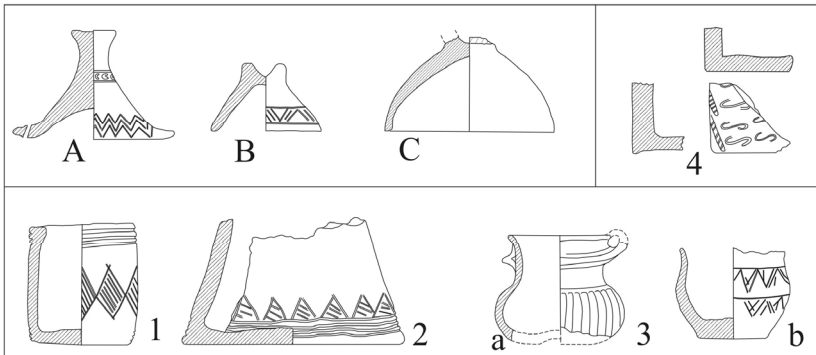

Fig. 92. Tipuri de pixide / Fig. 92. Types of pixydes.

Tipul D₄

Formă: pixide de formă cubică (?). Un singur fragment descoperit în așezarea de la Babadag ilustrează o formă aparte probabil pătrată sau dreptunghiulară în plan, cu pereții verticali (Fig. 90/4).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a.

¹⁴³ Jugănar 2003a, fig. 1/3.

¹⁴⁴ Jugănar 2003a, fig. 1/4-5.

¹⁴⁵ Jugănar 1997, fig. 2/11; Jugănar 2003a, fig. 1/6.

¹⁴⁶ Jugănar 2003a, fig. 1/7; Jugănar 2003b, fig. 2/3; Ailincăi 2010b, Pl. 11/2.

¹⁴⁷ Jugănar 2005, fig. 22/7.

Capace de pixide

Aceste mici recipiente erau de cele mai multe ori acoperite cu capace semisferice sau conice, care aveau la rândul lor orificii prin care erau prinse de corp. În funcție de apucătoare (partea terminală superioară) și formă, capacele se pot împărți în trei tipuri:

A. capace conice, cu apucătoare de formă tronconică așezată cu baza mică în jos, cum este cazul mai multor fragmente descoperite în așezarea eponimă, mai ales în nivelurile superioare¹⁴⁸, dar și în așezările de la Garvăn–*Mlăjițul Florilor*¹⁴⁹, Luncavița–*Valea Joiței*¹⁵⁰, Niculițel–*Cornet* sau Țibrinu–*La lac*¹⁵¹;

B. capace conice cu apucătoare în forma a două proeminențe – tip ilustrat numai de un exemplar descoperit în așezarea de la Garvăn–*Mlăjițul Florilor*¹⁵²;

C. capace în formă de semisferă, precum cele descoperite în așezările de la Babadag și Jijila–*Cetățuie*¹⁵³.

*

Deși în multe situații aceste recipiente apar în morminte (exemplu: necropolele perioadei protogeometrice; necropolele culturii Saharna-Solonceni), în arealul culturii Babadag acestea apar exclusiv în așezări, în contexte legate de complexe de habitat. Confeționate din pastă de bună calitate, de cele mai multe ori ornamentate și însoțite de un capac, aceste recipiente puteau folosi la depozitarea unor cantități reduse de produse lichide sau solide.

CATEGORIA E

S t r ă c h i n i

Caracteristici tehnologice: recipientele încadrate de noi în această categorie sunt confeționate din dintr-o pastă de bună calitate, cu textură densă. Suprafața lor a fost atent lustruită, iar arderea, de obicei desfășurată în mediu reducător sau neutru, este în cele mai multe cazuri uniformă. Granulația aditivilor non-plastici variază în funcție de dimensiuni. Aceasta este destul de mică, dar nu se poate încadra în categoria fină, în acest scop fiind folosite fragmente ceramice sau pietre pisate mărunț. Putem considera că aceste recipiente erau rezistente la stres mecanic, au o permeabilitate și o porozitate redusă, fiind folosite mai ales la stocarea și transferul produselor lichide pe termen scurt.

Dimensiuni: străchinile sunt recipiente cu aspect accentuat plat, înălțimea lor depășind rareori 15 cm.

Forme: străchinile au de cele mai multe ori o formă dependentă cu contur simplu, însă sunt și exemplare cu deschidere nerestricționată cu contur simplu sau compus. O caracteristică generală a acestei categorii de vase este deschiderea largă, ce oferă un acces direct la conținut.

¹⁴⁸ Jugănaru 2003a, fig. 1/1; 2/1, 3, 7.

¹⁴⁹ Jugănaru 2003a, fig. 2/2, 4-6.

¹⁵⁰ Ailincăi 2008, fig. 8/10.

¹⁵¹ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 5/14.

¹⁵² Jugănaru 2003a, fig. 1/2.

¹⁵³ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 47/6.

Pe ansamblu, am putut identifica două modalități principale de realizare:

E₁ – străchini cu deschiderea restricționată (Fig. 93/a-f);

E₂ – străchini cu deschidere nerestricționată (Fig. 93/g-j);

E₃ – străchini cu deschidere nerestricționată și profil compus (cu marginea răsfrântă spre exterior) (Fig. 93/k).

Decor: cel mai adesea, aceste recipiente sunt decorate pe margine cu caneluri oblice. În puține cazuri se pot observa decoruri realizate prin incizie sau imprimare. Tot în cazul acestor vase s-a putut observa decorarea suprafeței interioare.

Deși au o frecvență relativ mare, puține astfel de recipiente s-au păstrat întregi sau întregibile (mai ales cele de mici dimensiuni), fapt ce ne îngreunează întocmirea unei tipologii amănunțite.

Se poate însă observa că unele străchini atât de tip D₁, cât și D₂ au un aspect mai suplu, cu pereții accentuat oblici și baza reliefată și relativ îngustă (Fig. 93/a, d, g, i), în vreme ce alte recipiente din această categorie au baza sensibil mai lată și un aspect plat (Fig. 93/b, c, e, f, h, j). Diferențe majore se întrevăd și din punctul de vedere al dimensiunilor, diametrul maxim variind de la peste 50 cm la ușor peste 10 cm.

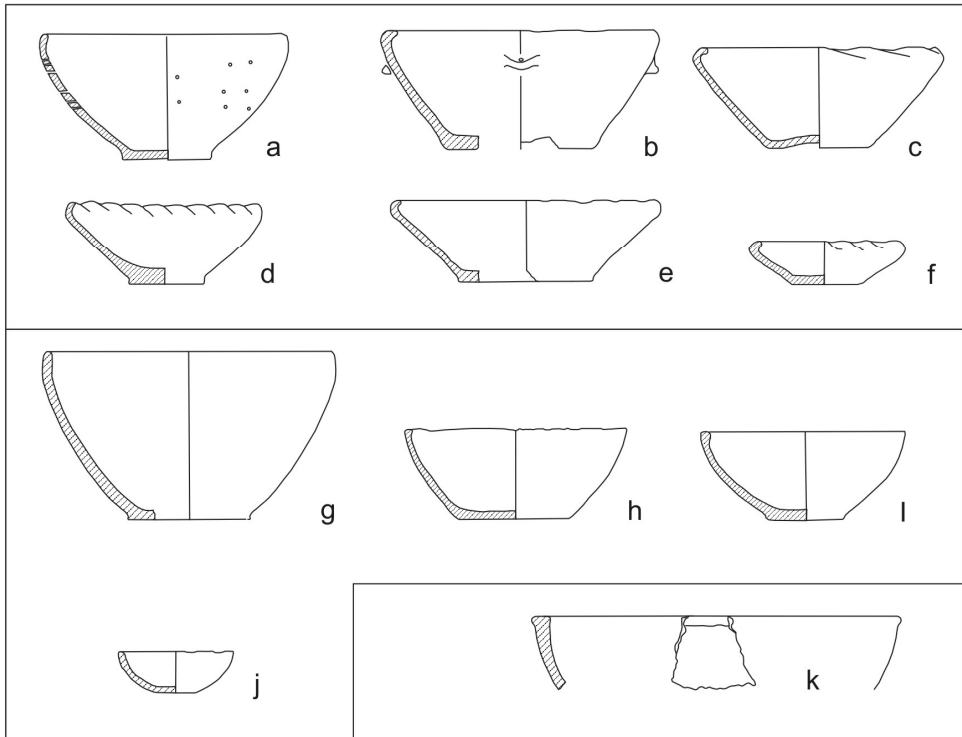

Fig. 93. Tipuri de străchini: D₁ (a-f); D₂ (g-j), D₃ (k)

Fig. 93. Types of bowls: D₁ (a-f); D₂ (g-j), D₃ (k).

În privința utilității lor, putem considera că acestea erau folosite preponderent ca veselă, având o stabilitate mare și rezistență la stres fizic și termic. Faptul că erau lustruite implică o porozitate redusă și favorizează transferul de produse lichide, a căror vărsare era împiedicată prin tragerea marginii spre interior. Unele exemplare prezintă proeminențe în zona diametrului maxim, pentru o mai bună manevrare, în câteva cazuri acestea fiind perforate pentru suspendarea vasului sau pentru fixarea unui capac.

CATEGORIA F

Borcan e și vase în formă de sac

Caracteristici tehnologice: aceste recipiente se pot încadra în categoria celor cu suprafața nelustruită, considerate de cele mai multe ori vase folosite la gătit. Confectionate dintr-o pastă în compoziția căreia s-au folosit aditivi non-plastici, cu granulație destul de mare (cioburi pisate, pietre mici de calcar etc.), recipientele au textura mai puțin densă decât cele cu suprafața lustruită. Arse probabil în mediu oxidant sau neutru, destul de neuniform, borcanele au o culoare gălbui-roșietică sau cenușie. Pe ansamblu putem considera aceste vase rezistente la stres termic, dar mai puțin rezistente la stres mecanic și cu permeabilitate redusă; au fost folosite probabil la gătit, la alte acțiuni ce implică folosirea focului, sau la depozitarea unor produse solide.

Dimensiuni: slaba rezistivitate la stres mecanic precum și dese expuneri la temperaturi mari au determinat o frecvență mare de înlocuire a acestor recipiente care de cele multe ori se regăsesc în stare fragmentară (în special cele de mari dimensiuni). Fiind dificil de reconstituit întreaga gamă de dimensiuni, vom folosi cele patru grupe observabile în cadrul *categoriei A*.

Formă: vasele din această categorie reprezintă o proporție însemnată în cadrul ceramicii fiecărui sit. Acestea au fost realizate în forme puțin diverse și se caracterizează mai ales prin deschiderea largă a gurii și lipsa aproape cu desăvârșire a punctelor ascuțite în cadrul conturului. Cele mai multe astfel de recipiente prezintă un ax de simetrie verticală, în ciuda stângăciei cu care au fost realizate, în vreme ce unele exemplare au fost realizate voit cu o simetrie redusă (vasele cu toartă).

Recipiente cu ax simetric vertical:

F₁ – recipiente cu deschidere restricționată, de formă dependentă;

F₂ – recipiente cu deschidere restricționată și formă independentă;

F₃ – recipiente cu deschidere nerestricționată (formă tronconică).

Recipiente cu grad scăzut de simetrie:

F₄ – recipiente cu deschidere restricționată, de formă dependentă;

F₅ – recipiente cu deschidere nerestricționată.

Decor: recipientele din această categorie sunt rareori decorate cu motive incizate sau puncte (alveole) ce urmează, de obicei, o mișcare de translație pe unul sau două registre. Mult mai frecvente sunt benzile alveolate aplicate pe suprafața vasului.

Grupa II
SUBCATEGORIA F₁

Tipul F_{1-II-1}

Formă: dependentă cu contur curbat. Vasele au o formă alungită, baza este îngustă iar pereții părții superioare sunt oblici spre interior. Peste zona diametrului maxim se pot observa apucători de tip II și brăuri aplicate.

Proporții caracteristice: vase cu aspect zvelt, diametrul maxim fiind dispus între 60-70% din înălțime (Fig. 94).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – context incert; Jijila–Cetățuie, 3 exemplare – faza a II-a¹⁵⁴; Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a.

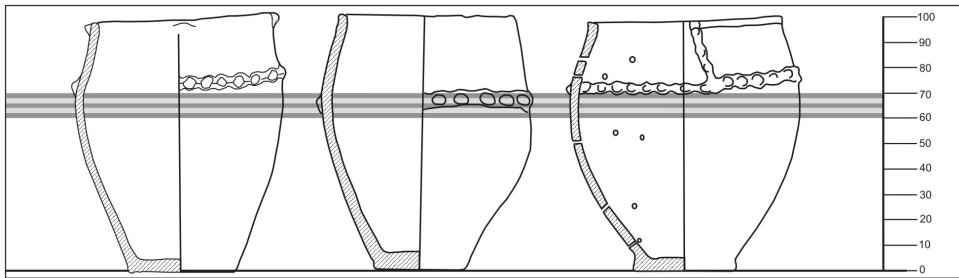

Fig. 94. Recipiente de tip F_{1-II-1} / Fig. 94. Type F_{1-II-1} vessels.

Tipul F_{1-II-2}

Formă: dependentă cu contur curbat. Vasele au o formă alungită, baza este îngustă iar pereții părții superioare sunt oblici spre interior. Singurul recipient întreg de acest tip prezintă aproape de gură proeminente de tip I.2 și benzi aplicate de tip I.3.

Proporții caracteristice: diametrul maxim al acestor vase este dispus între 50-60% din înălțime (Fig. 95).

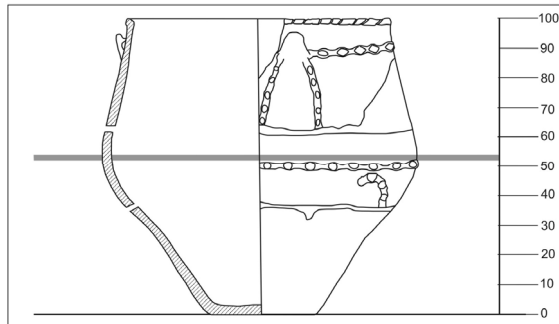

Fig. 95. Recipiente de tip F_{1-II-2} / Fig. 95. Type F_{1-II-2} vessel.

¹⁵⁴ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 24/3-4; 50/1.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a; Revărsarea–Dealul Tichilești, 1 exemplar – faza a II-a¹⁵⁵.

Grupa III SUBCATEGORIA F₁

Tipul F₁-III-1

Formă: dependentă cu contur curbat. Vasele din această categorie au un aspect suplu, baza îngustă și deschidere largă, partea superioară fiind ușor trasă spre interior. În zona superioară a corpului sunt aplicare benzi de tip I și apucători de tip II.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus între 70-80% din înălțime (Fig. 96).

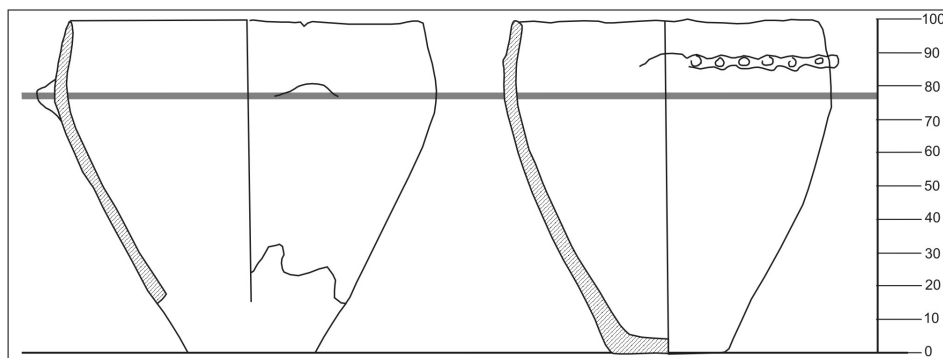

Fig. 96. Recipiente de tip F₁-III-1 / Fig. 96. Type F₁-III-1 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a; 2 exemplare – faza a III-a¹⁵⁶; Luncavița–Valea Joiței, 1 exemplar – faza a III-a¹⁵⁷; Revărsarea–Dealul Tichilești, 1 exemplar – faza a II-a¹⁵⁸.

Tipul F₁-III-2

Formă: dependentă cu contur curbat. Vasele din această categorie au un aspect suplu, baza îngustă și deschidere largă, partea superioară fiind înclinată accentuat spre interior. În zona superioară a corpului sunt aplicare benzi de tip I.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus între 60-70% din înălțime (Fig. 97).

¹⁵⁵ Ailincăi 2010a, fig. 11/1.

¹⁵⁶ Ailincăi et alii 2005-2006, fig. 7/1.

¹⁵⁷ Ailincăi 2008, fig. 6/1.

¹⁵⁸ Ailincăi 2010a, fig. 11/2.

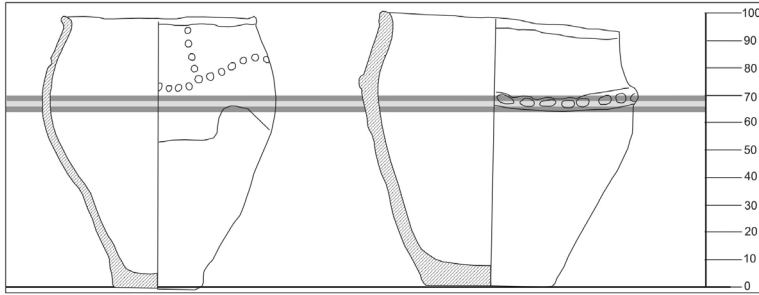

Fig. 97. Recipiente de tip F₂-III-2/ Fig. 97. Type F₁-III-2 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Jijila–Cetățuie, 2 exemplare – faza a II-a¹⁵⁹.

Tipul F₁-III-3

Formă: dependentă cu contur curbat. Vasele din această categorie au un aspect suplu, deschidere largă, partea superioară fiind ușor trasă spre interior. În zona superioară a corpului sunt aplicare benzi de tip I și apucători de tip II.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus între 60-70% din înălțime (Fig. 98).

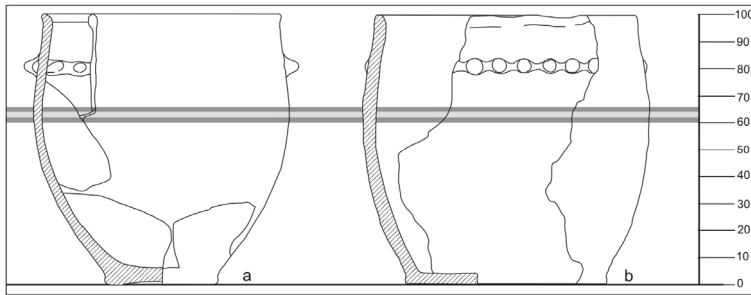

Fig. 98. Recipiente de tip F₁-III-3 / Fig. 98. Type F₁-III-3 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 4 exemplare – faza a III-a¹⁶⁰; 1 exemplar – context incert¹⁶¹; Țibrinu–La lac, 1 exemplar – faza a II-a¹⁶².

Tipul F₁-III-4

Formă: dependentă cu contur curbat. Vasele din această categorie au un aspect suplu, deschidere largă, partea superioară fiind ușor trasă spre interior.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus la aproximativ 50% din înălțime (Fig. 99).

¹⁵⁹ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 52/2; 60/2.

¹⁶⁰ Jugănar, Ailincăi 2003, fig. 4/1.

¹⁶¹ Morintz 1987, fig. 11/9.

¹⁶² Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 10/7.

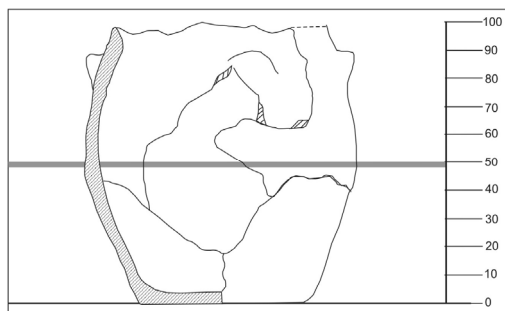

Fig. 99. Recipiente de tip F₁-III-1 / Fig. 99. Type F₁-III-1 vessel.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a¹⁶³.

SUBCATEGORIA F₂

Tipul F₂-III-1

Formă: independentă cu contur curbat. Vasele din această categorie au un aspect suplu, corpul este înalt ușor bombat, gâtul este scurt și larg, iar marginea este trasă spre exterior. În zona superioară a corpului sunt aplicare benzi de tip I.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă peste 80% din vas, diametrul maxim fiind dispus la cca. 60% din înălțime (Fig. 100).

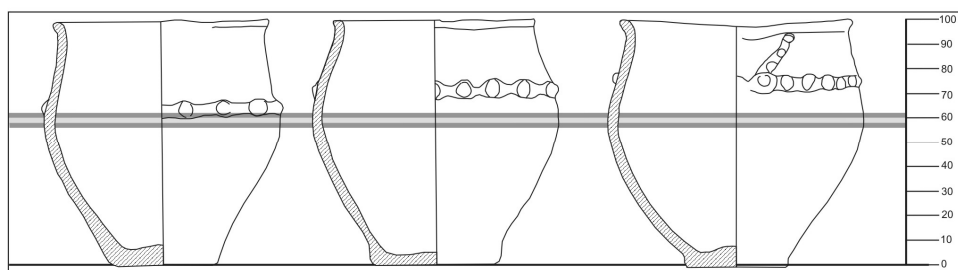

Fig. 100. Recipiente de tip F₂-III-1 / Fig. 100. Type F₂-III-1 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Jijila–Cetățuie, 2 exemplare – faza a II-a¹⁶⁴, Niculițel–Cornet, 4 exemplare – faza a II-a.

Tipul F₂-III-2

Formă: independentă compusă. Vasele din această categorie au un aspect suplu, corpul este înalt, ușor bombat, gâtul este scurt și larg iar marginea este trasă spre exterior.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă peste 80% din vas, diametrul maxim fiind dispus la cca. 50% din înălțime (Fig. 101).

¹⁶³ Ailincăi et alii 2005-2006, fig. 9/1.

¹⁶⁴ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 24/2; 50/1.

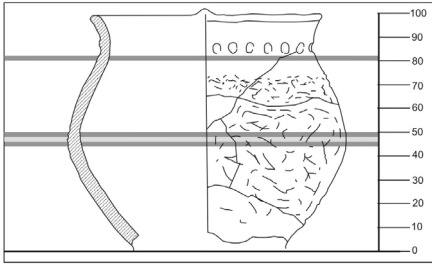

Fig. 101. Recipient de tip F₂-III-2 /
Fig. 94. Type F₁-II-1 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Niculișel–Cornet,
1 exemplar – faza a II-a¹⁶⁵.

Grupa IV SUBCATEGORIA F₁

Tipul F₁-IV-1

Formă: dependentă cu contur curbat. Aceste recipiente au o deschidere largă, partea superioară fiind ușor trasă spre interior. În zona superioară a corpului sunt aplicare benzi de tip I.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus între 50-60% din înălțime (Fig. 102).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 2 exemplare – faza a III-a.

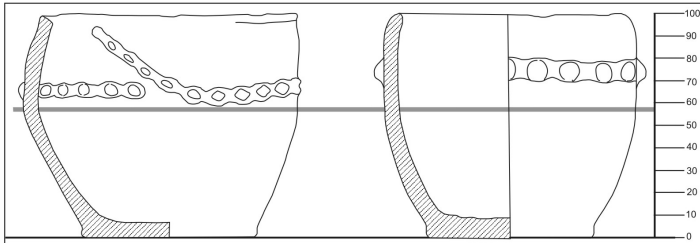

Fig. 102. Recipiente de tip F₁-IV-1 / Fig. 102. Type F₁-IV-1 vessels.

SUBCATEGORIA F₂

Tipul F₂-IV-1

Formă: independentă cu contur curbat. Corpul acestor vase este înalt, ușor bombat, gâtul este scurt și larg iar marginea este trasă spre exterior. În zona superioară a corpului sunt aplicare benzi de tip I.

Proporții caracteristice: corpul reprezintă peste 90% din vas, diametrul maxim fiind dispus la cca. 62% din înălțime (Fig. 103).

¹⁶⁵ Topoleanu, Jugănaru 1995, fig. 10/1.

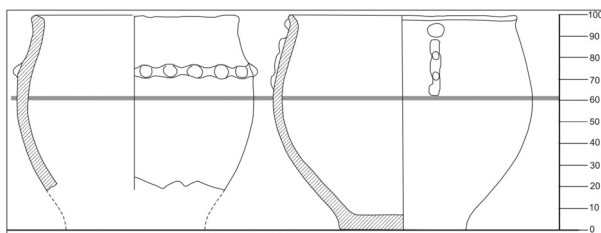

Fig. 103. Recipiente de tip F₂-IV-1 / Fig. 103. Type F₂-IV-1 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a; 1 exemplar – context incert.

SUBCATEGORIA F₃

Tipul F₃-IV-1

Formă: simplă cu deschidere nerestricționată. Vasele au o deschidere largă, pereții părții superioare fiind aproape verticali (Fig. 104).

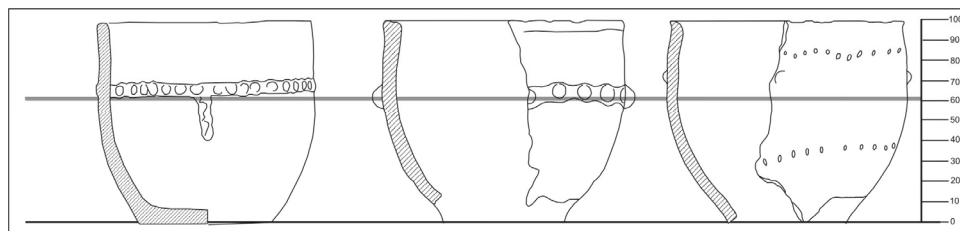

Fig. 104. Recipiente de tip F₃-IV-1 / Fig. 104. Type F₃-IV-1 vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 3 exemplare – context incert; Enisala–Palanca, 1 exemplar – faza a III-a; Garvăn–Mlăjitul Florilor, 1 exemplar – faza a II-a; Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a¹⁶⁶.

Tipul F₃-IV-2

Formă: simplă cu deschidere nerestricționată. Vasele din acest tip au forma unui trunchi de con. În partea superioară se pot observa brăuri de tip I și apucători de tip II. Marginea acestora poate fi trasă spre exterior (Fig. 105/a), oblică (Fig. 105/b) sau verticală (Fig. 105/c).

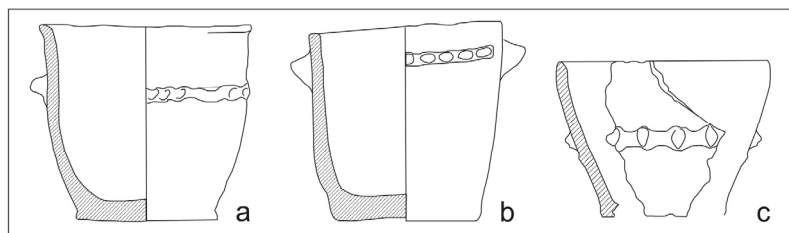

Fig. 105. Recipiente de tip F₃-IV-2 / Fig. 105. Type F₃-IV-2 vessels.

¹⁶⁶ Ailincăi 2010b, fig. 13/4.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a, 1 exemplar – faza a III-a; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a¹⁶⁷; Țibrinu–La lac, 1 exemplar – faza a II-a¹⁶⁸.

SUBCATEGORIA F₄

Tipul F_{4-IV-1}

Formă: dependentă cu contur curbat. Aceste recipiente au o deschidere largă, partea superioară fiind ușor trasă spre interior. Vasele au o toartă de tip I sau III iar pe corp pot fi aplicate benzi de tip I.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus între 50-60% din înălțime (Fig. 106).

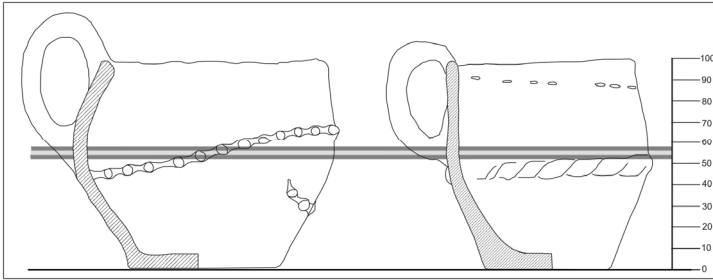

Fig. 106. Recipiente de tip F_{4-IV-1} / Fig. 106. Type F_{4-IV-1} vessels.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a, 1 exemplar – faza a III-a; Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a¹⁶⁹.

Tipul F_{4-IV-2}

Formă: dependentă cu contur curbat. Aceste recipiente au o deschidere largă, partea superioară fiind ușor trasă spre interior. Vasele au o toartă de tip III iar pe corp pot fi aplicate benzi de tip I.

Proporții caracteristice: diametrul maxim este dispus între 60-70% din înălțime (Fig. 107).

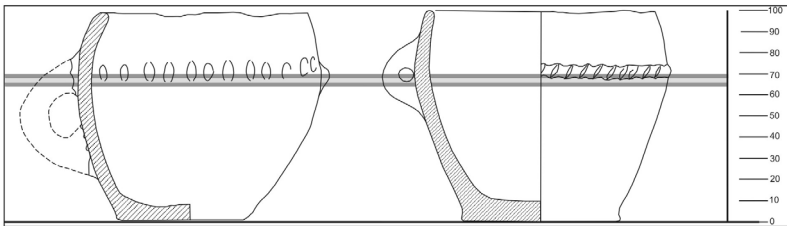

Fig. 107. Recipiente de tip F_{4-IV-2} / Fig. 107. Type F_{4-IV-2} vessels.

¹⁶⁷ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 54/6.

¹⁶⁸ Ailincăi, Dobrinescu 2006, fig. 11/8.

¹⁶⁹ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 41/7.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 1 exemplar – faza a III-a¹⁷⁰; Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a.

SUBCATEGORIA F₅

Tipul F_{5-IV-1}

Formă: simplă cu deschidere nerestricționată. Vasele din acest tip au forma unui trunchi de con și au o toartă de tip I (Fig. 108).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 2 exemplare – faza a III-a.

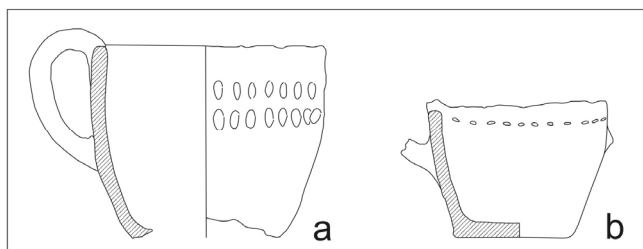

Fig. 108. Recipiente de tip F_{5-IV-1} / Fig. 108. Type F_{5-IV-1} vessels.

*

Considerate de cei mai mulți specialiști ca vase de bucătărie, aceste recipiente pot avea utilități diverse. Totuși, având în vedere dimensiunile mari, precum și faptul că unele recipiente au fost perforate înainte de ardere, presupunem că vasele atribuite de noi mai ales grupei II puteau fi folosite la depozitarea proviziilor, cum sunt de exemplu cerealele. Presupunerea noastră poate fi argumentată și de faptul că aceste vase prezintă în puține cazuri urme de ardere secundară.

CATEGORIA G Strecurători

Recipientele din această categorie au de regulă dimensiuni reduse (grupa IV), sunt confecționate din pastă de bună calitate dar suprafața lor nu este lustruită. Datorită numeroaselor perforații efectuate în lutul moale, denumirea de strecurătoare pare sugestivă pentru a indica eventuala lor utilitate.

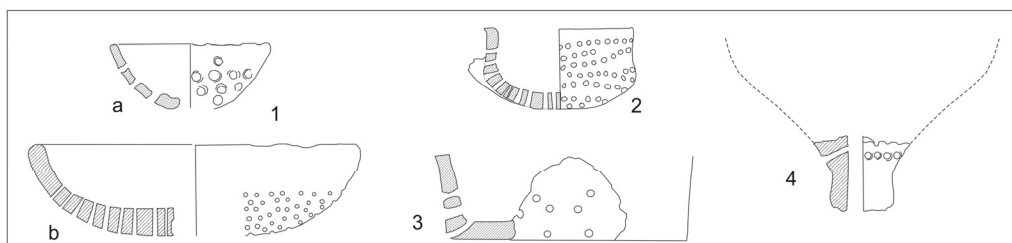

Fig. 109. Recipiente de tip G – strecurători / Fig. 109. Type H vessels – collanders.

¹⁷⁰ Jugănar, Ailincăi 2003, fig. 4/2.

Vasele din această categorie, deși reduse cantitativ, prezintă o varietate mare de modalități de realizare:

Tipul G₁ – strecurători cu deschidere nerestricționată, în forma unei calote, imită practic modul de realizare a unor străchini de mici dimensiuni, cu partea inferioară perforată (Fig. 109/1.a-b).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 2 exemplare – faza a II-a, 5 exemplare – faza a III-a, 3 exemplare – context incert; Murighiol–Ghiolul Pietrei, 1 exemplar – faza a II-a; Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a; Sarichioi–La Bursuci, 1 exemplar – faza a II-a¹⁷¹.

Tipul G₂ – strecurători de formă independentă, care imită forma unor cești de tip C₂. Aceste vase aveau o toartă de tip I, iar partea inferioară a corpului era perforată (Fig. 109/2).

Exemplare întregi sau întregibile: Jijila–Cetățuie, 1 exemplar – faza a II-a¹⁷² (Fig. 467/7); Niculițel–Cornet, 2 exemplare – faza a II-a; Telița–Amza, 1 exemplar – faza a II-a¹⁷³.

Tipul G₃ – străchini de forma unui trunchi de con. O descriere completă a formei este imposibilă datorită lipsei unui recipient întreg (Fig. 109/3).

Exemplare întregi sau întregibile: Niculițel–Cornet, 1 exemplar – faza a II-a.

Tipul G₄ – strecurători în forma unor pâlnii (Fig. 109/4). Această formă este doar sugerată de un fragment descoperit la Babadag.

CATEGORIA H P â l n i i

Acest tip de recipiente era necunoscut în repertoriul ceramic al culturii Babadag. Totuși în cursul prelucrării materialului ceramic din așezarea eponimă am putut identifica două fragmente ce ar putea sugera existența unor obiecte din lut asemănătoare unor pâlnii.

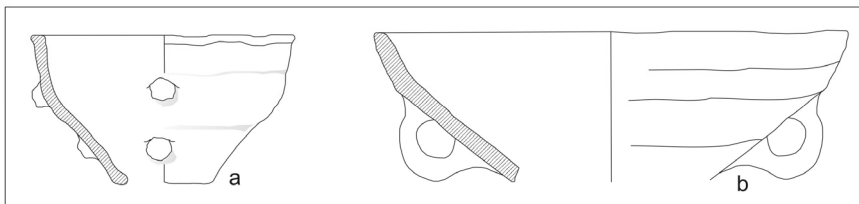

Fig. 110. Recipiente de tip H – pâlnii / Fig. 110. Type H vessels – funnels.

Aceste accesorii au deschiderea nerestricționată iar forma lor este compusă. În partea inferioară au fost realizate toarte de tip III iar baza prezintă un orificiu prin care se scurgea lichidul turnat.

¹⁷¹ Ailincăi, Micu 2006, fig. 4/9.

¹⁷² Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008, fig. 29/7.

¹⁷³ Ailincăi 2010b, fig. 5/13.

CATEGORIA I

Lămpii (?)

Vasele încadrate de noi în această categorie au dimensiuni reduse, o frecvență foarte scăzută și sunt realizate dintr-o pastă grosieră, suprafața lor fiind nelustruită. Urmele de ardere observate în interiorul lor ne-a determinat să considerăm că aceste recipiente puteau fi folosite ca lămpi. Pe ansamblu, se pot deosebi două modalități de realizare:

Tip I₁ – vase de formă tronconică, care aveau la bază trei picioare, așa cum se poate observa și în cazul exemplarelor descoperite la Babadag¹⁷⁴ și în așezarea de la Bucu-Pochină¹⁷⁵.

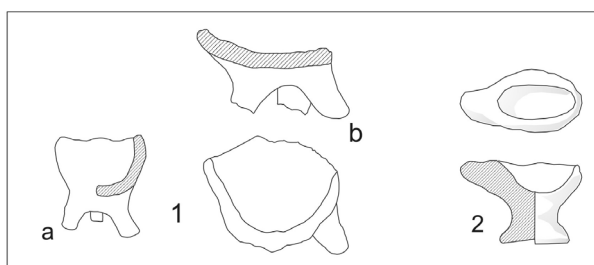

Fig. 111. Recipiente de tip I – lămpi / Fig. 111. Type I vessels – lamps.

Tip I₂ – vase de formă alungită pe orizontală, cu picior. Singurul exemplar de acest tip a fost descoperit în așezarea de la Niculițel-Cornet¹⁷⁶.

CATEGORIA J

Capace

Capacele sunt accesorii mai puțin cunoscute în repertoriul ceramic al culturii Babadag. În demersul nostru am reușit să identificăm nu mai puțin de 15 de exemplare descoperite în așezările dobrogene. Acestea au fost confecționate dintr-o pastă de calitate grosieră, preparată cu aditivi non-plastici de granulație mare. Arderea și modelarea erau făcute mai mult rudimentar, fapt ce dă acestor obiecte un aspect neîngrijit.

Pe ansamblu, se pot observa două moduri de realizare după cum urmează:

Tipul J₁ – capace de formă conică sau calotiformă, apucătoarea fiind realizată fie prin impresiunea degetelor (Fig. 110/1.a) fie prin alungirea corpului (Fig. 112/1.b).

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag-Cetățuie, 2 exemplare – faza a II-a, 2 exemplare – faza a III-a, 1 exemplar – context incert; Enisala-Palanca, 1 exemplar – faza a III-a; Garvăn-Mlăjițul Florilor, 2 exemplare – faza a II-a; Niculițel-Cornet: 2 exemplare – faza a III-a.

¹⁷⁴ Morintz, Jugănaru 1995, fig. 18/3.

¹⁷⁵ Rența 2008, fig. 139/7.

¹⁷⁶ Topoleanu, Jugănaru 1995, fig. 15/6; 16/6.

Tipul J₂ – capace discoidale care dispun de apucătoare alungită, cu sau fără impresiuni de degete (Fig. 110/2.a-b), sau cu toartă semicirculară (Fig. 112/2.c).

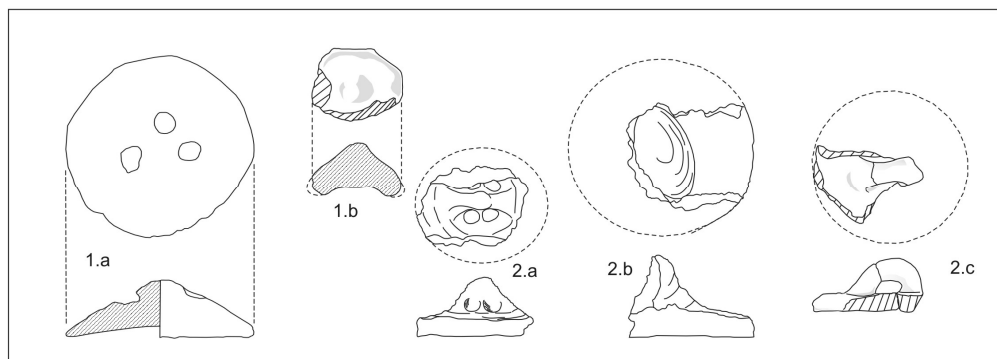

Fig. 112. Tipuri de capace / Fig. 112. Types of covers.

Exemplare întregi sau întregibile: Babadag–Cetățuie, 3 exemplare – faza a III-a; Sarichioi–La Bursuci, 1 exemplar – faza a II-a¹⁷⁷.

6. Stilul decorativ

Stilurile sunt considerate, în general, reprezentări vizuale specifice unor contexte limitate în timp și spațiu, care transmit informații despre identitatea societăților care le-au creat și despre contextul și arealul în care acestea apar¹⁷⁸.

Importanța stilisticii în studierea culturii Babadag este subliniată de rolul său cronologic. Încă de la începutul cercetărilor din așezarea eponimă, S. Morintz a argumentat pe baza tehnicilor de realizare a decorului existența a trei faze de evoluție a acesteia¹⁷⁹. Așa cum am putut observa din analiza separată a fiecărui sit, criteriile fixate nu sunt conforme cu realitatea arheologică. Această situație impune o nouă încercare de analiză a evoluției stilistice a ceramicii culturii Babadag.

6.1. Principii folosite în analiza decorului

Din punct de vedere stilistic, decorul aplicat pe ceramica culturii Babadag poate fi considerat strict *geometric*. Importanța analizei acestuia ne obligă la prezentarea prealabilă a unor criterii de clasificare și termeni unanim recunoscuți.

Structură

Un prim pas în vederea analizei acestuia trebuie făcut prin identificarea componentelor sale. În acest sens, vom numi *element* cel mai mic component al unui decor. Acesta are un

¹⁷⁷ Ailincăi, Micu 2006, fig. 5/8.

¹⁷⁸ Rice 1987, 244.

¹⁷⁹ Morintz 1964, Morintz 1987.

caracter primar/ireductibil și poate fi mutat ca o singură unitate. Combinații fixe de elemente sunt folosite pentru a crea componente mai mari numite convențional *motive*¹⁸⁰.

Principiul simetriei

Având în vedere modalitățile de expunere și repartizare a decorului, un criteriu unanim folosit este cel al simetriei. *Analiza simetriei decorului* se bazează pe principiile descrierii structurii tridimensionale a atomilor și folosește un standard de termeni pentru descrierea poziției spațiale a figurilor geometrice și mișcării lor de-a lungul unei axe sau a unui punct¹⁸¹. Acest tip de analiză implică identificarea unei structuri ale cărei părți componente se repetă regulat. Din acest punct de vedere un decor poate fi *simetric* sau *asimetric*.

În cazul decorurilor simetrice importantă este identificarea elementelor și motivelor precum și stabilirea mișcării părții care se repetă. Pe ansamblu, există patru tipuri de mișcări corespunzătoare unui anumit număr de simetrii:

- *Mișcarea de translație* – constă într-o simplă repetare serială a unui element de-a lungul unei linii fără nici o schimbare de orientare;
- *Mișcare bilaterală* – repetarea unui element ca și cum s-ar reflecta în oglindă;
- *Mișcare de rotație* – se referă la mișcarea în jurul unui punct;
- *Mișcare radială* – reprezintă o combinație a mișcării de translație și a celei bilaterale.

În cazul decorurilor simetrice elementele și motivele sunt dispuse în acest mod, cu referire la o singură axă de referință. În cazul în care o serie de axe se repetă se produce o bandă de decorare. A. Shepard identifica șapte tipuri diferite de benzi de decor, fiecare definite de mișcarea caracteristică¹⁸².

6.2. Tehnici de realizare a decorului

Tehnicile de decorare folosite de olarii culturii Babadag se pot împărți în trei categorii, binecunoscute de specialiștii acestei epoci. Cele trei metode se foloseau după lustruirea suprafeței recipientelor (dacă erau lustruite) și înainte de arderea acestora. În ipotetica lor ordine cronologică, acestea sunt:

- *Incizarea* – tehnică manuală, aplicabilă prin apăsarea sau trasarea unor linii și puncte. Aceasta se făcea cu ajutorul unor unelte ascuțite (în cazul liniilor simple sau punctelor) sau „piepteni” (în cazul benzilor de linii paralele). Prin incizii, olarul realiza o varietate mare de elemente și motive decorative;
- *Imprimarea* – tehnică mecanică efectuată cu ajutorul unor ștampile (pintaderă, torques)¹⁸³. Ștampilele cunoscute în arealul culturii Babadag aveau de obicei două părți active cu ajutorul cărora se realizau două tipuri de elemente decorative: benzi imprimate (cu diferite texturi) și figuri geometrice (îndeosebi cercuri)¹⁸⁴ (Fig. 113);

¹⁸⁰ Shepard 1956, 266 și urm.; Rice 1987, 248.

¹⁸¹ Rice 1987, 260.

¹⁸² Shepard 1956, 268.

¹⁸³ Această tehnică (și instrumentele necesare executării ei) este cunoscută încă din neolitic (vezi Marinescu-Bîlcu 1981, 29 și urm.) și a fost frecvent folosită în epoca bronzului (vezi în acest sens de exemplu Soroceanu 1984, 436, Fig. 2/A-B, Pl. 9/9.

¹⁸⁴ Ailincăi *et alii* 2004-2005, 114, fig. 1.

- *Canelura* – poate fi considerată o modelare în relief a pereților vaselor prin mișcarea materiei deja existente. Realizată direct cu mâna sau probabil cu un instrument cu marginile rotunjite, această tehnică are ca rezultat obținerea unor striuri largi, paralele, dispuse oblic, vertical sau orizontal.

Deși în literatura de specialitate sunt trecute cu vederea, majoritatea motivelor incizate și imprimate erau scoase în evidență prin incrustarea adânciturilor create cu o pastă de culoare albă, realizată probabil din calcar pisat, posibil amestecată cu oase și apă. Acest procedeu conducea la crearea unui contrast față de culoarea generală a vasului.

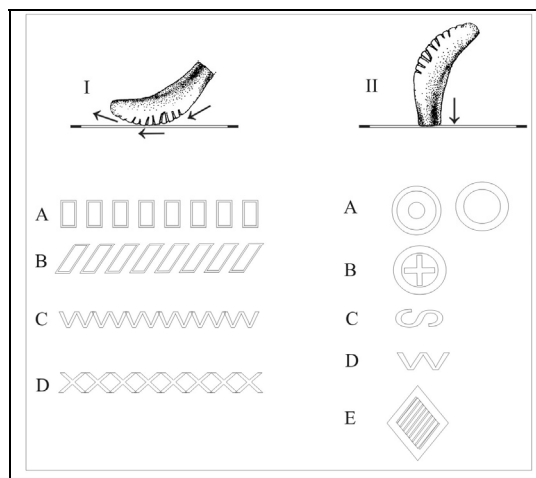

Fig. 113. Modalități de aplicare a elementelor de decor prin imprimare și elementele realizabile (după Ailincăi *et alii* 2004-2005)

Fig. 113. Application techniques of the stamped patterns (according to Ailincăi et alii 2004-2005).

6.3. Principalele suprafețe decorate și limitele câmpurilor

Încă de la început putem sublinia faptul că nu toate tipurile de recipiente erau decorate asemănător, fiind preferate mai ales recipientele cu suprafața lustruită.

Cele mai frecvente și mai variate combinații decorative erau aplicate pe vasele bitronconice, cești și căni, zona preferată fiind partea superioară și mediană a corpului. Există totuși și cazuri în care am putut observa decorarea gâtului, părții inferioare a corpului (mai ales prin caneluri), buzei sau a torșilor.

O frecvență mai redusă a aplicării decorului realizat prin incizie și imprimare se poate sesiza în cazul vaselor cu suprafața lustruită, cu deschidere nerestricționată sau forme simple cu deschidere restricționată (străchini). Poate cel mai des întâlnit decor este canelarea marginii dar sunt și cazuri în care s-a decorat și partea superioară a corpului sau interiorul acestor recipiente.

În cazul unor pixide cu pereții drepecți, de formă tronconică sau cilindrică, s-a putut observa decorarea întregii suprafețe exterioare, situație unică pentru cultura Babadag.

Vasele cu porozitate ridicată și suprafața nelustruită erau rare ori decorate. Doar în puține cazuri s-a putut observa prezența unor decoruri simple compuse din șiruri de linii oblice sau alveole realizate în partea superioară a corpului ori pe buză. La aceste vase, o frecvență mult mai mare o au brăurile aplicate de obicei în jumătatea superioară a corpului.

6.4. Elemente folosite în realizarea decorului ceramicii

Pentru a obține informații cât mai folositoare cu privire la evoluția stilistică a ceramicii culturii Babadag, cu precădere a celei provenite din Dobrogea, vom evidenția în analiza noastră tehnicile de realizare a decorului care au o evidentă importanță cronologică.

Deși prin tehnicile folosite olarii culturii Babadag puteau realiza aproximativ aceleași elemente de decor, vom încerca o delimitare a acestora pe tipuri și apoi o analiză separată pe grupe tehnologice.

Benzile de decor reprezintă cea mai frecventă modalitate de dispunere folosită de olarii culturii Babadag. Pe ansamblu, putem considera că decorul specific acestei culturi are un caracter aerisit, realizat mai ales din linii drepte sau curbe, combinate sau nu cu elemente de dimensiuni mai mici, care pot fi figuri geometrice sau elemente stilizate. Din acest motiv, pentru a simplifica expunerea, propunem o împărțire a elementelor în două mari categorii:

- *Elemente liniare (principale)* care după modul de realizare și dispunere sunt: a. drepte dispuse orizontal; b. drepte dispuse vertical; c. drepte dispuse oblic; d. curbate – arcuri de cerc; e. cercuri¹⁸⁵. Aceste elemente sunt frecvent folosite în combinații multiple și pot fi considerate ca principale indiciatori ale mișcării decorului;
- *Elemente geometrice și specifice (secundare)* – de dimensiuni mai reduse, se exclud de obicei unele pe altele în cadrul aceluiași motiv și sunt de regulă folosite în combinație cu cele liniare sau formează șiruri. Acestea pot fi considerate elemente compacte sau specifice și pot fi: a. forme geometrice fără unghiuri (mai ales cercuri); b. forme geometrice cu unghiuri (puțin frecvent romburi, triunghiuri etc.); c. elemente stilizate (ex. în forma literei „S”).

Mai ales pentru elementele liniare se observă folosirea a două modalități de realizare: prin linii simple și benzi. Această diferențiere se poate face și în cazul elementelor de decor secundare, dar datorită dimensiunii lor reduse acest aspect nu modifică esențial vizibilitatea decorului. Coroborând cele două categorii de elemente și modalitățile lor de redare, putem considera că elementele decorative folosite în realizarea benzilor simetrice se pot împărți în trei tipuri:

Tipul 1 – elemente realizate din linii simple;

Tipul 2 – elemente de decor realizate din benzi de linii paralele;

Tipul 3 – elemente geometrice și specifice.

Grupe tehnologice de realizare a decorului

Grupa 1. Elemente de decor incizate realizate prin trasare. Sunt frecvent folosite în combinații complexe, mai ales cu elemente din primele două tipuri. De o importanță deosebită sunt și elementele din tipul al treilea.

¹⁸⁵ În cazul tipurilor de elemente 1 și 2 cercurile marchează combinații simetrice distincte, folosite mai ales pentru punerea în evidență a proeminențelor și toartelor.

Grupa 2. Elemente de decor incizate realizate prin apăsare. Deși considerate incizii, punctele reprezintă de fapt o tehnică intermediară între incizie și imprimare. O frecvență crescută o au mai ales în realizarea elementelor din primul tip. În cazul benzilor orizontale dispuse pe întreaga circumferință a vaselor, forma punctelor sau alveolelor poate indica o anumită mișcare specifică a decorului.

Grupa 3. Elemente de decor imprimate realizate prin imprimare. În cazul utilizării tehnicii imprimării, elementele de tip 1 și 2 sunt realizate cu partea activă 1 a ștampilei, în vreme ce elementele geometrice sau independente sunt realizate cu partea activă 2.

Grupa 4. Elemente de decor realizate prin canelură – sunt de regulă folosite pentru decorarea unor părți importante din vas și apar în majoritatea cazurilor într-o mișcare de translație. Există cazuri când prin modelarea pereților se obțin mici proeminențe (calotiforme) ce îndeplinesc rolul elementelor din tipul 3.

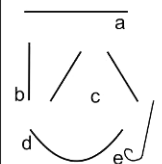
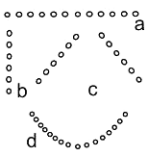
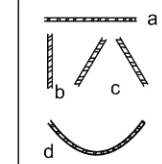
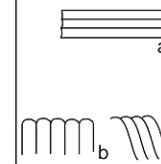
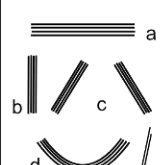
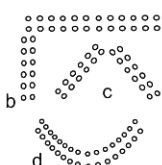
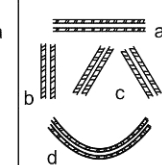
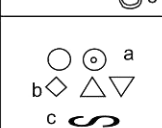
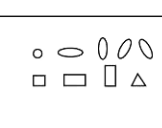

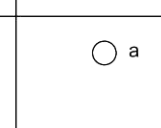
	grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
1. simple				
2. benzi				
3. elemente geometrice și specifice				

Fig. 114. Principalele elemente regăsite în compozițiile stilistice ale ceramicii Babadag.

Fig. 114. The main elements found in stylistic compositions on Babadag culture pottery.

6.5. Tipuri de decor existente pe ceramica culturii Babadag

În funcție de suprafața afectată și modalitățile de realizare a design-ului, se pot deosebi patru categorii de expunere a decorului: a. elementele de decor sau motive dispuse simetric pe circumferința vaselor (atât la interior, cât și la exteriorul acestora) și mai rar pe o axă verticală sub forma unor *benzi cu structuri și mișcări diferite*; b. forme de decor complementare benzilor, folosite pentru *evidențierea proeminențelor sau bazei inferioare a toartelor ori dispuse independent* pe vas; c. forme de decor cu simetrie de rotație folosite pentru decorarea zonei interioare a vaselor.

Benzi de decor cu mișcare simetrică realizate pe circumferința recipientelor

Această manieră de expunere a motivelor decorative a fost cel mai frecvent folosită de olarii culturii Babadag. Benzile urmau de cele mai multe ori circumferința recipientelor dar există și cazuri în care acestea urmau o axă verticală.

Din punctul de vedere al structurii, benzile sunt compuse din elemente de decor principale și secundare și benzi de încadrare/delimitare. În funcție de structura elementelor componente acestea pot fi considerate *simple* sau *compuse*, indiferent de simetria pe care o urmează. Benzile *simple* sunt realizate prin repetarea unui singur element (principal sau secundar), în vreme ce benzile *compuse* sunt realizate prin folosirea a cel puțin două elemente diferite sau prin suprapunerea ori încadrarea benzilor *simple*.

Combi-națiile dintre acestea sunt multiple. În funcție de structură și tipul de simetrie urmat putem distinge mai multe tipuri de decor:

Tip. I. Benzi de delimitare/încadrare – compuse din linii continue (tipurile de elemente 1/a și 2/a). Acestea pot fi considerate linii sau benzi de delimitare. În cazul în care acestea nu sunt asociate cu alte elemente de decor au rolul de a delimita părți ale vaselor, de cele mai multe ori gâtul de corp. În structura unor tipuri de decor mai complexe aceste elemente au rolul de a încadra sau de a separa benzi diferite.

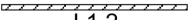

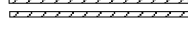
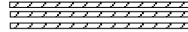

	grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
1	 1.1.1	 1.1.2	 1.1.3	?
2	 1.2.1	 1.2.2-a 1.2.2-b	 1.2.3	?

Fig. 115. Tipuri de benzi de delimitare/ Fig. 115. Types of delimitation bands.

Tip. II. Benzi de decor cu simetrie simplă – sunt formate din combinații de elemente din tipul 1/a-d, 2/a-d¹⁸⁶ și 3, încadrate sau nu de benzi de delimitare.

În funcție de simetrie, aceste benzi urmează în linii mari anumite șabloane, chiar dacă compoziția și dispunerea lor este ușor diferită. În linii mari, putem delimita următoarele tipuri de benzi:

II.A. – Benzi de decor cu mișcare de translație – acestea constau printr-o repetare serială a unui element de-a lungul unei linii, fără nici o schimbare de orientare. În funcție de elementele pe care le au în compoziție, aceste benzi se împart în:

II.A.1 – benzi formate cu elemente din tipul 1 sau 2 – sunt benzi formate din linii paralele verticale (1.b și 2.b) și oblice (1.c și 2.c) (Fig. 116). Le considerăm *simple* dacă nu sunt combinate cu una sau două linii de încadrare și *compuse* în caz contrar. *Variante: II.A.1-1* – prin folosirea elementelor de tip 1.b și 2.b; *III.A.1-2* – prin folosirea elementelor de tip 1.c și 2.c.

II.A.2 – benzi formate exclusiv cu elemente din tipul 3 (3.a-c) – acestea se prezintă sub forma unor șiruri de elemente izolate de mici dimensiuni (Fig. 117). Aplicarea lor simplă creează un aspect asemănător cu cel al benzilor de delimitare. *Variante: II.A.2-1* – folosirea

¹⁸⁶ Elementele de tip 1/a și 2/a sunt segmente și sunt asociate cu alte elemente.

elementelor de tip 3.a; II.A.2-2 – folosirea elementelor de tip 3.b; II.A.2-3 – folosirea elementelor de tip 3.c (Fig. 117).

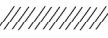

Tip II.A.1		grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
II.A.1-1	a	 II.A.1-1.a-1	 II.A.1-1.a-2	?	 II.A.1-1.a-4
	b	 II.A.1-1.b-1	?	?	?
II.A.1-2	a	 II.A.1-2.a-1	 II.A.1-2.a-2	?	 II.A.1-2.b-4
	b	 II.A.1-2.b-1	?	?	?

Fig. 116. Tipuri de benzi II.A.1 / Fig. 116. Types of II.A.1 strips.

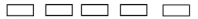

Tip II.A.2		grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
II.A.2-1		?	 II.A.2-1-2	 II.A.2-1-3	 II.A.2-1-4
II.A.2-2		?	?	 II.A.2-2-3	?
II.A.2-3		 II.A.2-3-1	 II.A.2-3-2	?	?

Fig. 117. Benzi de decor de tip II.A.2 / Fig. 117. Types of II.A.2 bands.

II.A.3 – Benzi compuse formate prin combinarea tipurilor de elemente 1 și 2 – au o frecvență redusă, fiind regăsite doar în foarte puține cazuri (Fig. 118).

Tip II.A.3		grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
			?	?	?

Fig. 118. Benzi de decor de tip II.A.3 / Fig. 118. Types of II.A.3 bands.

II.A.4 – Benzi compuse din elemente de tip 1 sau 2 și elemente de tip 3 – sunt deseori aplicate mai ales în decorarea vaselor cu gât, fiind realizate cel mai frecvent prin imprimare (grupa 2), tehnică utilizată pentru crearea celor mai multe variante (Fig. 119). Variante: II.A.4-1 – folosirea elementelor de tip 1.a și 3; II.A.4-2 – folosirea elementelor de tip 1.a, 1.b și 3.a; II.A.4-3 – folosirea elementelor de tip 1.b sau 2.b / 1.c sau 2.c ca linii de delimitare pentru un element de tip 3; II.A.4-4 – elemente de tip 1.c sau 2.c aflate în contact cu un element de tip 3; II.A.4-5 – elemente de tip 1.c care leagă două elemente de tip 3.

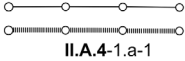
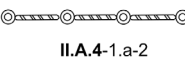

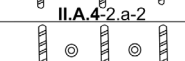
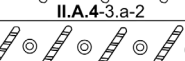

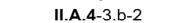

Tip II.A.4	grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
II.A.4-1	 II.A.4-1.a-1	 II.A.4-1.a-2	?	?
	?	 II.A.4-1.b-2	?	?
II.A.4-2	?	 II.A.4-2.a-2		
II.A.4-3	?	 II.A.4-3.a-2	?	?
	 II.A.4-3.b-2	 II.A.4-3.b-2	?	?
II.A.4-4	?	 II.A.4-4.a-2	?	?
	 II.A.4-4.b-2	 II.A.4-4.b-2	?	 II.A.4-4.b-4
	 II.A.4-4.c-2	 II.A.4-4.c-2	?	?
II.A.4-5	?	 II.A.4-5.a-2	?	?

Fig. 119. Benzi de decor de tip II.A.4 / Fig. 119. Types of II.A.4 bands.

II.B. – benzi de decor cu mișcare bilaterală după o axă verticală – motivele decorative realizate în acest mod au aspectul unor linii dispuse în zigzag sau al unui șir de triunghiuri. În funcție de tipurile de elemente folosite, putem distinge mai multe variante:

II.B.1 – realizate numai din elemente de tipul 1 sau 2 (1.c sau 2.c) – linii drepte dispuse oblic. Din punctul de vedere al tehnicii executării decorului, cele mai numeroase benzi de acest tip sunt realizate prin incizie. *Variante:* II.B.1-1 – cu dispunerea elementelor după o bandă continuă; II.B.2 – cu dispunerea elementelor după o bandă întreruptă (Fig. 120).

II.B.2 – realizate numai din elemente de tipul 1 sau 2 (1.d-e sau 2.d-e) – linii curbe. În privința grupelor tehnologice, trebuie să remarcăm că astfel de benzi erau executate aproape exclusiv prin incizie (*grupa 1*) dar există și cazuri în care acestea sunt dublate de linii curbe punctate (*grupa 3*). *Variante:* II.B.2-1 – folosirea elementelor de tip 1.d sau 2.d (frecvent); II. B.2-2 – folosirea elementelor de tip 1.e sau 2.e (câteva cazuri) (Fig. 121).

II.B.3 – realizate prin combinația elementelor de tip 1 sau 2 cu elemente de tip 3. Aceste benzi sunt realizate în cele mai multe cazuri prin imprimare sau prin combinarea liniilor incizate cu cercuri imprimate (clasa 1 și 2).

Tip II.B.1	grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
II.B.1-1	a II.B.1-1.a-1	 II.B.1-1.a-2	 II.B.1-1.a-3	?
	b II.B.1-1.b-1	 II.B.1-1.b-2	?	?
II.B.1-2	a II.B.1-2.a-1	 II.B.1-2.a-2	?	?
	b II.B.1-2.b-1	 II.B.1-2.b-2	?	?

Fig. 120. Benzi de tip II.B.1 / Fig. 120. Types of II.B.1 bands.

Tip II.B.2	grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4	mixt (grupa 1 și 3)
II.B.2-1	a II.B.2-1.a-1	?	?	?	
	b II.B.2-1.b-1	?	?	?	 II.B.2-1.b-1+3
II.B.2-2	a II.B.2-2.a-1	?	?	?	
	b II.B.2-2.b-1	?	?	?	

Fig. 121. Benzi de tip II.B.2 / Fig. 121. Types of II.B.2 bands.

Variante: II.B.3-1 – elementele de tip 1.c sau 2.c au la bază un șir de elemente de tip 3 cu care se află în contact; II.B.3-2 – elementele de tip 1.c sau 2.c sunt încadrate de două șiruri de elemente de tip 3 cu care se află în contact; II.B.3-3 – elementele de tip 1.c sau 2.c sunt despărțite la unul din capete de 2 elemente de tip 3; II.B.3-4 – elementele de tip 1.c sau 2.c reprezintă linii despărțitoare pentru elementele de tip 3; II.B.3-5 – asemănătoare variantei II.B.3-2, linia de dispunere fiind însă întreruptă (Fig. 122).

Tip. III. Benzi cu simetrie complexă – acestea sunt formate din benzi de tip II.A și II.B dispuse astfel încât să formeze mișcări bilaterale după o axă longitudinală, după o axă verticală și una orizontală sau simetrii radiale.

III.A – benzi de decor cu mișcare bilaterală după o axă orizontală – sunt realizate din elemente de tip 1.c sau 2.c combinate sau nu cu elemente de tip 3. Acestea au aspectul unor șiruri de elemente în forma literei „V” și sunt realizate atât prin incizie cât și prin imprimare. În funcție de tipurile de elemente folosite, putem distinge mai multe maniere de realizare (Fig. 123):

III.A.1 – realizate numai din elemente de tip 1.c sau 2. c. Variante: III.A.1-1 – când cele două șiruri de elemente sunt despărțite de o linie de încadrare sau de un spațiu; II.A.1-2 - când cele două șiruri de elemente sunt unite.

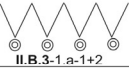

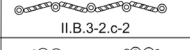

Tip II.B.3	grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4	mixt (grupa 1 și 2)	
II.B.3-1	a	?	 II.B.3-1.a-2	?	?	 II.B.3-1.a-1+2
	b	?	 II.B.3-1.b-2	?	?	 II.B.3-1.b-1+2
II.B.3-2	a	?	 II.B.3-2.a-2	?	?	?
	b	?		?	?	 II.B.3-2.b-1+2
	c	?	 II.B.3-2.c-2	?	?	?
II.B.3-3	?	 II.B.3-3.a-2	?	?	?	
II.B.3-4	?	 II.B.3-4.a-2	?	?	?	
II.B.3-5						 II.B.3-5.a-1+2

Fig. 122. Benzi de tip II.B.3/ Fig. 122. Types of II.B.3 bands.

III.A.2 – realizate numai din elemente de tip 1.c sau 2. c și au două axe paralele de simetrie bilaterală, prin adăugarea unei benzi cu mișcare translațională.

III.A.3 – realizate din elemente de tip 1.c sau 2.c combinate cu elemente de tip 3. Aceste benzi, care pot fi considerate compuse, au fost realizate mai ales prin tehnica imprimării dar au pe ansamblu o frecvență destul de redusă.

Variante: III.A.3-1 – liniile unesc două benzi de cercuri dispuse la capătul opus axei de simetrie; III.A.3-2 – cercurile se află de o parte și de alta a axei de simetrie; III.A.3-3 – un șir de cercuri se află la capătul opus axei iar celălalt pe axă.

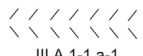

Tip III.A		grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
III.A.1-1	a	 III.A.1-1.a-1	 III.A.1-1.a-2	?	?
	b	 III.A.1-1.b-1		?	?
	c	 III.A.1-1.c-1	 III.A.1-1.c-2	?	?
III.A.1-2		 III.A.1-2.a-1		?	?
III.A.2-1	a	?	 III.A.2-1.a-2	?	?
	b	?	 III.A.2-1.b-2	?	?
	c	?	 III.A.2-1.c-2	?	?

Fig. 123. Benzi de tip III.A / Fig. 123. Types of III.A bands.

III.B. – benzi de decor cu mișcare bilaterală atât pe o axă verticală, cât și pe una orizontală – au aspectul unor șiruri de romburi și sunt compuse din elemente de tip 1.c sau 2.c, combinate sau nu cu elemente de tip 3 (Fig. 124).

III.B.1 – realizate numai din elemente de tip 1.c sau 2.c, – deși au fost executate atât prin incizie cât și prin imprimare

III.B.2 – realizate prin combinarea elementelor de tip 1.c sau 2.c cu elemente de tip 3.

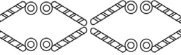
Tip III.B		grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
III.B1-1	a	 III.B.1-1.a-1	 III.B.1-1.a-2	?	?
	b	 III.B.1-1.b-1	?	?	?
III.B1-2		 III.B.1-2.a-1	?	?	?
III.B.2-1		?	 III.B.2-1.a-2	?	?

Fig. 124. Benzi de tip III.B / Fig. 124. Types of III.B strips.

III.C – benzi de decor cu simetrie radială – sunt compuse din două benzi de același tip, poziționarea uneia în raport cu cealaltă sugerând contrastul pozitiv-negativ. Deși au o frecvență destul de redusă, aceste benzi au fost executate atât din elemente incizate, cât și prin folosirea tehnicii imprimării (Fig. 125).

III.C.1 – realizate din elemente de tip 2.b;

III.C.2 – realizate din elemente de tip 3.a;

III.C.3 – realizate din elemente de tip 1.c combinate cu elemente de tip 3.a.

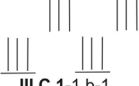

Tip III.C		grupa 1	grupa 2	grupa 3	grupa 4
III.C.1	a	 III.C.1-1.a-1	?	?	?
	b	 III.C.1-1.b-1	?	?	?
III.C.2	?	?	 III.C.2-1.a-2	?	?
III.C.3	?	?	 III.C.3-1.a-2	?	?

Fig. 125. Benzi de tip III.C / Fig. 125. Types of III.C bands.

Tip. IV. Forme de decor realizate prin suprapunerea unor benzi identice. Spre deosebire de tipul anterior, combinațiile dintre benzile componente nu dau naștere unor simetrii complexe, elementele au aceeași orientare și se suprapun pe același aliniament.

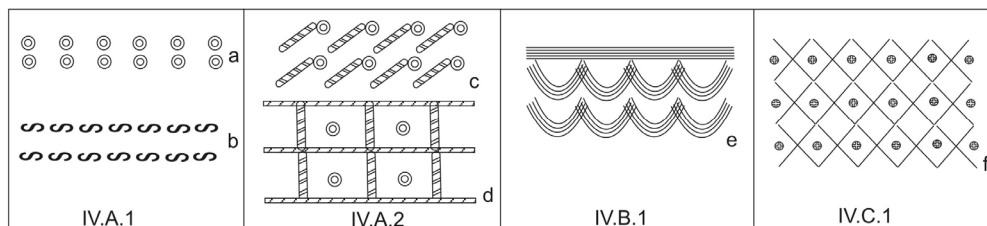

Fig. 126. Benzi de tip IV / Fig. 126. Types of IV bands.

IV.A – Forme de decor realizate prin suprapunerea unor benzi identice de tip II.A.

IV.A.1 – realizate prin suprapunerea benzilor de tip II.A.2 (Fig. 126/a-b);

IV.A.2 – realizate prin suprapunerea benzilor de tip II.A.4 (Fig. 126/c-d).

IV.B – Forme de decor realizate prin suprapunerea benzilor de tip II.B.

IV.B.1 – realizate prin suprapunerea benzilor de tip II.B.2 (Fig. 126/e).

IV.C – Forme de decor realizate prin suprapunerea unor benzi identice de tip III.B.

IV.C.1 – realizate prin suprapunerea unor benzi identice de tip III.B.1-1 (Fig. 126/f).

Tip. V. Forme de decor realizate prin suprapunerea unor benzi cu aceeași simetrie și dispunere dar structură diferită. Astfel de combinații au o frecvență foarte redusă, singurele exemple disponibile fiind realizate din benzi de tip II.A.1 și II.A.4 (Fig. 127/a-c).

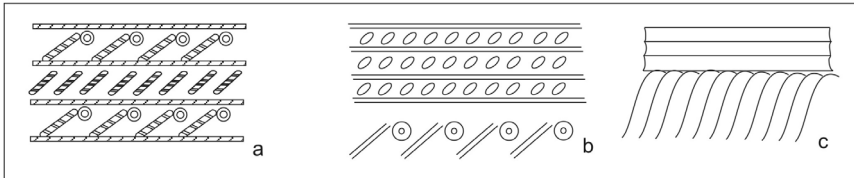

Fig. 127. Combinații de benzi de tip V / Fig. 127. Type V bands combinations.

Tip. VI. Forme de decor realizate prin suprapunerea unor benzi cu simetrii diferite – acestea au fost create prin suprapunerea benzilor simple sau compuse cu mișcări simetrice independente. Sunt combinate de cele mai multe ori cu linii de delimitare/încadrare. De cele mai multe ori se poate observa existența unui echilibru între spațiul ocupat de banda principală, care se află în partea inferioară, și cea sau cele secundare aflate deasupra.

VI.A – combinații care au la bază (ca bandă principală) benzi de tip II.B și sunt suprapuse de benzi de tip II.A (cu mișcare de translație) (Fig. 128/a-l);

VI.A.1 – combinații care au la bază benzi de tip II.B.2 (Fig. 128/a-d);

VI.A.2 – combinații care au la bază benzi de tip II.B.1 (Fig. 128/e-i) sau II.B.3 (Fig. 128/j-l).

VI.B – combinații care au la bază benzi de tip II.B, suprapuse de benzi de tip III.B (Fig. 128/m);

VI.C – combinații în care benzi de tip III.B sunt suprapuse de benzi de tip II.B (Fig. 126/n);

VI.D – combinații în care benzi de tip II.B sunt încadrate de benzi de tip II.A (Fig. 128/o-p).

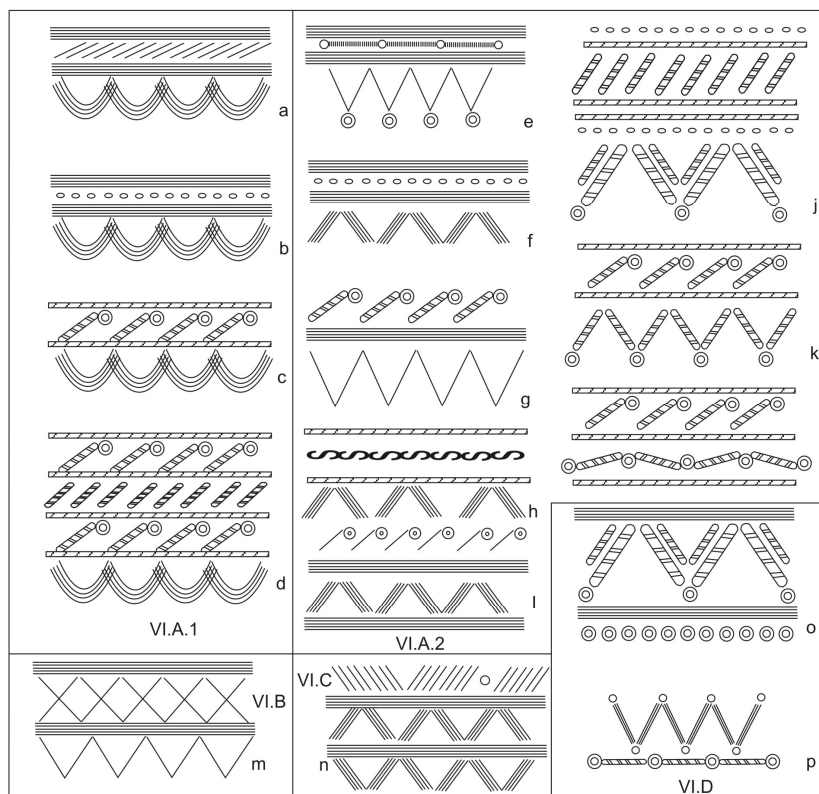

Fig. 128. Combi-nații de benzi de tip VI / Fig. 128. Types VI bands combinations.

Elemente sau motive folosite pentru evidențierea proeminențelor sau bazei inferioare a toartelor

Cea mai mare parte a vaselor cu gât prezintă pe diametrul maxim proeminențe conice și doar pe o parte una sau două toarte. Aceste accesorii sunt aplicate simetric și în multe cazuri sunt scoase în evidență printr-un mod de decorare deosebit de cel folosit la realizarea benzilor realizate pe circumferința recipientelor.

Decorarea acestor accesorii crează de obicei o mișcare simetrică complementară benzilor de decor descrise mai sus. În funcție de modalitatea de dispunere, suprafața afectată, tehnica de realizare și structură putem diferenția, în linii mari, patru tipuri de astfel de ornamente.

Aspectul ornamentelor diferă în funcție de structură: 1. linii simple; 2. benzi; 3. compuse prin folosirea a cel puțin două elemente; dar și de elementele din care au fost realizate: a. linii realizate prin incizie; b. linii realizate din puncte; c. linii imprimate; d. elemente de tip 3.a; e. elemente de tip 3.c; f. cercuri cu tangentă ca unitate de sine stătătoare; g. linii canelate.

Tip. 1 – ornamente în formă de arc de cerc, dispuse în partea inferioară a accesoriilor. Acestea sunt de obicei limitate în partea superioară de benzi de decor sau fac parte din acestea;

Tip. 2 – ornamente în formă de cerc, care delimitează de obicei unele proeminențe și mai rar baza torșii. Ornamentele din acest tip au o mișcare de rotație, fiind folosite exclusiv doar în aceste situații și lipsesc cu desăvârșire din benzile de decor aplicate pe circumferința recipientelor. Există cazuri în care ornamentele realizate din benzi sau elemente compuse ocupă toată suprafața proeminențelor (ex. Tip 2.2.g);

Tip. 3 – ornamente de formă triunghiulară aplicate pe suprafața dinspre exterior a proeminențelor. Pentru realizarea acestui tip sunt folosite benzi de tip III dispuse pe o axă verticală.

		a	b	c	d	e	f	g
Tip. 1	1							
	2							
	3							
Tip. 2	1							
	2							
	3							
Tip. 3	1							
	2							
	3							

Fig. 129. Tipuri de ornamente folosite pentru evidențierea proeminențelor sau bazei inferioare a toartelor.

Fig. 129. Types of decorations used to highlight prominences or lower base of the handles.

Forme de decor cu simetrie de rotație folosite pentru decorarea interiorului vaselor

Deși cu o apariție rară, există unele cazuri în care se poate observa decorarea interiorului unor recipiente (până în prezent numai străchini). De cele mai multe ori sunt folosite benzi cu simetrie simplă sau compusă din tipurile descrise mai sus dar și forme de decor cu o simetrie de rotație realizate prin caneluri. Din păcate, fragmentele de străchini ce păstrează urmele unui astfel de decor sunt prea fragmentare pentru a reconstitui tipurile de rotații existente:

- Simetrie de rotație cu două sectoare (Fig. 130/a);
- Simetrie de rotație cu trei sectoare (Fig. 130/b);
- Simetrie de rotație cu patru sectoare (Fig. 130/c) etc.

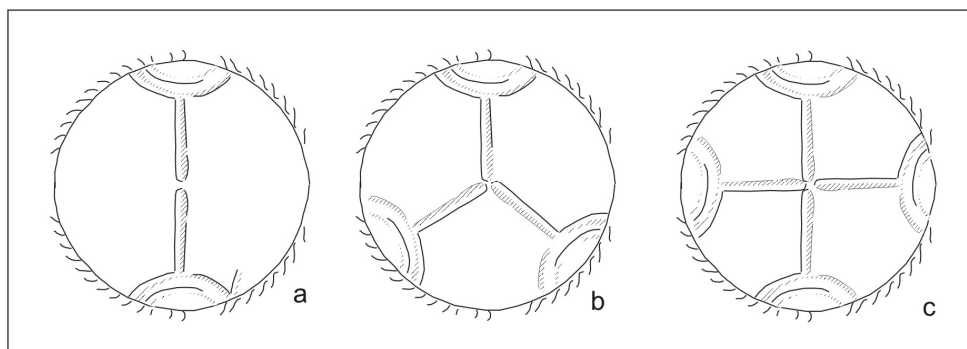

Fig. 130. Forme de decor cu simetrie de rotație folosite pentru decorarea interiorului vaselor.

Fig. 130. Space treatment of a bowl interior.

Metode de evidențiere a decorului. Realizarea contrastului

Valorația anumitor elemente sau zone decorate duce la crearea unui contrast ce influențează percepția vizuală asupra acestora și a unui anumit echilibru între benzile cu o densitate diferită.

Astfel, prin această metodă sunt puse în evidență mai ales elementele de tip 3. Cercurile concentrice sunt cel mai frecvent exemplu de realizare a contrastului. Des întâlnită este și valorația spațiilor interioare create de benzile cu mișcare de reflexie după o axă verticală sau după o axă verticală și orizontală (Fig. 131).

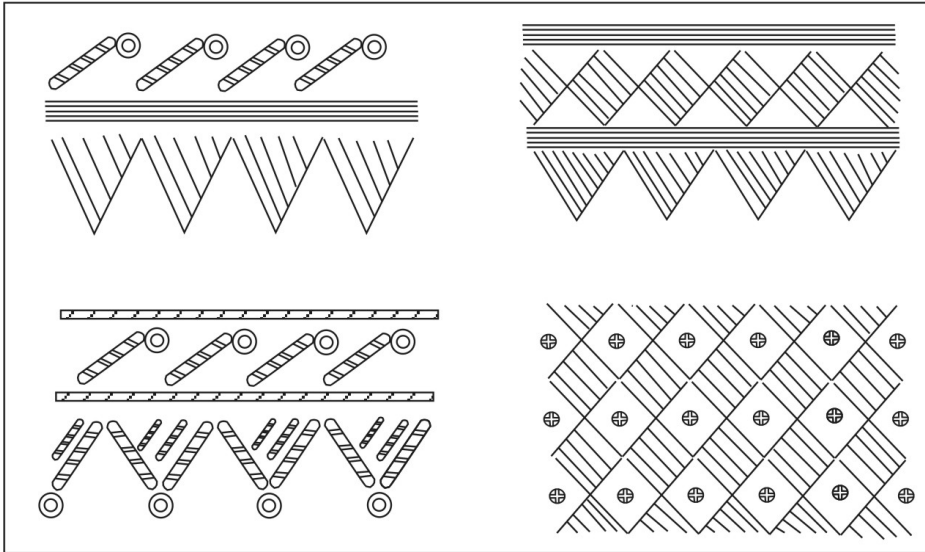

Fig. 131. Exemple de creare a contrastului prin hașură

Fig. 131. Examples of contrast by shading.

7. Despre utilitatea, frecvența și modurile de decorare a recipientelor ceramice

Așa cum se poate observa, această schemă tipologică a fost realizată exclusiv pe recipiente întregi sau întregibile (Fig. 132-135). Am insistat pe conturarea tipurilor existente în funcție de fiecare categorie și subcategorie și fără îndoială că descoperirile ce vor urma sau prelucrarea unor loturi noi de materiale vor aduce completări benefice.

7.1. Despre posibila utilitate a tipurilor ceramice

Deși se bazează mai ales pe criterii empirice, o posibilă utilitate a recipientelor ceramice o putem stabili în linii mari conform criteriilor stabilite la începutul acestui studiu. Pe ansamblu, putem considera că subcategoriile A_1 și A_2 , de dimensiuni conforme grupelor I-III, puteau fi folosite preponderent atât pentru *depozitarea, cât și pentru transportul și transferul unor produse lichide* pe interval lung, mediu sau scurt, cu precizarea că recipientele din grupa I, datorită dificultății manipulării în condiții de umplere, erau folosite probabil exclusiv pentru depozitare. Aceeași utilitate o aveau probabil și recipientele din subcategoriile B_1 și B_2 (grupele II și III). Tot în activități legate de transferul de lichide erau probabil folosite și vasele încadrate de noi în categoriile G (strecurători) și H (pâlnii).

Pentru *depozitarea produselor solide* era probabil folosită o parte a recipientelor din categoria F, mai ales cele de dimensiuni mari, incluse de noi în grupele II și III. Porozitatea mare, precum și perforarea corpului unor astfel de vase înaintea arderii asigurau păstrarea în bune condiții a unor produse, precum cereale, semințe, sare etc. Având totuși în vedere caracteristicile tehnologice și formele în care aceste vase au fost realizate, la care se adaugă și numeroase urme

de ardere, putem considera că cele mai multe recipiente din categoria F erau folosite pentru procesarea unor produse cu ajutorul focului.

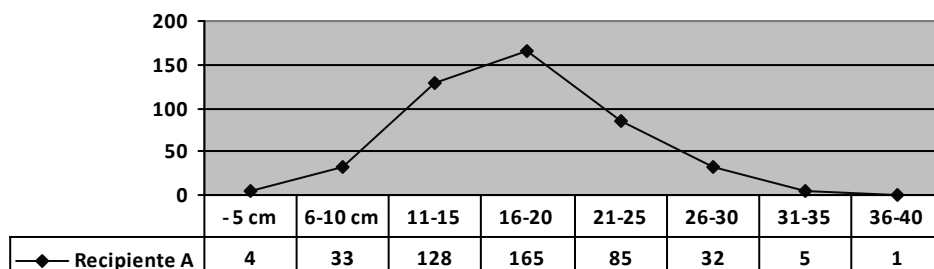
Vasele care erau probabil folosite ca *veselă* (recipiente pentru băut și mâncat; depozitare/transfer produse alimentare sau preparare fără foc) sunt cele mai variate. Această funcționalitate o puteau avea recipientele din subcategoriile A₁-IV, A₂-IV, A₃, A₄, B₁-IV, B₃-IV, C₁, C₂ și mai ales cele din categoria E. Tot pentru stocarea unor cantități reduse de produse (probabil alimentare) erau folosite și pixidele, incluse de noi în categoria D.

Având în vedere caracteristicile tehnologice dar și urmele de ardere din interior, o serie de recipiente de dimensiuni reduse ar fi putut fi folosite la *iluminat sau la arderea unor substanțe*, așa cum am putut observa în cazul recipientelor din subcategoriile C₃ și C₄ dar și a celor din categoria I.

7.2. Despre frecvența categoriilor ceramice

Prelucrarea unor loturi complete de materiale provenite din așezările de la Enisala–Palanca, Garvăn–Mlăjitul Florilor, Jijila–Cetățuie, Niculițel–Cornet ne-a oferit ocazia să obținem unele date referitoare la frecvența categoriilor și subcategoriilor ceramice diferențiate în acest capitol.

Vasele din categoria A dețin 35,23% din ceramica de la Garvăn–Mlăjitul Florilor, un procentaj asemănător fiind și în cazul așezării de la Niculițel–Cornet (28,51%), în vreme ce la Jijila reprezintă 25,75% iar la Enisala–Palanca 22,75% din totalul recipientelor. O pondere importantă par să fi avut aceste vase și în așezarea de la Babadag unde am identificat 513 exemplare, însă studierea parțială a materialului ne împiedică să ne pronunțăm asupra unui procentaj. În cadrul acestei categorii predominante sunt recipientele de tip A₁ și A₂, de dimensiuni mari și medii (grupele I-III), celelalte subcategorii având apariții sporadice, cu o prezență foarte redusă. Acest fapt este demonstrat și de graficul de mai jos unde se poate observa frecvența diametrului guri la aceste vase. Din cele 453 de cazuri în care am calculat acest diametru majoritatea au o deschidere cuprinsă între 11-25 cm, ceea ce sugerează existența unor recipiente de dimensiuni mari și medii.

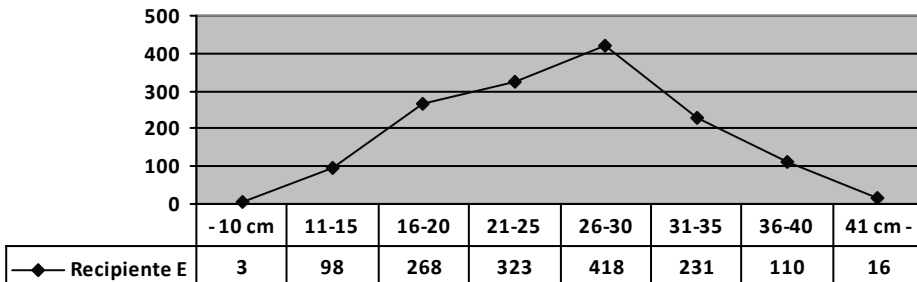
Grafic. 2. Frecvența diametrului guri la recipientele din categoria A.

Graphic 2. Frequency of rim diameter of class A vessels.

O apariție scăzută o au și *cămile* (categoria B), situație care poate fi datorată și asemănării cu recipientele categoriei A, singurul element de departajare fiind prezența toartei și un grad scăzut de simetrie, fapt greu de sesizat dacă vasul se păstrează fragmentar.

Ceștile (categoria C) au o frecvență mai scăzută în așezările de la Enisala–Palanca (14,90%) și Jijila–Cetățuie (15,27%), aceasta crescând peste 20% în siturile de la Garvăn–Mlăjitul Florilor (20,60%) și Niculițel–Cornet (24,76%). În cadrul acestei categorii, majoritare sunt exemplarele atribuite subcategoriilor C₁ și C₂, în vreme ce vasele de tip C₃ și C₄ dețin o pondere foarte mică.

Străchinile (categoria E) sunt unele dintre cele mai frecvente recipiente, deținând cele mai mari procentaje în siturile de Enisala–Palanca (34,12%) și Niculițel–Cornet (30,08%), fiind pe locul secund în așezările de la Garvăn–Mlăjitul Florilor (29,97%) și Jijila–Cetățuie (26,04%). În cadrul acestora, cele mai numeroase exemplare pot fi atribuite subcategoriei E₁, cele de tip E₂ și E₃ deținând o pondere mai redusă.

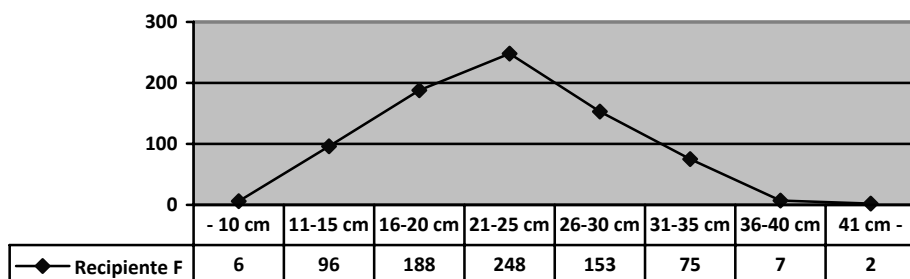

Grafic. 3. Frecvența diametrului maxim la recipientele din categoria E.

Graphic 3. Frequency of maximum diameter of class E vessels.

Din lotul analizat, în 1467 de cazuri am putut calcula diametrul maxim al acestor recipiente, cele mai multe exemplare având valori între 26-30 cm, fiind urmate de cele cu diametrul cuprins între 16-20 cm, 21-25 cm, 36-40 cm, 11-15 cm. Străchinile de dimensiuni reduse sau foarte mari dețin ponderi foarte reduse (Grafic. 3).

Categoria F are cea mai mare frecvență în situl de la Jijila–Cetățuie (32,34%), se situează pe locul secund la Enisala–Palanca (27,83%), procentajul lor scăzând sub 20% la Niculițel–Cornet (15,26%) și Garvăn–Mlăjitul Florilor (12,93%). Cea mai frecventă modalitate de realizare este cea dependentă cu deschidere restricționată (subcategoriei F₁ – 71,68% la Babadag; 60,56% la Enisala–Palanca; 59,34% la Garvăn–Mlăjitul Florilor; 43,52% la Jijila–Cetățuie; 46,86% la Niculițel–Cornet), urmată de cele ale subcategoriilor F₂ și F₃, vasele incluse în subcategoriile F₄ și F₅ având o apariție sporadică.

Grafic. 4. Frecvența diametrului gurii la recipientele din categoria F.
Graphic 4. Frequency of rim diameter of class F vessels.

Având în vedere starea fragmentară a majorității acestor recipiente, este greu să ne pronunțăm asupra dimensiunilor lor. Totuși, în 775 de cazuri am putut calcula diametrul gurii. Din graficul de mai sus se poate observa că cele mai numeroase exemplare au o deschidere cuprinsă între 21-25 cm, fiind urmate de cele cu un diametru al gurii cuprins între 16-20 cm, 11-15 cm și 31-35 cm, ceea ce poate sugera preponderența unor vase de mărimi mari (grupa II) și medii (grupa III).

Pe ansamblu, se poate observa predominanța categoriilor A, C, E și F care dețin procente importante din loturile analizate. Restul categoriilor identificate de noi sunt destul de reduse numeric și prezintă o frecvență foarte redusă, așa cum este cazul celor notate de noi cu B, D, G, H și I.

7.3. Relația dintre motivele decorative și formele ceramice

Relativ recent, o dată cu publicarea monografiei Jijila–Cetățuie, sesizăm o asociere între categoriile ceramice și aplicarea unui anumit tip de decor¹⁸⁷. În cele ce urmează vom încerca o analiză asemănătoare pe toate recipientele înregistrate în acest studiu.

Categoria A. Vasele bitronconice

Pe ansamblu, se poate observa că 259 de recipiente din această categorie au fost decorate exclusiv prin motive incizate, cu ajutorul cărora au fost create mai ales decoruri cu simetrie bilaterală, după o axă verticală de tip II.B.1, II.B.2, II.B.3, sau combinații ale acestora, în urma cărora au rezultat decoruri de tip VI.A.1 și VI.A.2. Restul tipurilor de decor înregistrate au o pondere destul de scăzută și apar sporadic doar în anumite situri. Oarecum mai răspândite sunt cele de tip I, II.A.1 și II.A.4.

Elementele realizate prin imprimare au fost folosite pe 538 recipiente preponderent fiind decorul de tip II.A.4 considerat specific culturii Babadag (201 cazuri), care apare în multe cazuri în combinații cu elemente incizate cu ajutorul cărora formează decoruri de tip IV.A.2, V, dar mai ales de tip VI.A.1 și VI.A.2.

¹⁸⁷ Sîrbu, Ailincăi, Simion 2008.

Tabel. 2. Tipuri de motive realizate exclusiv prin incizii aplicate pe vasele din categoria A.
Table 2. Types of exclusively incised patterns on class A vessels.

	I	II.A.1	II.A.2	II.A.3	II.A.4	II.B.1	II.B.2	II.B.3	III.A.1	III.B.1	III.B.2	III.C.1	IV.A.2	IV.B.1	V	VI.A.1	VI.A.2	VI.B	VI.C	?
Babadag II	2	1	1		4	8	10	4			2	1	2		1	5	4			
Babadag III	1	1				4	2					1					1			
Babadag incert	1	1				4	2					1					1			
Beidaud		2			1	3	1	1	1							2	3			
Enisala-Cetate	1					3										1				
Garvăn		2		1		1	12	1		3	4					10	9			
Gârlița	2																			
Hârșova-Lac							1													
Ghindărești- șleपुरi						1		2												
Ghindărești- Cichirgea						2	3								1					
Topalu							1													
Jijila	3					2	1													
Jurilovca	1						1													
Luncavița-Tell					1	2	1													
Luncavița-Joița								1												
Murighiol	1															1				
Niculitel		3	7		2	7	44		4	1						3		1	4	8
Rasova						1														
Revărsarea- D.Tch.							2							1						
Satu Nou-Valea lui Voicu	1						1					1								
Telița	1																4			1
Țibrinu	1				1	1		1								3	1			
TOTAL	15	10	8	1	9	39	82	10	5	4	6	4	2	1	1	25	23	1	4	9

În 46 de cazuri, prin șnururi imprimare au fost realizate decoruri de tip I sau II.A.1 iar prin șiruri de cercuri decoruri de tip II.A.2 și IV.A.1. Celelalte tipuri înregistrate au o frecvență redusă și apar numai în anumite așezări.

Un număr de 98 de recipiente au fost decorate exclusiv prin folosirea punctelor, cu ajutorul cărora s-au creat preponderent decoruri de tip I, foarte rar cele de tip II.A.1, II.A.2 și II.B.1. Mult mai rare sunt recipientele din această categorie decorate cu caneluri oblice pe corp, ce formează decoruri de tip II.A.1 și într-un singur caz un decor de tip V.

Tabel. 3. Tipuri de decor realizate prin imprimare pe recipiente din categoria A.
 Table 3. Types of stamped patterns on class A vessels.

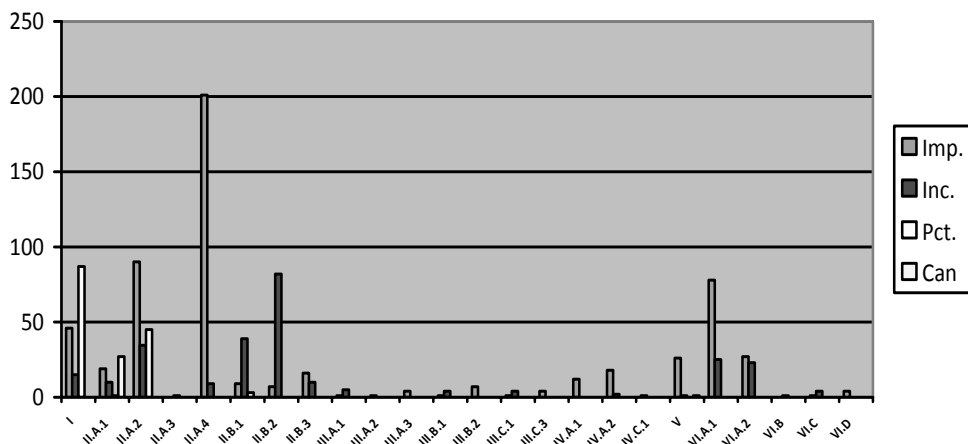
	I	II.A.1	II.A.2	II.A.4	II.B.1	II.B.2	II.B.3	III.A.1	III.A.2	III.A.3	III.B.1	III.B.2	III.C.1	III.C.3	IV.A.1	IV.A.2	IV.C.1	V	VI.A.1	VI.A.2	VI.C	VI.D	?
Babadag II	10	2	4	44		1	1			1		2		1	1	4	1	6	13	6		1	5
Babadag III	6	3	4	12	1		1									2	1	1	3				3
Babadag incert	1	2	1	2	2		2							1	1	1							
Beidaud		1		5		1				1			1						2				
Canlia						1																	1
Cernavoda-D.Softa	1			2																			1
Enisala-Cetate			1	2												1							
Enisala-Palanca	1		2																				2
Garvăn	7	3	2	32	1	1	4		1						1	6		10	17	15	1		
Hârșova-Rasim	1	1		1	1																		
Hârșova-Tell				6		1												1					
Hârșova-Lac																1							
Ghindărești-șleपुरi	1																						
Topalu	1			2	1																		
Isaccea			1																				
Jijila	7		3	16	1		2	1		1						1			2	3			3
Jurilovca	1			4																			
Mahmudia	1																						
Luncavița-Joița																							1
Murighiol-Ghiol				3												2			1				1
Niculitel	5	5	2	32	2	2	2				1			2	7			5	34	6			7
Rasova				1																	1		
Revărsarea-D.Tch.	2	1		32			1								2			1	4	1		3	3
Sarichioi-Bursuci	1		1	1						1													
Satu Nou-Valea lui Voicu				1															1				
Telțița		1		1																			1
Tîbrinu				2			3											2	3	2			
TOTAL	46	19	21	201	9	7	16	1	1	4	1	2	1	4	12	18	1	26	78	37	1	4	28

Tabel. 4. Tipuri de decor realizate exclusiv din puncte aplicate pe recipientele din categoria A.
Table 4. Types of exclusive dot decoration on class A vessels.

	I	II.A.1	II.A.2	II.B.1	?
Babadag II	13		2	1	
Babadag III	16				3
Babadag incert	8			2	
Beidaud	6				
Canlia	2				
Enisala- <i>Cetate</i>	1				
Enisala- <i>Palanca</i>	5				
Garvăn	5				
Hârșova- <i>Rasim</i>	1				
Jijila			1		
Jurilovca	3	1			
Murighiol- <i>Ghiol</i>					
Niculițel	23				
Rasova	2				
Revărsarea- <i>D.Tch.</i>	3				1
Sarichioi	2				
Satu Nou- <i>Valea lui Voicu</i>	1				
Telița	3				
Țibrinu	1				
TOTAL	87	1	3	3	4

Tabel. 5. Tipuri de decor realizate prin caneluri aplicate pe recipientele din categoria A.
Table 5. Types of groove decoration on class A vessels.

	I	II.A.1	V	?
Babadag II		7		2
Babadag III		6	1	3
Babadag incert		1		
Enisala- <i>Cetate</i>		1		
Enisala- <i>Palanca</i>		1		
Garvăn		1		
Jurilovca		1		
Luncavița- <i>Joița</i>		1		
Murighiol- <i>Ghiol</i>		2		
Niculițel		1		
Revărsarea- <i>D.Tch.</i>		1		
Satu Nou- <i>Valea lui V.</i>		3		1
Telița		1		
Țibrinu				
TOTAL		27	1	6

Grafic. 5. Frecvența tipurilor de decor aplicate pe recipientele din categoria A.
Graphic 5. Frequency of the decorations types on class A vessels.

În concluzie, putem observa că din cele 929 recipiente din categoria A pe care au fost sesizate urme de decorare, în 529 de cazuri au fost folosite elemente realizate prin imprimare, asociate sau nu cu elemente incizate (56,94%). Cazurile în care este folosită exclusiv incizia sunt mai reduse numeric (259 cazuri, 27,88%), urmate de cele decorate exclusiv cu puncte (98 exemplare, 10,55%) și de cele cu corpul canelat (34 cazuri, 3,66%).

În privința frecvenței aplicării decorului, putem considera că în general se poate sesiza o rată mare de decorare a acestei categorii, mai ales în așezările considerate de noi ca aparținând fazei a II-a (după S. Morintz). Cel mai mare procentaj de decorare se înregistrează în așezarea de la Garvăn–*Mlăjitul Florilor* (69,60%), cote asemănătoare înregistrându-se și în siturile de la Niculițel–*Cornet* (67,28%) sau Revărsarea–*Dealul Tichilești* (66,32%), pentru ca la Jijila–*Cetățuie* procentul să scadă la 56,62%. La Babadag, pe ansamblul lotului analizat, 55,69% din vasele bitronconice sunt decorate, însă comparativ se pot sesiza diferențe majore între cele două etape observate stratigrafic, de la 73,84% în nivelurile fazei a II-a la 38,78% în cele ale fazei a III-a. Aceași pondere redusă în privința decorării recipientelor din categoria A se poate observa și la Enisala–*Palanca* (18,97%), sit atribuit etapei finale de evoluție a culturii Babadag.

Categoria B. Cănille

Cănille sunt o categorie ceramică destul de puțin frecventă. Din cele 21 de exemplare identificate, patru sunt decorate cu șiruri de puncte (tip I), prin linii incizate, în două cazuri au fost realizate decoruri de tip II.A.1 și II.B.2, iar într-un singur caz se poate observa un decor de tip VI.A.2, realizat prin combinarea elementelor imprimate cu cele incizate. Având în vedere atât forma, cât și utilitatea acestora, cănille pot prezenta registre decorative asemănătoare recipientelor din categoria A.

Categoria C. Ceștile

Din lotul analizat de noi, un număr de 727 de cești au fost decorate. De altfel, alături de vasele bitronconice, ceștile sunt și ele frecvent decorate cu motive destul de diverse. Se pare că tehnica preferată de ornamentare a acestor recipiente a fost incizia, fapt observat în 279 de cazuri.

Decorul preponderent executat în această tehnică are o mișcare simetrică bilaterală, după o axă verticală (tipul II.B.1, 136 de cazuri), acesta fiind urmat la distanță destul de mare de decoruri de tip II.A.1, I și III.A.1 (Tabel 6).

Tabel. 6. Tipuri de decor realizate exclusiv prin incizii aplicate pe recipientele categoriei C.
Table 6. Types of exclusively incised patterns on class C vessels.

	I	II.A.1	II.A.4	II.B.1	II.B.2	II.B.3	III.A.1	III.A.2	III.B.1	III.C.1	IV.A.1	V	VI.A.1	VI.A.2	VLD	?
Babadag II	2	3	1	19	3	1			1	1						
Babadag III	3	3	2	12			2									
Babadag incert	3			5					1					1		
Beidaud			1	2			2									
Cernavodă				1												
Enisala-Cetate				1												
Garvăn	7	11	1	22	1		1						2	1		5
Isaccea				1												
Jijila	2	3		12			1					2				3
Mahmudia				2												
Murighiol	1	1														
Niculitel	13	21	2	42	6		2			1	1			2	1	2
Ostrov-Beroe				3				1								
Revărsarea-D.Tch.	2			3												
Satu Nou-Valea lui Voicu	1	1		8			2		2							4
Telița		1		1			1									
Țibrinu		3		2			1		1							
TOTAL	34	47	7	13	10	1	12	1	5	2	1	2	2	4	1	14

Ornamentele realizate cu elemente imprimate, aflate de cele mai multe ori în combinație cu cele incizate, dețin cea mai mică pondere (100 de cazuri), acestea fiind reprezentate mai ales de benzi simple de delimitare (tip I) sau oblice (tipurile II.A.1, II.B.1), ori prin elemente secundare (cercurile concentrice) în decoruri de tip II.A.4, II. B.3, VI.A.1, VI.A.2 (Tabel 7).

Tabel. 7. Tipuri de decor cu elemente imprimate aplicate pe recipientele categoriei C.
 Table 7. Types of stamped patterns on class C vessels.

	I	II.A.1	II.A.2	II.A.4	II.B.1	II.B.2	II.B.3	III.B. 1	IV.A. 1	VI.A. 1	VI.A. 2	?
Babadag II	11	1		2	1		2					
Babadag III	3	2	1	1	3							
Babadag incert	2								1		1	
Cernavodă- <i>D.Sofia</i>	1											
Cernavodă- <i>passim</i>		1										
Enisala- <i>Palanca</i>	2											
Garvăn	5	4		2	3					1	1	
Gârlița												
Hârșova- <i>Lac</i>												
Topalu											1	
Jijila	5											
Jurilovca	1											
Luncavița- <i>Tell</i>		1										
Mahmudia					1							
Murighiol- <i>Ghiol</i>	1			2								
Niculițel	11	4	1	5	4						2	2
Ostrov- <i>Beroe</i>				2	1	1						
Revărsarea- <i>D.Tch.</i>	1					1						
Satu Nou- <i>Valea lui Voicu</i>								1				
Telița					1							
Țibrinu												
TOTAL	43	13	2	14	14	2	2	1	1	1	5	2

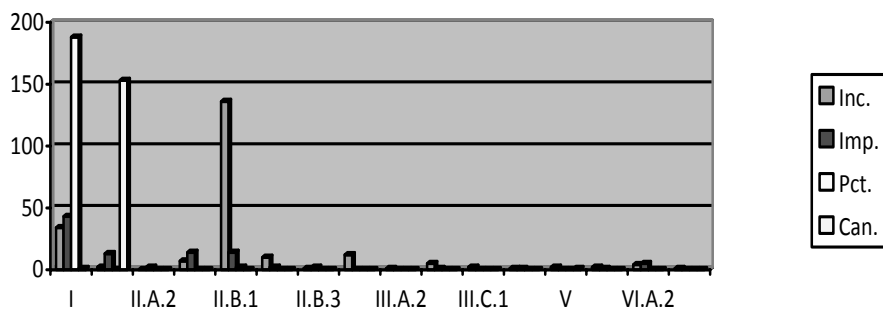
O frecvență ridicată o au și decorurile efectuate mai ales prin șiruri de puncte, simple sau duble (188 de cazuri, decor de tip I), în aceeași tehnică fiind executate în puține cazuri și decoruri de tip II.B.1 (Tabel 8).

Multe din ceștile descoperite mai ales în siturile de Babadag și Niculițel au fost decorate prin caneluri oblice sau verticale, asociate în unele cazuri cu linii de delimitare (157 de cazuri), formând în majoritatea cazurilor decoruri de tip II.A.1 și în câte un caz decoruri de tip I și V.

Tabel. 8. Tipuri de decor executate prin puncte și caneluri aplicate pe recipientele din categoria C.

Table 8. Types of dot and groove decorations on class C vessels.

	Puncte			Caneluri			
	I	II.B.1	?	I	II.A.1	V	?
Babadag II	39				26		
Babadag III	42		1		42	1	1
Babadag incert	11	1		1	19		
Beidaud	4						
Enisala-Cetate	1				2		
Enisala-Palanca	4				8		1
Garvăn	16				3		
Jijila	11				3		
Jurilovca	1				1		
Luncavița-Joița					1		
Mahmudia					1		
Murighiol-Ghiol	4	1			1		
Niculitel	41				31		
Revărsarea-D.Tch.	7				2		
Rasova					2		
Satu Nou-Valea lui Voicu	4				3		
Telița	3				2		
Topalu					1		
Țibrinu					5		
TOTAL	188	2	1	1	153	1	2

Grafic. 6. Frecvența tipurilor de decor aplicate pe recipientele din categoria C.
Graphic 6. Frequency of decorations types on class C vessels.

Din graficul de mai sus se poate observa că ceștile au fost decorate preponderent cu decoruri simple de tip I, realizate mai ales prin șiruri de puncte. Un număr important de astfel de recipiente au corpul canelat (decor de tip II.A.1), iar prin elemente incizate au fost realizate mai ales decoruri de tip II.B.1.

În privința prezenței decorului trebuie să precizăm acesta a fost aplicat exclusiv pe recipientele din subcategoriile C₁ și C₂. Cel mai mare procent de cești decorate a fost înregistrat în situl de la Jijila–Cetățuie (84,31%), acesta fiind urmat de cele de la Niculițel–Cornet (71,85%), Garvăn–Mlăjițul Florilor (64,89%), procentaje mai mici înregistrându-se la Revărsarea–Dealul Tichilești (51,72%), Țibrinu–La lac (48%) sau Telița–Amza (40,91%), iar cel mai redus la Enisala–Palanca (34,21%). La Babadag 67,96% din ceștile înregistrate au fost decorate, observându-se o scădere de la 75,84% pentru nivelurile fazei a II-a la 60% pentru cele ale fazei a III-a.

Categoria D. Pixidele

Din cele 22 de pixide și capace cunoscute, 12 sunt decorate preponderent cu elemente incizate, prin care s-au realizat decoruri de tip II.A.1, II.B.1, III.A.1, III.B.1 sau IV.B.1. Un singur exemplar descoperit la Babadag are corpul canelat, în vreme ce alte două prezintă șiruri suprapuse de elemente în forma literei „S”.

Categoria E. Străchinile

Străchinile sunt preponderent decorate în zona superioară cu caneluri oblice (442 de cazuri). Mai rar, aceste recipiente prezintă decoruri de tip I, II.A.1, II.B.1, II.B.2, II.B.3, III.A.1, III.B.1 și VI.A.2 realizate prin elemente incizate, imprimate sau puncte. Există unele cazuri în care s-a putut observa decorarea interiorului cu motive ce au o simetrie de rotație, singurul exemplar întreg de acest fel fiind descoperit la Stoicani¹⁸⁸.

Deși considerate specifice primei epoci a fierului, străchinile cu marginea canelată au o frecvență diferită de la sit la sit. Cea mai mare frecvență a acestui decor se regăsește la Babadag, unde 48,43% dintre străchini au fost ornamentate în acest mod. În raport cu cele două etape, putem sesiza o creștere a procentajului de la 45,39% din nivelurile inferioare, la 52,35% în cele superioare. Dacă la Enisala–Palanca străchinile canelate dețin 34,52%, procentul lor scade simțitor în așezările de la Jijila–Cetățuie (17,24%), Niculițel–Cornet (13,91%) sau Garvăn–Mlăjițul Florilor (12,32%).

¹⁸⁸ Petrescu-Dîmbovița 1953, fig. 60/22.

Tabel. 9. Tipuri de decor aplicate pe recipientele din categoria E.
 Table 9. Types of decorations on E class vessels.

	Canelură	Incizie					Imprimare					Puncte	
	I	II.A.1	II.B.1	II.B.2	III.A.1	III.B.1	I	II.A.1	II.A.4	II.B.1	II.B.3	VI.A.2	I
Babadag II	64	1					1		1	1			
Babadag III	167	1		1							1	1	1
Babadag incert	31	2	3	1									
Beidaud	2												
Canlia	1												
Enisala-Cetate	3												
Enisala-Palanca	28	2						1					3
Garvăn	26	1	2						2		2		
Gârlița	2												
Hârșova-Rasim	4												
Hârșova-Lac				1									
Hârșova-Tell	2												
Ghindărești-Cichirgea													
Topalu													
Jijila	17	3	1		1	1			1				
Jurilovca													
Luncavița-Tell	1												
Luncavița-Joița	1												
Murighiol-Ghiol	8												
Niculitel	48	3						2	4				
Ostrov-Beroe	1												
Revărsarea-D.Tch.	3			1									
Satu Nou-Valea lui Voicu	3												
Sarichioi	2												
Telița	9	1											
Țibrinu	19												
TOTAL	442	14	6	4	1	1	1	3	8	1	3	1	4

8. Concluzii

Pe ansamblu, demersul nostru a identificat 10 categorii ceramice, notate cu litere de la A la J, acestea fiind împărțite la rândul lor în 33 de subcategorii și 110 tipuri, diferențiate mai ales pe baza recipientelor întregi sau întregibile grafic. Fără îndoială, repertoriul tipologic al ceramicii culturii Babadag este mult mai vast iar schema noastră tipologică se pretează unei lărgiri considerabile.

Dintre categoriile fixate de noi predominante sunt cele notate cu A, C, E și F folosite mai ales pentru depozitarea/transportul produselor lichide sau solide, ca veselă sau pentru gătit, celelalte categorii reprezentând de obicei ponderi foarte mici în cadrul loturilor analizate. Din punct de vedere cronologic, referindu-ne la cele două faze în care au fost împărțite recipientele, putem sesiza o uniformitate totală la nivelul categoriilor și subcategoriilor. De altfel, această asemănare a fost sesizată și de S. Morintz care în urma cercetărilor de la Babadag afirma că *formele vaselor sunt în mare aceleași, intervenind doar unele deosebiri de amănunt*¹⁸⁹.

Așa cum se poate observa din rândurile de mai sus, există o serie de recipiente care corespund numai lotului atribuit de noi fazei a II-a, numai fazei a III-a sau numai unei așezări. Totuși, având în vedere inegalitatea celor două loturi (cel atribuit fazei a II-a este de 2,64 ori mai numeros), precum și raritatea recipientelor întregi, nu putem fi absolut siguri asupra fixării unor caracteristici tipologice unei anumite faze. Pe de altă parte, majoritatea materialelor fazei a III-a provin din așezarea de la Babadag și reprezintă probabil o notă specifică olarilor din acest sit. De altfel, diferențierea dintre cele două etape s-a făcut mai ales pe baze stilistice și nu pe prezența sau nu a unui anumit tip de vas.

Din punct de vedere stilistic, considerăm că ornamentele apărute în arealul culturii Babadag sunt relativ unitare, diferențele intervenind, probabil, mai mult datorită diferențelor legate de cercetarea și publicarea materialelor, precum și a modului lor de selectare și expunere.

Putem astfel spune că nici unul din criteriile cronologice fixate de S. Morintz, bazate pe caracteristici stilistice, nu rezistă unui studiu mai amplu al unui lot numeros de material ceramic. Astfel, în urma unei analize bazate exclusiv pe contextul descoperirii (și nu pe elemente stilistice), cele trei tehnici principale de decor coexistă și au cu unele excepții, ponderi asemănătoare. Se pare că acestea se asociază cu anumite tipuri de recipiente și nu reprezintă obligatoriu un indiciu cronologic. Aceste asocieri observate mai întâi în situl de la Jijila–Cetățuie se regăsesc în mare parte în întreg lotul de materiale studiat. Astfel, am putut sesiza că vasele bitronconice erau decorate mai ales cu elemente imprimate, asociate cu cele incizate mai ales în privința realizării decorurilor de tip II.A.4, II.A.2 și VI.A.1, prezența imprimeurilor pe celelalte recipiente fiind relativ scăzută. Ceștile sunt decorate preponderent cu motive incizate prin care au fost realizate mai ales decoruri de tip II.B.1, numeroase fiind și cele decorate cu șiruri de puncte (tip I) sau caneluri oblice (tip II.A.1). De altfel, canelurile apar aproape exclusiv pe cești, străchini și foarte rar pe vasele bitronconice.

Dacă se poate vorbi despre o diferență între cele două etape mari de la Babadag, considerăm că din acest punct de vedere cultura Babadag (în întregime) poate fi considerată drept una specifică orizontului cultural cu ceramică imprimată și incizată, evoluând paralel cu grupele Cozia, Insula Banului, Pșenicevo sau Saharna-Solonceni, sfârșitul său însemnând în plan ceramic o diminuare considerabilă a aplicării acestor decoruri și nu dispariția lor.

¹⁸⁹ Morintz 1986, 60.

Bibliografia

- Adamescu, A. 2011, *Descoperiri din prima epocă a fierului în așezarea de la Suceveni-Stoborâni, jud. Galați*, Peuce, S.N. 9, 377-436.
- Adams, W., Y., Adams, E., W. 1991, *Archaeological typology and practical reality. A dialectical approach to artefact classification and sorting*, Cambridge.
- Ailincăi, S., C. 2008, *Noi descoperiri din prima epocă a fierului pe teritoriul comunei Luncavița (jud. Tulcea)*, Peuce, S.N. 6, 133-148.
- Ailincăi S.C. 2010a, *Noi considerații asupra locuirii din prima epocă a fierului (cultura Babadag) de la Telița-Amza, com. Telița, jud. Tulcea*, Pontica 43, 51-76.
- Ailincăi S.C. 2010b, *Noi considerații referitoare la cercetările arheologice efectuate în așezarea culturii Babadag de la Revărsarea-Dealul Tichilești, jud. Tulcea*, Peuce, S.N. 8, 37-78.
- Ailincăi, S., C., Dobrinescu, C. 2006, *Așezarea din perioada timpurie a epocii fierului de la Țibrinu „La lac” (com. Mircea Vodă, jud. Constanța)*, Istros 13, 135-157.
- Ailincăi, S., C., Jugănar, G., Țârlea, A., C., Vernescu, M. 2005-2006, *Early Iron Age Complexes with Human Remains from the Babadag Settlement*, Peuce, S.N. 3-4, 77-108.
- Ailincăi S.C., Micu C. 2006. *L'habitation du premier Âge du Fer de l'établissement de Sarichioi « La Bursuci » (dép. de Tulcea)*, Pontica 39, 65-73.
- Ailincăi, S., Nicic, A., Jugănar, G., Dobrinescu, C. 2004-2005, *Considerații privind realizarea decorului imprimat pe ceramica din prima epocă a fierului în spațiul nord-vest pontic*, Pontica 37-38, 111-130.
- Ailincăi, S., Topoleanu, F. 2003, *Noi complexe cu oseminte umane în așezarea de tip Babadag de la Niculițel „Cornet”, Peuce, S.N. 1, 45-50.*
- Berciu, D., Morintz, S., Ionescu, M., Roman, P. 1961, *Șantierul arheologic Cernavodă*, Materiale 7, 49-55.
- Brudiu, M. 1980, *Rezultatele cercetărilor de la Vânători (jud. Galați)*, Materiale, 398-446.
- Coteș, P., V., Popovici, I. 1972, *Județul Tulcea*, București.
- Franken, H., J. 1987, *Pot making in antiquity and the „ceramic horizon” in archaeology*, în van As, A., Bedaux, R., M., A., Bronitsky, G., Franken, H., J., Jacobs, L., London, G., A. (eds.), *Contributions to the study of Pottery Technology*, Tongeren, 43-48.
- Hänsel, B. 1976, *Beiträge zur regionalen und Chronologischen Gliederung der Älteren Hallstattzeit an der Unteren Donau*, Bonn.
- Henderson, J. 2000, *The Science and Archaeology of materials. An investigation of inorganic materials*, Routledge, Londra.
- Ionesi, L. 1994, *Geologia unităților de platform și a orogenului nord-dobrogean*, București.
- Irimia, M. 1974, *Cercetările arheologice de la Rasova - Malul Roșu. Raport Preliminar (Cu privire specială asupra Hallstattului în Dobrogea)*, Pontica 7, 75-137.
- Irimia, M. 1981, *Observații preliminare privind așezarea antică de la Gura Canliei*, Pontica 14, 67-122.
- Irimia, M., Conovici, N. 1989, *Așezarea getică fortificată de la Satu Nou – „Valea lui Voicu” (com. Oltina, jud. Constanța)*, Thraco-Dacica 10, 115-154.

- Irimia, M., Conovici, N. 1993, *Descoperiri hallstattiene în zona davei getice de la Satu Nou, com. Oltina, jud. Constanța*, Pontica 26, 51-114.
- Jugănar, G. 1997, *Manifestări ale Primei Epoci a Fierului în Dobrogea (Descoperirile de la Garvăn–Mlăjitul Florilor jud. Tulcea)*, în Simion, G. (coord.), *Premier Age du Fer aux Bouches du Danube et dans les Régions autour de la Mer Noire. Actes du Colloque International, Septembre 1993*, Tulcea, 99-102.
- Jugănar, G. 2003a, *Pixidele – o formă ceramică mai puțin cunoscută în aria culturii Babadag*, Peuce, S.N. 1, 63-74.
- Jugănar, G. 2003b, *Inventarul arheologic al așezării de tip Babadag de la Telița–Amza. Campania 2000*, Peuce, S.N. 1, 91-112.
- Jugănar, G. 2005, *Cultura Babadag*, I, Constanța.
- Jugănar, G., Ailincăi, S. 2003, *Noi date referitoare la fortificația așezării hallstattiene de la Babadag (jud. Tulcea)*, Peuce, S.N. 1, 51-62.
- Lăzurcă, E., Mănucu-Adameșteanu, Gh. 1980, *Noi descoperiri arheologice la Enisala, jud. Tulcea*, Materiale, 146-156.
- Marinescu-Bîlcu, S. 1981, *Tîrpești. From prehistory to history in earstern Romania*, BAR IS 107.
- Marinova, E., Atanassova, J. 2006, *Anthropogenic impact on vegetation and enviroment during the Bronze Age in the area of Lake Durankulak, NE Bulgaria: Pollen, microscopic charcoal, non-pollen palynomorphs and plants macrofossils*, Review of Palaeobotany and Palynology 141, 165-178.
- Millett, M. 1987, *A Question of Time? Aspects of the Future of Pottery Studies*, Institute of Archaeology 24, Londra, 99-108.
- Morintz, S. 1964, *Quelques problèmes concernant la période ancienne du Hallstatt au Bas Danube a la lumière des fouilles de Babadag, Dacia*, N.S. 8, 101-118.
- Morintz, S. 1986, *Săpăturile de la Babadag, 1973-1974, 1977-1981*, Materiale, 58-64.
- Morintz, S. 1987, *Noi date și probleme privind perioadele hallstattiană timpurie și mijlocie în zona istro-pontică (Cercetările de la Babadag)*, Thraco-Dacica 8, 1-2, 39-71.
- Morintz, S., Jugănar, G. 1995, *Raport privind săpăturile arheologice efectuate în Sectorul V al așezării hallstattiene de la Babadag (1991-1992)*, Peuce 11, 177-202.
- Morintz, S., Jugănar, G., Munteanu, M. 1995, *Așezarea din prima epocă a fierului de la Babadag, în Cercetări arheologice în aria nord-tracă, I*, București, 222-235.
- Pașcovschi, S., Doniță, N. 1967, *Vegetația lemnoasă din silvostepa României*, București.
- Petrescu-Dîmbovița, M. 1953, *Cetățuia dela Stoicani*, Materiale 1, 13-155.
- Rența, E. 2008, *Prima epocă a fierului pe cursul râului Ialomița*, Târgoviște.
- Rice, P., M. 1987, *Pottery Analysis. A Sourcebook*, Chicago.
- Rye, O., S. 1981, *Pottery Technology. Principles and Reconstruction*, Manuals on Archaeology 4, Washington.
- Schuchhardt, C. 1924, *Cernavoda eine Steinzeitsiedlung in Thrakien*, PZ 15, 9-27.
- Shepard, A., O. 1956, *Ceramics for the Archaeologists*, Washington.
- Simion, G. 2003, *Așezarea hallstattiană de la Beidaud–Tulcea, în Culturi Antice în zona Gurilor Dunării. Preistorie și Protoistorie, I*, Tulcea, 79-98.
- Sîrbu, V., Ailincăi, S., C., Simion, G. 2008, *Jijila–Cetățuie o așezare fortificată a culturii Babadag în nord-vestul Dobrogei*, Brăila.
- Soroceanu, T. 1984, *Materialien zur Bronze- und Hallstattzeit Siebebürgens (II)*, ActaMN 21, 433-458.

-
- Tomescu, A., M., F. 2000, *Evaluation of Holocene pollen records from the Romanian Plain*, Review of Paleobotany and Palynology 109, 219-233.
- Topoleanu, F., Jugănar, G. 1995, *Așezarea de tip Babadag de la Niculișel "Cornet" (jud. Tulcea). Săpăturile de salvare efectuate în 1988.*, Peuce 11, 1995, 203-229.
- van As, A. 1987, *Pottery technology, ethnoarchaeology and the ecology of the potter's craft*, în van As, A., Bedaux, R., M., A., Bronitsky, G., Franken, H., J., Jacobs, L., London, G., A. (eds.), *Contributions to the study of Pottery Technology*, Tongeren, 43-48.

Categoria A

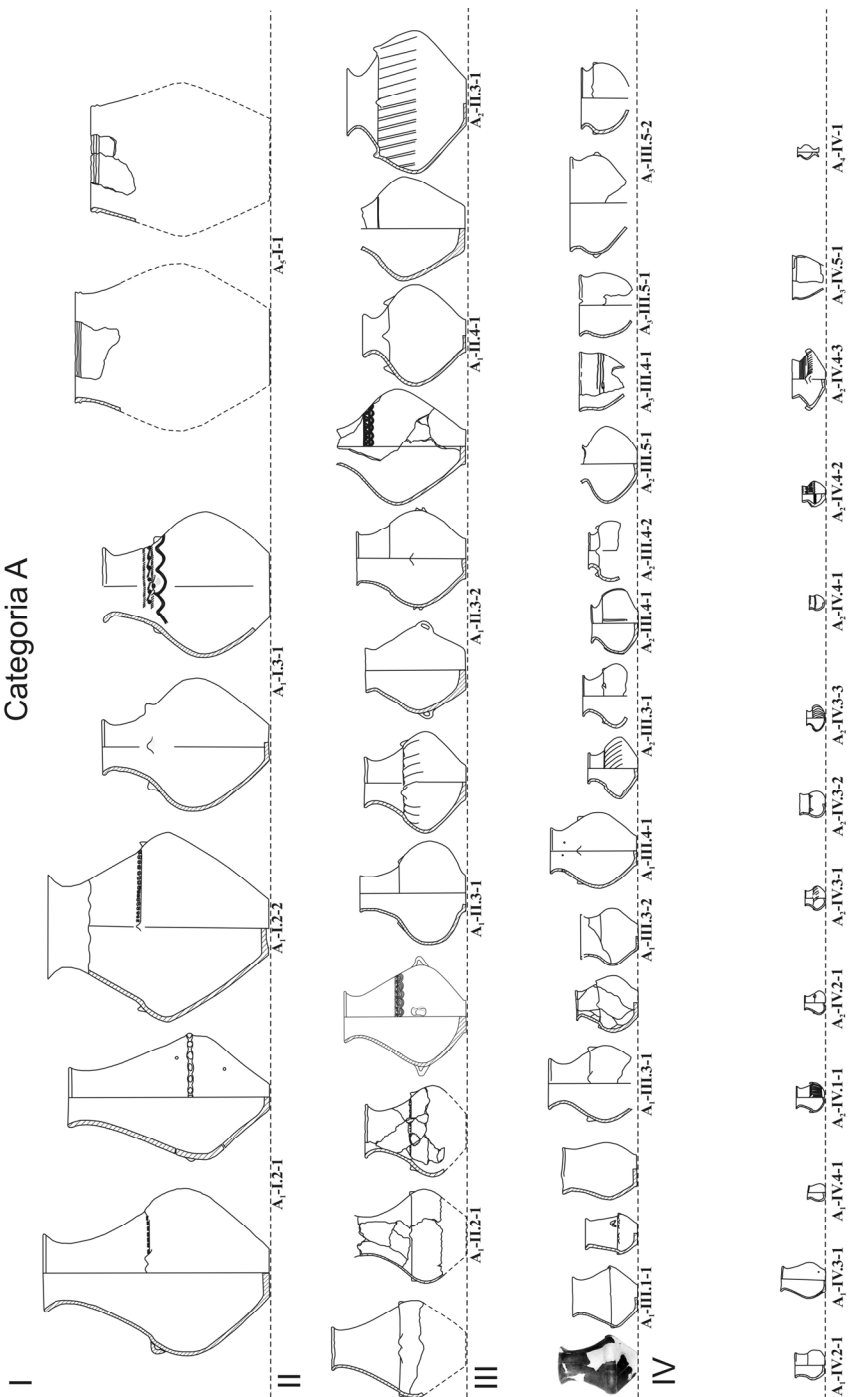

Fig. 132.

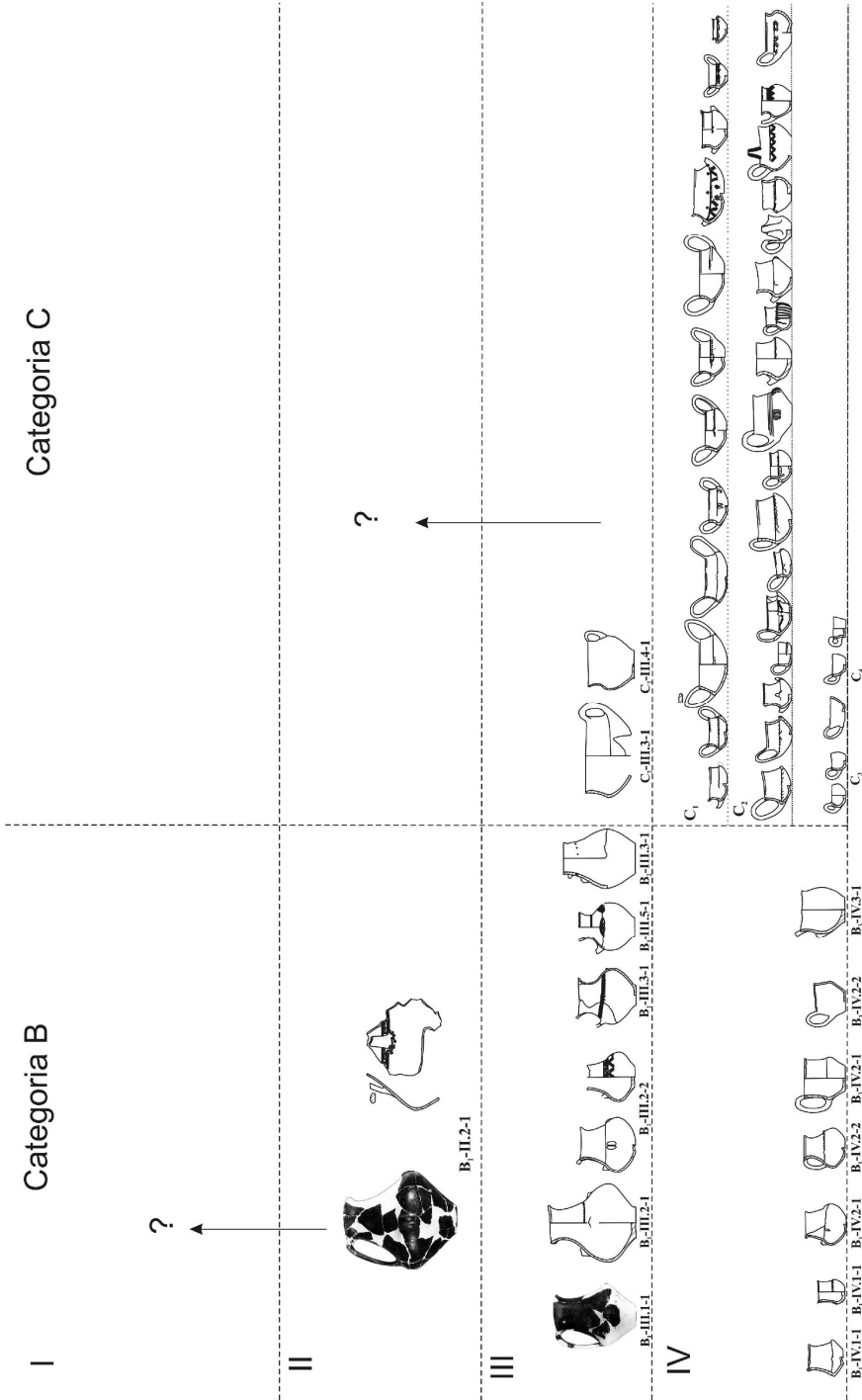

Fig. 133.

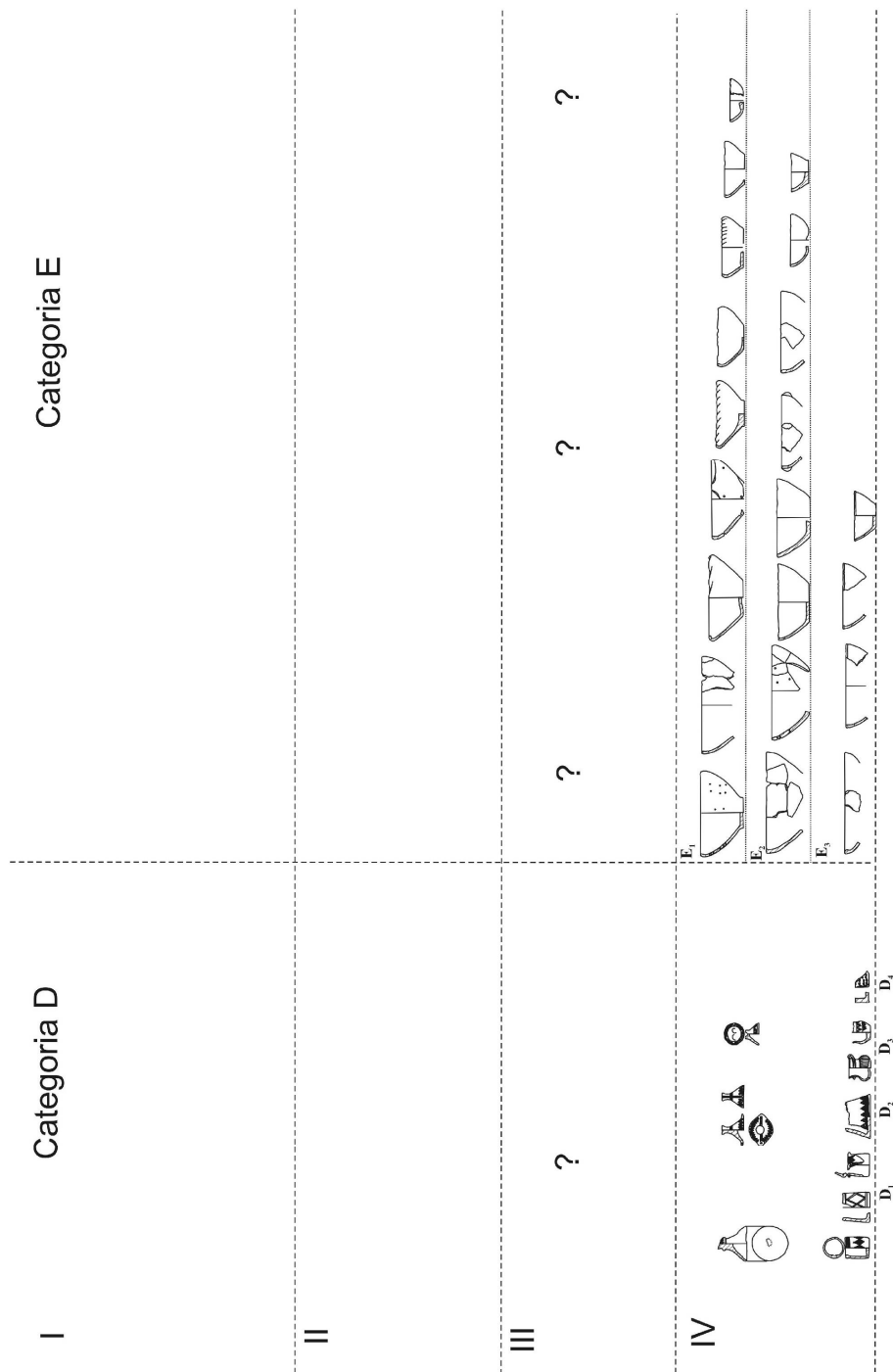

Fig. 134.

